

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 5 • Sayı/Number: 2 • Yaz/Summer 2020

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına / yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

/Owner and Chief Executive Officer

Av. Abdullah Resul Demir

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor

Süleyman Kurt

Baş Editor/Editor-in-Chief

Prof. Dr. Orhan Koçak

Editörler/Deputy Editor

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Kucur

Süleyman Kurt

Yardımcı Editör/Deputy Editor

Sena Yumurtacı

Danışma / Hakem Kurulu/Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Esin Küntay (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Koçak (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Fatih Aysan (İstanbul Şehir Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Otrar (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın (Marmara Üniversitesi)

Doç. Öğr. Mehmet Fatih Kucur (İstanbul Üniversitesi),

Doç. Öğr. Şevket Ercan Kızılay (Düzce Üniversitesi)

Redaktör - Son Okuyucu/Galley Proof

Ceren Kaya

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

MEF Medya ve İletişim A.Ş

Furkan Kocagöz

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Türü/Type of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June&December)

Baskı ve Cilt/Press

Peak Ajans

Adres: Fulya Mah. Prof.Dr. Bülent TARCAN Cad. No:14 D:6 Şişli/İstanbul

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul

Telefon: +90 (212) 531-2025 **Web:** <http://mejrs.com/> **Elektronik posta:** admin@mejrs.com

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES

Sınır-Ötesi Soydaş Azınlıkların Korunmasında Uluslararası Örgütlerin Rolü / **The Role of International Organizations in the Protection of Cross-Border Dignitary Minorities**05
Deniz Taylan Uysal

Türk ve Yabancı Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıklarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi ve Sosyal Görünüş Kaygısı ile İlişkinin İncelenmesi / **Comparative Evaluation of Internet Addiction of Turkish and Foreign University Students and Investigation of Its Relationship with Social Appearance Anxiety**.....24
Orçun Muhammet ŞİMŞEK - Orhan KOÇAK

İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü / **Legal Status of Climate Refugees in Turkey**.....43
Gülnaz Yücel

Edirne Sınır – Mülteci Olaylarının Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinde Çerçevesi Üzerine Bir Araştırma / **Edirne Border – A Research On The Framing Of Refugee Events In The Newspapers Of Sözcü and Yeni Akit**63
Ebrar Yaşar

ÇEVİRİ / TRANSLATION

Geçici Koruma Statüsü: Genel Bir Bakış / **Temporary Protected Status: An Overview Authors**.....78
Rıdvan Akın

DEĞERLENDİRME / EVALUATION

Komşu mu Misafir mi? : Suriyeliler ve Yabancılık Üzerine / **Neighbour or Guest: On the Syrians and Foreignness**.....87
Şehnaz Fındık

Sınır-Ötesi Soydaş Azınlıkların Korunmasında Uluslararası Örgütlerin Rolü

Deniz Taylan Uysal^a

Öz

AB’de kimi üye ülkeler için kritik önemi olan sınır-ötesindeki soydaş azınlıklar ile akraba devletler arasındaki ilişkilere yönelik, AB’nin özel bir hukuki düzenlemesi bulunmamaktadır. AB’nin aday ülkelere yönelik minimum bir azınlık hakları standardı vardır, ancak bu kapsamda soydaş azınlıklar ve akraba devletler ilişkisi dikkate alınmamaktadır. Bunun tek istisnası Venedik Komisyonu’nun ve AGİT’in tavsiye niteliğindeki kararlarıdır. AB soydaş azınlıklar söz konusu olduğunda Komisyon ve Parlamento kararları ile sorunlara geçici çözümler bulmayı tercih etmekte ya da devletleri sorunlarını ikili anlaşmalar ile düzenlemeye yönlendirmektedir. Avrupa bütünleşmesi Avrupa’da sınırların önemini azaltmakta, azınlık haklarını geliştirerek ve bölgesel, serbest dolaşım gibi politikalarla sınır-ötesinde kalan soydaş azınlıkların anavatanlarıyla ilişkilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Soydaş azınlık politikaları, azınlık haklarının ötesinde, hukuksal temellere ve uluslararası düzenlemelere dayanan yeni bir hak kategorisi oluşturdukça daha da gelişecektir.

Anahtar Kelime

Uluslararası Örgütler • Avrupa Birliği • Azınlık Hakları • Sınır-Ötesi • Diaspora

^aDeniz Taylan Uysal (Dr), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği, E-posta: taylanuysal@gmail.com

The Role of International Organizations in the Protection of Cross-Border Dignitary Minorities

Deniz Taylan Uysal^a

Abstract

The EU does not have a special regulation regarding the relations between kin minorities across the border and their kin states, which are of critical importance for some member states in the EU. The EU has a minimum minority rights standard for candidate countries, but in this context, the relationship of kin minorities and kin states is not taken into account. The only exception to this is the recommendations of the Venice Commission and the OSCE. In the case of kin minorities, the EU prefers to find temporary solutions to the problems with the decisions of the Commission and the Parliament or directs the states to regulate their problems through bilateral agreements. European integration reduces the importance of the borders in Europe, enables the cross-border kin minorities to improve their relations with their homeland by improving minority rights and by policies such as regional policy and free movement of persons. Kin minority policies will develop further as they create a new category of rights beyond minority rights, based on legal foundations and international regulations.

Keywords

International Organizations • European Union • Minority Rights • Cross-Border • Diaspora

^a Deniz Taylan Uysal (Dr), İstanbul University, Institute of Social Sciences, Sosyal Bilimler Enstitüsü, European Union, E-mail: taylanuysal@gmail.com

Soydaş azınlıkların uluslararası örgütlerce kabul gören bir tanımının olmaması, çok farklı tipte azınlıklar bulunduğundan gelecekte de bunun yeknesak bir tanıma sahip olma ihtimalinin düşük olması, uluslararası örgütlerin bu ilişkileri ‘sınır-ötesi ilişkiler’ başlığı altında düzenlemesine sebep olmuştur. Sınır-ötesi ilişki kurma hakkı, yaygın azınlık haklarından biridir. Sınır-ötesi ilişkilere ilişkin hükümler çok kapsamlı olmamasına rağmen, azınlık hakları alanında devletlerarası dört temel düzenlemenin hepsinde yer almaktadır. Uluslararası örgütlerin dışında diaspora konusuna katkı sunan diğer kurumlar uluslararası sivil toplum örgütleridir.

Uluslararası Örgütler

BM Azınlıklar Bildirgesi’nin 2(5) maddesi, azınlık mensuplarının sınırların ötesinde, ulusal veya etnik, din veya dil ilişkisine sahip oldukları diğer devletlerin vatandaşlarıyla ilişki kurma hakkına sahip olduklarını belirtmektedir. AGİT Kopenhag Belgesi’nin 32.4 paragrafı, Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nin lafzıyla uyumludur. Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi’nin 17. maddesi diğer devletlerde yasal olarak bulunan kişilerle ilişki kurma hakkına müdahaleyi yasaklamaktadır. Çerçeve Sözleşme’nin 16. maddesi azınlıklara mensup bireylerin yaşadıkları bölgelerde nüfus değişikliklerinden kaçınmayı, 18. maddesi ise azınlıkların korunması için diğer devletlerle anlaşmalar yapmaya çaba göstermeyi öngörmektedir. Bölgesel veya Azınlık Diller Avrupa Şartı’nın 14. maddesi ise sınır-ötesi ilişkilerin önemini teyit ederek devletin bu alandaki yükümlülüklerine odaklanmaktadır. En ayrıntılı hükümleri getiren bu belgedir, bununla birlikte sadece dil üzerine yoğunlaşmıştır (Fransa, Yunanistan ve Türkiye henüz imzalamamıştır) (Barten, 2015: 238).

BM Azınlıklar Bildirgesi ile Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi’nin dili arasında fark şudur; Bildirge azınlıklara mensup kişilerin haklarından bahsettiği halde; Çerçeve Sözleşme devletin bu hakka müdahale etmemesi konusunda bir yükümlülük getirmektedir. Çerçeve Sözleşme, hakkı “özgür ve barışçıl” ilişkiler ile sınırlar. Kopenhag Belgesi ise sınır-ötesi ile engel çıkarılmayan ilişkiler kurmak ve sürdürmekten bahsetmektedir. Dolayısıyla, uluslararası örgütlerin yaklaşımları arasında ufak farklılıklar vardır; ancak sınır-ötesi ilişki kurma hakkına kimin sahip olabileceği, bu bağların kiminle kurulabileceği ve hangi niteliğe sahip olabileceği açıktır (Barten, 2015: 239). Bugüne kadar Çerçeve Sözleşme’ye 39 ülke taraf olmuş; Belçika, Yunanistan, İzlanda ve Lüksemburg imzalamış ancak onaylamamış, Andorra, Fransa, Monako ve Türkiye ise taraf olmamıştır. Barten’in tablosu konuya ilişkin dört temel belgenin kapsamını özetlemektedir:

Tablo 1

	Ulusal	Etnik	Dini	Dil	Kültürel	Terimler	Maddeler
BM Azınlıklar Bildirgesi	X	X	X	X		Bağlar	2(5)
Kopenhag Belgesi	X	X	X		X	Köken İnanç Miras	(32.4) (32.4) (32.4)
Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi	X	X	X	X	X	Kimlik Miras	17 17
Bölgesel veya Azınlık Diller Avrupa Şartı				X		Kullanım	14

Ulrike Barten, *Minorities, Minority Rights and Internal Self-Determination*, Springer, Heidelberg, 2015, s.240.

Sağlanan haklardan biri, uluslararası düzeyde sivil toplum örgütlerine katılma hakkıdır. Bölgesel veya Azınlık Diller Avrupa Şartı 14(a) maddesinde kültür, eğitim, bilgi, mesleki eğitimi ve sürekli eğitim alanlarında bağlar kurulabileceğinden bahsedilmektedir. Bilgi paylaşımı ise soydaş devlet ve soydaş azınlık arasındaki iletişimi geliştirmek üzerine kuruludur; her iki toplum birbirinin hayatları, toplumsal yapısı ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olacaktır. Sınır-ötesi ilişki kurma hakkı bir şart değil olasılıktır, azınlığa mensup kişilerin tercihine kalmıştır. Aynı şekilde, sınırın ötesinde yaşayan bireylerin de bir azınlık mensubu ile temas kurma yükümlülüğü yoktur (Barten, 2015: 242).

Sınır-ötesi ilişkiler, ekonomik kalkınmayı ve refahı destekleyebilir. İki veya daha fazla devlet arasında işbirliğini geliştirip, barış ve istikrarı sağlayabilirler. Sınır-ötesi ilişki kurma hakkı, azınlıkların söz konusu durumda özel bir çıkarıya sahip olduğunu, ancak ülkedeki çoğunluğun bu çıkarıya mutlaka paylaşmadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu hakkın verilmesi azınlıklara ve ihtiyaçlarına odaklanmalıdır. Her ne kadar sınır-ötesi ilişkiler kurma hakkının muhatabı kişiler ise de, bu ilişkiler azınlık için bir bütün olarak da sonuç doğurabilecektir. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sivil toplum örgütlerine katılma hakkı, azınlık üyeleri arasındaki bağları güçlendirmekte ve kurumların güçlenmesini sağlamaktadır. Azınlığın sınır-ötesi medyaya erişim hakkı, azınlığın kültürel gelişimine katkı sunacaktır. Bu bağlamda azınlıklar için en önemli olan sorunun kimlik boyutudur. Sınır-ötesi ilişkiler kültürel kimliğin korunmasını desteklemektedir (Barten, 2015: 243).

Sınır-ötesi ilişkilere ilişkin tartışmanın önemi, hem devletin kendi içindeki sınır bölgesindeki azınlığına, hem de bir başka komşu devlete ait azınlığa yönelik haklar tanınmasından kaynaklanmaktadır. Soydaş azınlıklara yönelik sınır-ötesi ilişkiler kurma hakkı yalnızca anavatanın bu tür bir hakka izin vermesi hatta teşvik etmesini değil, aynı zamanda azınlığa

ev sahipliği yapan devletin de buna izin vermesini gerektirmektedir. Gerçi bu, sınırların ne-redeyse fiilen ortadan kalktığı AB çerçevesinde önemli bir sorun teşkil etmemelidir. Avrupa'da bir devletin, bir azınlığa mensup vatandaşlarının başka bir ülkedeki soydaşlarıyla ilişki kurmasını kabul etmeyeceğini hayal etmek zordur (Barten, 2015: 238). Ancak, Macaristan'ın çıkardığı vatandaşlık kanununun komşu devletlerde ciddi rahatsızlık yaratması gibi durumların ortaya çıkabildiği gözlemlenmektedir. Sorun, uluslararası örgütlerin getirdiği gevşek ve sınırlı sınır-ötesi ilişkiler kurma hakkının, soydaş azınlıklara yönelik desteklerin irredantizme kadar gidebilecek şekilde genişletilmesi durumunda, komşuların vereceği tepkide düğümленmektedir. Burada devletler hukuku açısından oluşan boşluk, komşu ülkenin içişlerine yönelik birtakım politikalar güdülmesi ve düzenlemeler yapılmasının ne derece tolere edilebileceğinin belirsiz olmasıdır.

AB üye devletleri serbest dolaşım ilkeleri çerçevesinde ve yasal göçmenlere oturma izni, eğitim, sağlık hizmetleri, çalışma izni, sosyal yardım, iş arama, iş bulma hususunda o ülkenin yurttaşlarından farksız bir hukuksal statü tanımaktadır. Dolayısıyla vatandaşlarla yasal oturma ve çalışma iznine sahip yabancıları ayıran başlıca ölçüt ulusal seçimlerde oy kullanma hakkıdır. Yabancıları dernek kurma, sendikalara ve siyasi partilere üye olma hakkı da tanınmaktadır. Yurttaşlık kavramında devlet/toprak bağı kopmaktadır. Günümüzde birey bir devletin yurttaşlığını taşıırken diğer bir ülkenin hak ve ayrıcalıklarından da yararlanabilmektedir (Unat, 2002: 286). 1930'da Milletler Cemiyeti herkesin sadece bir yurttaşlığı olabilir derken, günümüzde 'çifte vatandaşlık' uygulaması giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bugün Avrupa'da Fransa, Portekiz, İsviçre, İngiltere, İtalya ve Macaristan çifte vatandaşlık statüsünü kabul etmiş bulunmaktadır. Almanya ise 2000 yılından sonra doğan yabancı çocuklara 23 yaşına kadar Alman vatandaşlığı da vermekte, o yaştan sonra kişiyi tercih yapma zorunda bırakmaktadır (tercihli vatandaşlık). Diğer taraftan Avusturya, Letonya, Litvanya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Hollanda, Norveç, İspanya ve Ukrayna gibi çifte vatandaşlığı reddeden ülkeler de bulunmaktadır. Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yurtdışında 25 milyon soydaşını bırakan bir ülke olarak, özellikle Ukrayna gibi ülkelerle yaşanan sıkıntıları aşamadığı için daha müdahaleci bir tutum takınmış ve başka devletlerin yurttaşlarına vatandaşlığını tek taraflı olarak vermiştir (Nyyssönen ve Metsälä, 2014: 1-7).

Bauböck federal bir sistemde ya da bölgesel özerklik söz konusu olduğunda, bu federe ya da özerk bölgede yaşayan azınlığa tanınan çifte vatandaşlık hakkının, aynı zamanda komşu ülkenin soydaş devlet olması durumunda yanlış olduğu savındadır. Bu sık rastlanan ve çatışma yaratan bir durumdur. Bauböck bu durumun sakıncasını, federe ya da öz-yönetim hakkını almış bölgede yaşayanların merkezi hükümetlerine karşı sadakatları olması gereğine bağlamaktadır. Bauböck'e göre böyle bir durumda söz konusu bölgede yaşayanlar kendi ülkeleri içindeki bir vatandaşlıkla, soydaş devletin vatandaşlığı arasında bir tercih yapmak zorundadır (Bauböck, 2006: 97-98).

Diğer taraftan Rusya'nın Gürcistan'a 2008 yılındaki müdahalesi sırasında ülkede yaşayan Rus vatandaşlarını korumak adına 'meşru müdafaa hakkı' kapsamında hareket ettiğini iddia etmesi, konunun hassasiyetini ortaya koymaktadır (Nagle, 2013: 302). BM açık olarak güç kullanımını yasaklamakta ve devletlerin egemenlik haklarını tanıırken, BM Şartı'nın 51. maddesi silahlı bir saldırı durumunda bir üye ülkenin kendini bireysel ve kolektif olarak savunma hakkını öngörmektedir.

Çifte vatandaşlığın verdiği önemli haklardan biri anavatanında yapılan seçimlerde oy kullanabilmektir. Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu konuyu 2002 yılında ele almış ve üye devletlerin birtakım sınırlamalar getirme hakkına sahip olmak kaydıyla yurtdışında yaşayan vatandaşlarına seçme ve seçilme hakkı tanıyabileceğini belirtmiştir. Bu hak aslında çifte vatandaşlıkla sınırlı değildir; AB üyesi devletlerden sadece Güney Kıbrıs, Yunanistan, Malta, Slovakya ve İrlanda yurtdışındaki vatandaşlarının oy kullanmasına izin vermemektedir. Macaristan, Hırvatistan, Fransa, Portekiz ve İtalya ise mukim olmayan vatandaşları için ayrı bir yasama temsili olanağı sağlamaktadır. Bu ülkelerin çeşitli kota sistemleri getirdiğini belirtmek yeterli olacaktır (Nyyssönen ve Metsälä, 2014: 8).

Anayasa üzerinde çalışmalar yapan Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu, Macaristan'ın yurtdışında yaşayan Macarlar için 2001 yılında çıkardığı, çifte vatandaşlığı, eğitim ve ekonomi alanında çeşitli yardımları öngören ve komşu ülkelerle Macaristan arasında kriz çıkmasına sebep olan Statü Kanunu'nu, Romanya'nın başvurusu üzerine ele almıştır. 22 Ekim 2001 tarihli raporunda bu tür uygulamaların azınlık haklarını geliştirmesi açısından olumlu olduğunu ancak i) toprak bütünlüğü ii) sözleşmeye bağlılık iii) iyi komşuluk ilişkileri iv) ayrımcılık yapılmaması ilkelerine uygun olarak uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Komisyon çıkarılan kanunun ülke içinde etki yaratması halinde bir sorun olmadığını ancak etkinin diasporanın yaşadığı komşu ülkede olması durumunda onay alınması gerektiğini belirtmiştir. Bunun temel gerekçesi toprak bütünlüğü ilkesidir. Komisyon devletlerin tek taraflı olarak başka ülke vatandaşlarını etkileyen kararlar almalarında hiçbir sorun olmadığını hatta genel kabul gören uygulamalar olarak başka ülkelerdeki anadil eğitimi için burs verilmesini de genellikle mazur gösterecek uluslararası düzenlemeler bulunduğunu, ancak dernekler aracılığıyla doğrudan mali destek sağlamanın eğitim için bile olsa egemenlik ilkesine aykırı olacağını vurgulamıştır. Ayrıca bu tür tedbirleri uygulayan makamın diğer ülkenin hukukuna tabi olduğu tartışılmaz olan dernekler değil, yasal sınırlar içinde kalmak şartıyla konsolosluklar olması gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda yurtdışındaki derneklere 'yarı-resmi görev' tebliğ edilemeyeceğini de açıkça ifade etmiştir. Kültür ve eğitim alanında hali hazırda bir uluslararası anlaşma ya da süregelen uygulama varsa, alınan tedbirler bunların yerine geçmemeli ya da karşı tarafın açık onayı alınmalıdır, ancak mevcut uygulamalar anlaşmayı etkisiz kalıyorsa bu tür tek taraflı tedbirler alınabilir demiştir. Diğer yandan Avrupa bütünlüşmesi açısından iyi komşuluk ilişkilerinin önemine atıf yaparak Macaristan'ı alternatif bir vatan-

daşlık belgesi yerine geçebilecek bu tek taraflı tedbir için uyarılmıştır. İki ülke arasında hali hazırda bir ikili anlaşma varsa, bu anlaşma metnine sadık kalmak gerektiğini ifade etmiştir. Ayrımcılık yapılmaması ilkesine ilişkin olarak ise; egemen bir devletin aldığı tedbirlerin sınır-ötesi etkilerinden de sorumlu olduğunu, hem vatandaşı olan hem yabancı statüsünde olan tüm kişilerin bu ilkeyle bağlı olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan etnik temelde ayrımcılık yapılmasının makul bir gerekçeyle ve tedbir amacını aşmayacak şekilde sınırlı olduğu sürece mümkün olduğunu, zaten vatandaşlık kanunlarının büyük ölçüde benzer hükümler içerdiğini belirtmiştir. Eğitim ve kültür alanında alınacak bu ayrımcı tedbirlerin ancak diaspora ile soydaş vatani arasında beklenen fayda sağlanıyorsa ve amaca orantılı olarak alınması gerektiğini ve bunların dışındaki alanlarda alınmaması gerektiğini de belirtmiştir. Bir örnek vererek; soydaş azınlık ile anavatan arasındaki bağı güçlendirmek için verilecek yurtdışındaki anadil eğitimini makul bulurken, eğitimin içeriğine bakmaksızın etnik temelde verilecek bir eğitim yardımını uygun bulmamaktadır. Eğitim ve kültür dışındaki alanlarda ayrımcı muamelenin istisnai ve amaca uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Özet olarak Venedik Komisyonu, bu alanda soydaş devletlerin sınır-ötesi yardımlarını henüz uluslararası kabul görmemiş uygulamalar olarak değerlendirmiş ve konunun esas itibariyle azınlık hakları ve devletlerin egemenliği çerçevesinde ele alınmasını tavsiye etmiştir (European Commission For Democracy Through Law, 2001: 3-24). Ancak azınlık haklarının hızla gelişmekte olan bir alan olduğunu göze aldığımızda, Komisyon'un bugünün koşullarında eğitim ve kültür alanında genel, diğer alanlarda istisnai ve orantılı bir hak kategorisinin varlığını kabul ettiği; aldığı karar ile bu hakların gelişmesinin önünde iyi komşuluk ilişkileri, sözleşmeye bağlılık ve ayrımcılık yapmama dışında bir engel görmediği şeklinde de yorumlanabilir.

Konuya bir diğer müdahale Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nden gelmiştir . 25 Haziran 2003 tarihinde yayınladığı Azınlıkların Soydaş Devletler Tarafından Ayrımcılıklı Muamelesine İlişkin Karar ile konuya açıklık getirmiştir. Avrupa kurumları içinde "millet/ulus"un tanımının henüz yapılmadığı belirtilmiş, dolayısıyla konuya temel olarak etniği değil vatandaşlık bağıyla ilgili olan ulusu almıştır. Konsey azınlık haklarının korunmasının esas olarak devletlerin içişi olduğunu, bu hususta Avrupa normlarını da gözetmek gerektiğini belirtmiştir. Soydaş devletlerin azınlıkları korumak için yeni yöntemler üretmesinin soruna katkı sağlayacağını belirtmekle birlikte, konunun diğer devletlerle müzakere edilmesi gerektiği üzerinde durmuş, tarafları AGİT ve Venedik Komisyonu'nun tavsiyelerine uymaya çağırmıştır (Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 2003).

Avrupa Parlamentosu'nun Genişlemiş Avrupa'da Azınlıkların Korunması ve Ayrımcılığın Önlenmesi Üzerine Kararında (2005/2008(INI)) azınlık politikalarındaki tutarsızlığa dikkat çekilmiştir: Azınlıkların korunması Kopenhag Kriterleri'nin bir parçasıyken, kimin azınlık olduğunu konusunda bir Birlik politikası olmadığı gibi, azınlık politikalarının da Birlik genelinde bir standardı bulunmamaktadır. Avrupa Parlamentosu azınlık tanımı için AKPM'nin 1201 sayılı Tavsiye Kararı'na atıf yapmıştır.

AGİT Ulusal Azınlıklar ve Devletlerarası İlişkiler Üzerine Bolzano Tavsiyeleri'nde devletlerin yurttaşlarına sağladığı hakların, devlet arası genel hukuk ilkelerine bağlı kalmak koşulu ile sınır ötesine genişletilebileceği belirtilmiştir. Bu haklar kültürel ve eğitim fırsatlarını, seyahat avantajlarını, çalışma izinlerini, vize kolaylığını, kütüphane, müze ve sanata desteği içerebilir. Ancak ayrımcılık yapacak şekilde verilmemelidir. Komşu ülke de bu haklardan yararlanılmasına engel olmamalıdır. Devletler toprak bütünlüğü ilkesini tehlikeye sokacak tek taraflı adımlar atmaktan ve sınır-ötesi haklar tanımaktan kaçınılmalıdır. Bu tür girişimlerde bulunan devlet-dışı aktörlere destek vermemelidir. Devletler sınır-ötesindeki bireylere vatandaşlık verirken dil sınavları yapabilir ya da kültürel, tarihi ya da ailevi bağları dikkate alabilir. Ancak bunları yaparken iyi komşuluk ilişkileri ve toprak bütünlüğü ilkelerini dikkate almalı, komşu ülke çifte vatandaşlığa izin verse dahi “toplu vatandaşlık” vermemelidir. Devletler çifte vatandaşlığa izin vermiyorsa iki ulusal kimliğe sahip bireyleri mağdur etmemelidir (OSCE High Commissioner on National Minorities, 2008: 1-27).

Bolzano Tavsiyeleri özellikle eğitim ve kültür alanında devletlerin sınır ötesindeki azınlıklara destek sunabileceğini belirtmektedir. Kültür sınırda durmamaktadır. Buna göre devletler kitap, dil eğitimi, burs ve okul altyapısı gibi destekleri ayrımcı olmamak kaydıyla, diğer devletin açık onayını alarak, ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak verebilir. Hukuka uyan ve diğer devletin izni dahilinde açılmış kültürel, dini ve benzeri STK'lara destek verebilir. Alınacak tedbirler ayrımcı olmamalı, yasal bir amaç içermeli ve orantılı olmalıdır. Yasal amaçlardan biri iki toplum arasında kültürel bir bağ oluşturma, eğitimin ya da kişisel bağların güçlendirilmesi olabilir. Yardımlar soydaş devletin kültürüyle yakından ilişkili olmalı, etnik kökenine bakmaksızın yeterlilik şartını karşılayan tüm katılımcılara açık ve orantılı olmalıdır. Örnek olarak eğitim yardımının dil yeterliliği kistas alınarak verilmesi makuldür. Ancak komşu ülkedeki etnik ya da dini nitelikteki siyasi partileri mali olarak desteklemekten, istikrarı ve devletlerarası ilişkileri bozacağı için kaçınılmalıdır. Komşu ülkedeki azınlığa destek veren devletin kendi azınlıklarına karşı da aynı hassasiyeti göstermesi beklenmektedir. Devletler sınır ötesindeki azınlıklara kendi azınlıklarına verdikleri destekten daha fazlasını veriyor ya da komşu ülkedeki azınlığa bir diğer ülkeden farklı muamele ediyorsa, niyeti ilgili komşu ülke tarafından sorgulanabilir hale gelmektedir. Azınlıkların korunması öncelikle ilgili devletin sorumluluğundadır. İkili anlaşmalar azınlıklara verilen hakları uluslararası minimum standartların altına düşüremez ve komşu ülkenin azınlık hakları konusundaki yükümlülüklerini ikame etmek üzere verilemez (OSCE High Commissioner on National Minorities, 2008: 1-27).

^aParlamente Meclisi Avrupa Konseyi içinde her zaman azınlıkların korunması alanında öncü bir rol üstlenmiştir: 1609 sayılı ve 2003 tarihli Avrupa'da Çatışma Çözümü İçin İlham Kaynağı Olarak Özerk Bölgelerin Olumlu Deneyimleri Üzerine Tavsiye Kararı, Güncel Devletler Hukukunda Ulusal Egemenlik ve Devlet Üzerine 1832 sayılı ve 2011 tarihli Tavsiye Kararı, en önemlisi ise 1201 sayılı ve 1993 tarihli İHAS'e Ek Protokol Önerisinin Yer Aldığı Tavsiye Kararı bulunmaktadır.

Ancak azınlıkların korunması alanında tam bir karşılıklılık ilkesi uygulanamaz çünkü bir ülkenin standartları diğer bir ülkedeki duruma uyarlanamaz. Bu türden hakların verilmesi soydaş ülke tarafından verilecek kimlik kartlarına sahip olma koşuluna bağlanmaktadır. Bu tür kartlar sadece özel bir kanun çerçevesinde verilen hakların izin belgesi olarak kullanılabilir. Kartın hamili ve soydaş devlet arasında siyasi bir bağ kurma amacı gütmemeli ve ilgili devletin resmi kimlik kartını ikame etmek amacı taşımamalıdır. Venedik Komisyonu'na göre soydaş devletin ulusal dil ve eğitimi desteklemek gibi açık bir kültürel amacı varsa komşu devletin onayı alınmayabilir. Bu durumda tek taraflı idari ve hukuki tedbirler alabilir ve komşu devlet uluslararası hukuk ilkelerini ve ayrımcılık ilkesini ihlal etmediği sürece bu tedbirlerin uygulanmasını yasaklamamalıdır. Sınır ötesi işbirliği etnik değil coğrafi temelde yapılmalıdır. Bir bölgenin tüm nüfusunu kapsamalıdır. Devletler sınır ötesi ulusal azınlıklara ilişkin tüm faaliyetlerini Irk Ayrımcılığıyla Mücadele Komitesi'ne ve Çerçeve Sözleşme Danışma Komitesi'ne bildirmelidir. Devletler tedbir almadan önce Venedik Komisyonu gibi uzmanlık kurumlarına başvurmalıdır. Çatışma durumunda ise AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği gibi kurumların tecrübelerinden yararlanılmalıdır (OSCE High Commissioner on National Minorities, 2008: 1-27).

Venedik Komisyonu, Macaristan'ın 2011 yılında yaptığı anayasa değişikliği sonrasında ayrıntılı bir tavsiye kararı yayınlarak, sınır-ötesi düzenlemelere ilişkin önemli tespitler yapmıştır. Anayasanın dibacesinde "bizimle birlikte yaşayan milletler siyasi topluluğun parçası ve devletin kurucu bir ögesidir" ibaresiyle her ne kadar kapsayıcı olarak algılsa da bunun aslında Macaristan'da yaşayan diğer milliyetleri dışladığını belirterek, ifadeyi ayrımcı olarak yorumlamıştır. Venedik Komisyonu'na göre anayasalar hâkim bir etnik grubun değil, ülkede yaşayan herkesin eseri olmalıdır. Anayasa'nın girişinde kurucu Kral Stephan'dan, Hristiyan inancının Macar ulusu için öneminden, komünist dönemin baskısından ve daha önemlisi "geçen yüzyılın fırtınalarında paramparça olan Macar halkının entelektüel ve ruhani birliğinin korunması yemininden" bahsedilmektedir. Venedik Komisyonu anayasanın yurtdışında yaşanan Macarları da 'Macar Ulusu' tanımına dahil ettiğini, bu derece geniş ve belirsiz bir tanımın ise çok hassas olan devletlerin egemenliği konusuna temas ettiğini ve iyi komşuluk ilişkilerine zarar verebileceğini belirtmiştir. Komisyona göre "sınır-ötesinde yaşayan Macarların kaderinin sorumluluğunu" alan bu anlayış devletler arası ilişkileri bozabilecek ve etnik gerilimlere yol açabilecektir. Komisyon özellikle 'sorumluluk' ibaresini talihsiz bulmuştur. Bu Macaristan ile haklarında tek taraflı kararlar alma yetkisini kendinde gördüğü yurttaşların devletleri arasında yetki çatışması çıkaracaktır. Üstelik bu destek 'öz-yönetim toplulukları kurmayı' ve 'bireysel ve kolektif hakları tanımayı' da içermektedir. Komisyon 2001 yılında Statü Kanunu için yayımladığı rapora atıf yaparak devletlerin sınır-ötesindeki soydaşlarını 'yurtdışına çıktıklarında' koruma hakkı bulunduğunu ancak azınlıkların korunmasının her devletin kendi sorumluluğu olduğunu belirtmiştir. Soydaş devlete ise dil ve kültür bağlarının korunması alanında bir rol biçmiş ve bunun ötesinde alınacak tüm tedbirlerin

devletler hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde ve ikili ve çok-taraflı anlaşmalarla tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kolektif haklar konusunda ise Avrupa Konseyi'nin kolektif hakları öngörmediğini, Macaristan'ın dilerse kendi ülkesinde bu hakları tanıyabileceği ancak diğer devletlere karışamayacağını açıkça belirtmiştir (European Commission For Democracy Through Law, 2011: 9-28). Diğer taraftan Macar Hükümeti'nin yaptığı açıklamalara bakılacak olursa, Venedik Komisyonu'nun tavsiyelerine eskisi kadar itibar etmiyor gözükmektedir (Hungarian Helsinki Committee, 2011: 1-11).

Komisyon, Macaristan'ın kendi azınlıklarına yönelik olarak sadece 'haklarına riayet edileceğinden' bahsedilmesini ancak pozitif bir koruma öngörülmemesini eleştirmiştir. Komisyon'un Macaristan'a ilişkin 2001 ve 2002 raporunda ise, tartışma yaratan Vatandaşlık Kanunu'nun Venedik Komisyonu'nun uyarıları çerçevesinde düzeltilmesi istenmiştir. 2003 yılında ise Macaristan'ın geri adım atarak kanunu değiştirmesi üzerine, yeni kanunun halen sınır-ötesi hükümler içerdiği, dolayısıyla muhatap ülkelerle uygulama öncesinde müzakere edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak yapılan uyarıların tonu dikkate alındığında Macaristan'a her ne kadar ciddi bir uyarı yapılmış olsa da, bunun muhtemel üyeliği engellemeyeceği anlaşılmıştır.

Bugün azınlıklar bütünleşme süreci sayesinde Avrupa kurumları eliyle eskisine oranla çok daha geniş temsil olanakları bulmaktadır. Avrupa'nın bölgelerinden doğrudan seçilen Avrupa Parlamentosu vekilleri, ulus-üstü parti grupları sayesinde sorunlarını daha iyi dile getirebilmekte, Parlamento'nun gündemine ve komitelerinin oluşturulmasına etki edebilmektedir. Yine AP bünyesinde ortak çıkar alanlarından oluşturulan Ortak Gruplar (Intergroups) sayesinde siyasi etki alanlarını arttırmaktadır. Son üç yasama döneminde AP bünyesinde 'Geleneksel Azınlıklar, Ulusal Topluluklar ve Dil' adlı bir ortak grup varlığını devam ettirmiştir. Bir diğer ulus-üstü araç ise Lizbon Antlaşması ile düzenlenen ve uygulamaya 2012 yılında geçen 'Avrupa Yurttaşlık Girişimi' hakkıdır. Bu kapsamda kurucu anlaşmalarla verilen yetki kapsamında olmak şartıyla, Avrupa yurttaşlarının verdikleri toplu dilekçeler Avrupa Komisyonu tarafından kanun teklifi haline getirilebilmektedir (Waterbury, 2016: 7).

Sorun diğer taraftan Avrupalılaşmaktadır: Macaristan 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde diasporalardan dört kişinin Macaristan içinden seçilmesini sağlamıştır. AKPM üyesi Ferenc Kalmár, 2014 Mart'ında Avrupa'da Geleneksel Ulusal Azınlıkların Durumu ve Hakları adında bir rapor sunmuştur. Raporun dikkat çekici yanı 'geleneksel' azınlıkları ulusal azınlıkların kolektif haklarla korunmaya daha muhtaç bir alt-dalı olarak tanımlamasıdır. Bu azınlıkların farkı uzun zamandır aynı bölgede yaşamaları ve ortak bir kimliğe sahip olmalarıdır. Raporda bu azınlıkların yaşadıkları bölgeler için açıkça bölgesel öz-yönetim hakları verilmesi talep edilmektedir. Her ne kadar bölgesel ibaresi daha sonra çıkarılmış olsa da AKPM raporu bir Genel Kurul Kararı (1985/2014) ve Tavsiye Kararı (2040/2014) ile onaylamıştır. AKPM'nin kararlarının ardından AP bünyesindeki Geleneksel Azınlıklar, Ulu-

sal Topluluklar ve Dil Ortak Grubu da büyük oranda Kalmár Raporu'na dayanan Avrupa Birliği Çerçevesinde Ulusal Azınlıkların ve Dillerin Korunması Hakkında Strasburg Manifestosu'nu kabul etmiştir. Manifesto'da geleneksel ulusal azınlıklar özel koruma gerektiren kendine özgü topluluklar olarak tanımlanmış ve AP'den 'Geleneksel Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Ulusal Stratejiler için Avrupa Çerçevesi' oluşturması istenmiştir. Bu gelişmeler Macaristan'da büyük bir zafer olarak değerlendirilmiş, azınlık haklarının artık Avrupa devletlerinin içişleri olarak sayılmaktan çıktığına dair yorumlar yapılmıştır. Diğer taraftan Romanya, Manifesto'ya tepki vermiş ve bölgesel özerkliğe dair ifadeleri yumuşatmaya dair kabul görmeyen bir değişiklik önergesi sunmuştur (Waterbury, 2016: 8).

Kalmar, raporunun kapsamına, aynı makale kapsamında olduğu üzere, sadece ulusal azınlıkları almıştır, yeni azınlıkları/göçmenleri, dini azınlıkları hatta Çingeneleri kapsam dışı tutmuştur. Kalmar'a göre; geleneksel ulusal azınlıklar kimliklerini aynı topraklar üzerinde yüzlerce yılda oluşturmuştur. Toprak bütünlüğünü korumanın, ayrılıkçı hareketleri önlemenin ve azınlıkların zorla asimile edilmesinin önlenmesinin yolu ise bu azınlıkları topluluk olarak toplumla bütünleştirmekten geçmektedir. Bireysel uyum kolaylıkla asimilasyona dönebilir ve toplumda çatışma yaratırken, topluluk olarak uyum barış ve istikrarın kurucu bir ögesidir. Kalmar başarı örneği olarak ise Güney Tirol'ü vermektedir. Burada Alman azınlığının kendi eğitim sistemi mevcuttur: eğitim temel olarak Almanca verilmekte, İtalyanca ise 'yabancı dil' statüsünde sunulmaktadır. Finlandiya'da ise Samiler için temel eğitim dili Fince değil kendi anadilleridir. Kalmar'ın sunduğu nihai çözüm özerkliktir. Toprağa bağlı ya da olmayan birçok öz-yönetim biçimleri olduğunu vurgulayan Kalmar, her ne kadar Çerçeve Sözleşme özerklik hakkını tanımasa da Danışma Kurulu'nun özerk bölgeleri tavsiye ettiğini, AKPM'nin 1334 sayı ve 2003 tarihli Kararında da özerk bölgelerin çatışmanın önlenmesi için ilham verici bir uygulama olduğunu vurguladığını, aynı bölgede uzun zamandır yaşayan ve çoğunlukta olan azınlıkların kendilerini bağımsız olarak yönetme konusunda daha fazla özgürlüğe sahip olmaları gerektiği konusunda tavsiyede bulunduğunu belirtmektedir. Nüfusun yoğun olduğu bölgelerde özerk bölge ve dağınık azınlıklar içinse kültürel özerklik gibi diğer öz-yönetim modellerini tavsiye etmektedir. Ayrıca sadece siyasi katılımın sağlanması değil, aynı zamanda azınlıkların sosyal, kültürel, ekonomik hayata katılımlarının da sağlanması gerekmektedir. Bu da güç paylaşımı yöntemleriyle gerçekleştirilebilir. Kalmar özerklik hakkını halkların kendi kaderini belirleme hakkının bir parçası olarak tanımlamış, bu hakkın ya doğrudan hükümette temsil yoluyla ya da bölgesel özerklik aracılığıyla güç paylaşımı yapılmasıyla gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Raporda toprak bütünlüğü sorununun ancak içsel kendi kaderini belirleme ilkesiyle çözüme kavuşabileceği belirtilmektedir. AK Yerel Özyönetim Şartı da yerinden yönetim ilkesini benimsemekte ve bölgesel özerklik gibi çözümleri desteklemektedir. Kalmar azınlıklarının bölgesel özerklik talep ettiği 11 Batı Avrupa ülkesinden Yunanistan dışındakilerin en azından bir azınlığa bu hakkı tanıdığını belirtmektedir. Kalmar, raporunda ECMI yöneticisi Prof. Wolff'e atf yaparak bölgesel azın-

lıkların etnik çatışmaları %50, güç paylaşımı yöntemleriyle desteklendikleri zaman ise %70 oranında çözdüklerini belirtmiştir. Kalmar sonuç olarak Danışma Kurulu'nun azınlık dilinin kamuda kullanımı gibi bazı hakların ancak kolektif olarak kullanılabilmesine karar verdiğini, kendisi açısından ise esas sorunun kendi kaderini belirleme ilkesiyle toprak bütünlüğü ilkesinin bağdaştırılması olduğunu, bu açıdan ise AKPM'nin 1823 sayı ve 2011 tarihli Kararı'nın önemli bir adım olduğunu belirtmektedir (Kalmár, 2014: 9-21). Bu arada Komite'nin Türk asıllı üyesinin azınlık tanımı, kolektif haklar ve benzeri içeriğe itiraz eden bir görüşü Karar'a eklediğini de belirtelim.

AKPM'nin 1823 sayı ve 2011 tarihli Kararı ise üye devletlerin birçoğunda bağımsızlık talebinde bulunan azınlıklar olduğunu tespitle başlamaktadır. AKPM 1974 Kıbrıs çıkarmasını, NATO'nun 1999 Sırbistan müdahalesini ve Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a müdahalesini tek taraflı ve sorunu çözmek bir yana, sorunu büyüten ve devletler hukukuna aykırı eylemler olarak betimlemektedir. Daha sonra Avrupa özelinde egemenliğin devredildiği insan hakları ve Ortak Para Politikası gibi alanlar sayılmakta ve önemine vurgu yapılmaktadır. Her ne kadar devletler hukuku azınlıkların hatta bazı durumlarda çoğunluğun kendi kaderini belirleme hakkını tanısa da, bunun otomatik olarak devletten ayrılma hakkı vermediğini, çözümün öncelikle Çerçeve Sözleşme ve 1334 sayılı Karar'da verilen tavsiyelere uygun olarak özerk bölgeler oluşturulması ve azınlık haklarının geliştirilmesi yoluyla elde edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Tüm üye devletleri de hukuksuz ayrılma kararlarını, özellikle de dışarıdan askeri destekle yapılanları desteklememe ve tanımama çağrısı yapmaktadır (AKPM, 2011).

Bahse konu 1334 sayılı ve 2003 tarihli Karar'da ise çözüm için özerk bölgeler oluşturulması tavsiye edilmekte, özerkliğin genellikle ayrılmaya giden süreçte ilk adım olarak değerlendirildiği ancak bu yönde ciddi bir kanıt olmadığı beyan edilmektedir. Bölünmezliğin üniter devlet ilkesiyle bir tutulmasının yanlış olduğu, özerklik, bölgeselcilik ve federalizmin de bölünmezlik ilkesiyle uyumlu olabileceği vurgulanmıştır. Özerk bölgeler oluşturulurken, bunu tarafların mutlaka doğrudan müzakere etmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca özerk bölgelerin kendi içinde de azınlıkların haklarına riayet edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Son olarak, eğer taraflar arasında gerilim yaşanırsa uluslararası toplumun müzakere sürecini desteklemesi gerektiği söylenmektedir (AKPM, 2003).

Sivil Toplum Örgütleri

Avrupa'da diaspora konusuna katkı sunan uluslararası sivil toplum örgütlerinin en faal olanı ve bilineni Avrupa Halkları Federal Birliği'dir (FUEN). Birlik, 1949'da Paris'te kurulmuştur, Avrupa'daki yerli/ulusal azınlıklar ve halk gruplarının en büyük çatı kuruluşudur. Merkezi Almanya'nın kuzeyinde Danimarka sınırında Flensburg şehrinde yer almaktadır. Kuzey Schleswig bölgesinin kendisi de, önemli miktarda Alman vatandaşını Danimarka

topraklarında bırakan anlaşmalar sonucunda bir zamanlar tartışmalı hale gelmiştir. Ancak Danimarka'nın demokratik rejimi ve azınlık haklarına gösterdiği saygı, AB'nin serbest dolaşım ilkesiyle bütünleşince, tıpkı bir zamanlar bombaların patladığı Güney Tirol bölgesinde olduğu gibi barışçıl bir çözüme ulaşılabilmektedir. Ancak durum her zaman böyle olmamıştır.

Bu bölgede toprak kaybının ertesinde Almanya çeşitli dernekler aracılığıyla propaganda amacıyla önemli miktarda para yardımı yapmaktadır. Alman Dışişleri Bakanı Stresemann 1925 yılında gönderdiği bir talimatnamede istemektedir.

“...dünya kamuoyunu etkilemek için sürekli kullanılacak yöntemin uluslararası azınlıkların korunması politikası olmasını, bu sorunun makul bir çözüme ulaştırılması gerektiğinin talep edilmesini, azınlıkların korunması meselesinin doğal bir hak gibi gösterilmesi, bunun halkların kendi kaderlerini tayin hakkının kullanımından başka bir şey olmadığını vurgulanmasını...”

Bu amaçla Avrupa Halklar Kongresi adı altında Avrupa çapında bir hareket düzenlenmiştir. Avrupa Halklar Kongresi'ne üye olan Almanya azınlıkları Danimarkalılar, Lehler ve Sorblar (Almanya'da yaşayan bir Slav etnisi) diğer ülkelerde yaşayan Alman azınlıkların özerklik talepleri karşısında tavır almış ve Avrupa Halklar Kongresi'nden çekilme kararı almıştır. 1928 ilkbaharında Alman Dışişleri, İçişleri ve Maliye Bakanları ile yurtdışı Almanların liderlerinin yaptığı toplantının sonuç bildirgesinde belirtilmiştir.

“...Avrupa'da hakim olan devlet anlayışının milliyetçi olduğu, bu anlayışa uygun anayasaların halkların karışımının ve halk tabakalarının gerçeklerine uymadığı, yalnızca çok az sayıda ülkede yönetici halk diğer halk gruplarını ezmekten ve onları kendi potasında eritmekten kaçındığı için halk gruplarına doyurucu bir yaşam sunulmadığı, dolayısıyla mevcut devlet ve halk kavramları ile bağları koparmaktan başka çarenin olmadığı...”

Jus soli ilkesi yerine jus sanguinis ilkesinin gelmesi, devletlerin kan bağı ile olduğu kadar kültürel kimlikleriyle de birbirine bağlı halk gruplarından oluşması gerektiği öngörülmüş, her türlü asimilasyon tehlikesine karşı halkların gerçek tatmini için, kaçınılmaz olan sınır değişiklikleri de dahil olmak üzere, her halkın 'kapalı yerleşim bölgesi içinde' devlet olma hakkı ya da özerkliği savunulmuştur. Hitler Hükümeti'nin işbaşına gelmesinden çok önce 'halk grupları' politikasında sağ muhafazakar, milliyetçi ve anti-semitist pozisyonların bir karışımı oluşmuştur. Hitler'in yenilmesiyle birlikte son bulan Alman Hükümeti ise en çok destek alabilecekleri Flensburg'a kaçmıştır. Mungan'a göre bu oluşum ile 1949 yılında kurulduğu belirtilen FUEN arasında yakın ilişkiler kurulagelmiştir. FUEN Almanya'nın Alsace bölgesindeki Alman kökenliler ve Avusturya'nın Güney Tirol bölgesindeki Alman kökenliler ile ilgili olarak sıkıntılarının devam ettiği yıllarda, Batı Avrupa'da pek de hoş karşılanan bir dernek değildir. Fransa derneğin faaliyetlerini yasaklamış, İtalya ise derneğin 'Etnik Avrupa' adlı dergisinin (Nasyonal Sosyalist 'Millet ve Devlet' adlı derginin devamıdır) eski Nazi

suçlusunu redaktörünü Güney Tirol'deki milliyetçi ve terörist eylemlerle ilişkisi olduğu gerekçesiyle sınır dışı etmiştir (Mungan, 1998: 15-48).

FUEN 1977 yılında Milletlerin Hukukunu Savunma ve Bölgeselcilik Enstitüsü'nü (INTEREG) kurmuştur. Interreg'in misyonu bir 'uluslararası halk grupları hukuku' ve Avrupa Bölgeselcilik Anlaşması oluşturmaktır. İlginç bir tesadüf olarak, 1989 yılında AB tarafından bölgeler arasındaki işbirliğini geliştirmek üzere isim ve konu benzerliği olan bir de INTERREG Programı oluşturulacaktır. Program halen Birliğin en önemli bölgesel fonlarından biri olarak yürürlüktedir. FUEN 1985 yılında ise Avrupa Halklar Kongresi'ni yeniden canlandırmıştır. 1938 yılında yapılan son kongrenin devamı olduğunu ortaya koymak için de adına '15. Kongre' denmiştir (Mungan, 1998: 15-48).

FUEN esas olarak azınlıkların yaşadığı devletlerin egemenliklerinin sınırlandırılmasını isterken, bunun yerine özerk topluluklar için sınır-ötesi özel haklar talep etmektedir. Kendi bölgesinde hüküm süren halk grupları, komşu ülkelerde yaşayan kendi halklarıyla etnik ya da ulusal ortak kimliklerini güçlendirmek amacıyla hiçbir engelle karşılaşmaksızın ilişki kurabilmelidir. FUEN'e göre 90'lı yıllardaki özerklik taleplerinden 101,42 milyon insanın oluşturduğu toplam 283 Avrupa halk grubu istifade etmiştir: İtalya'da 3 milyonluk 11 halk grubu, Fransa'da 4 milyonluk 8 halk grubu, İspanya'da 9 milyonluk 5 halk grubu ve Ukrayna'da 13 milyonluk 19 halk grubu örnek verilebilir. Bu, Almanya'nın etrafındaki ulusların halk grupları bölgelerine ayrışması demektir. Almanya'nın etrafındaki halk grupları ise uluslarına bağlı olarak değil, aslen Cermen olan etniklerine göre değerlendirilmektedir (Mungan, 1998: 74). Gerçekten de Fransa'nın doğusu Alsace'da, İtalya'nın kuzeyi Lombardiya'da, İspanya'nın ortası Kastilya bölgesinde yaşayanların bir kısmı Cermen kökenlidir.

FUEN 2006 yılında üye derneklerince imzalanan Avrupa Ulusal Azınlıklar Şartı'nda açık olarak; Avrupa çapında ulusal azınlıklara, kendi kaderini belirleme hakkına da atıf yaparak kolektif hak kapsamında kültürel özerklik ve öz-yönetim hakkı talep etmektedir. Bu belgede bölgesel özerklik talebi yer almamaktadır. Diğer taraftan üye devletlere de azınlıklarını tanıması için tıpkı aday ülkelere dayatılan Kopenhag Kriteri benzeri bir baskı mekanizması kurulması istenmiştir. Toplam 13 madde altında yazılan diğer hak kategorileri zaten hali hazırda AB'ye üye devletlerin büyük oranda azınlıklara sağladığı medya, inanç, anadilde eğitim gibi bildik haklardır (FUEN, 2006).

FUEN kendini şu şekilde tanımlamaktadır (FUEN, Living Diversity Shaping Europe):

“Biz geleneksel azınlıklar ve etnik gruplarız. Tarihin, tarihi olayların ve sınırların yeniden çizilmesinin ürünüyüz. Biz aynı zamanda küçük halklar ve devletsiz uluslarız. Asla kendimize ait bir devlet kuramadık ancak başka bir devletin toprakları içinde yaşayageldik, yine de Avrupa Kültürü'ne yeri doldurulamaz bir katkı sunmaktayız.”

FUEN'in çok-dillilik ile ilgili çalışmalarına baktığımızda AB'nin her Avrupa yurttaşının en az iki yabancı dil bilmesi hedefinin olduğunu belirtmekte ve çok-dilliliğin desteklenmesine yönelik politika olarak, Almanya'daki bir soydaş devlete sahip olmayan Sorb azınlığı vermektedir. Oysa Sorbların Almanya'da bir uyum sorunu yoktur, ancak kaybolan bir dil olarak destek verilmesi söz konusudur. FUEN çok-dillilik ile ilgili broşüründe, hangi Avrupalının Belçika'da bir Alman azınlığın yaşadığından ve kendi eğitim sistemine sahip olduğunu bildiğinden, ayrıca Danimarka-Almanya sınırında ne kadar çok farklı dil konuşulduğundan bahsetmektedir (FUEN, Language Diversity Campaign Brochure) (sadece Almanca ve Danca konuşulmaktadır). Diğer taraftan, Almanya'da ciddi entegrasyon ve eğitim sorunları yaşayan milyonlarca Türk azınlık statüsünde değildir. Bahse konu haklar bu topluluk için söz konusu olmayacaktır. Bir diğer çok-dillilik dokümanında (FUEN, Linguistic Diversity And Multilingualism In Europe) Fransa ve Yunanistan azınlıklarını tanımadıkları için Avrupa halklarına eleştirilirken, Macaristan 13 azınlığı tanıdığı için övülmektedir. Ardından bir devlete sahip olamayan azınlık dilleri nüfuslarına göre sıralanmıştır. Eğitim hakkına ve azınlıkların medya kullanımına ilişkin hazırladığı broşürlerde tüm Avrupa ülkelerini Avrupa Konseyi'nin iki sözleşmesini imzalamaya davet etmektedir (FUEN, The Right To Education, The Right to Information and Media of One's Own). Siyasi katılıma ilişkin broşürde yine bahse konu iki sözleşmenin imzalanması istenmekte, bunlarda yer almayan haklar da talep edilmektedir; Avrupa devletleri ulusal azınlıklara 'ihtiyaçlarını giderecek ölçüde' bölgesel ya da kültürel özerklik veya öz-yönetim hakları vermeli hatta bunun finansmanını da sağlamalıdır (FUEN, The Right To Political Participation).

FUEN'in dokümanlarında haklı olarak eleştirdiği bir husus bulunmaktadır. Ulusal azınlıkların haklarının korunması açısından Birlik tarafından aday ülkelere yapılan baskının üyelik sonrasında işe yaramadığını, aday ülkelerin yaptıkları düzenlemelerden üye olduktan sonra hızla geri adım attıklarını belirtmekte, bunun sorumluluğunu ise adaylara dayatılan Kopenhag Kriterleri'nin sadece aday ülkeleri bağlayan çifte standardına yüklemektedir. Lizbon Anlaşması'na Temel Haklar Şartı'nın eklenmesinin ardından Birliğin azınlıklara karşı yükümlülük altına girdiğini belirten FUEN, Birlikten üye devletlere Avrupa Konseyi'nin iki sözleşmesini 'çekincesiz' yürürlüğe koymaları için baskı yapmasını istemekte, halen azınlıklarını tanımayan üye devletler olduğundan bahsedilmektedir. Avrupa Birliği'nden Bölgeler Komitesi'nin, Avrupa Konseyi'nden ise Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin yetkilerini arttırmasını talep etmektedir (FUEN, 2013).

Avrupa Yurttaşlığı çerçevesinde ise demokrasi açığından bahsetmekte ve Avrupa yurttaşlarının 'ulusal azınlıklar aracılığıyla' Brüksel'deki karar alma mekanizmasına doğrudan katılımını talep etmektedir. Bu kapsamda Komisyon'da tıpkı üye devletlerin olduğu gibi kendilerine ait bir komisyonerlik kurulmasını, ayrıca nüfusu bir milyondan fazla olan ulusal azınlıkların Parlamento'da doğrudan temsil edilmesini istemektedir. Yine Bölgeler Komite-

si'nde azınlıklara doğrudan temsil hakkı verilmesini, ayrıca azınlıklara Interreg Programı'ndan doğrudan finansman sağlanmasını talep etmektedir. Aday ülkelere uygulanan Kopenhag Kriterleri'nin de zorlaştırılması, bu kapsamda üyelikten sonra da azınlık haklarıyla ilgili denetimin devam etmesi, Avrupa Komşuluk Politikası'nın da azınlıkların korunmasına ilişkin yazılı hükümler içermesi istenmektedir. Birliğin çifte vatandaşlığın önünün açılmasına destek olması da talepler arasındadır. Potansiyel etnik çatışma bölgelerinde FUEN tarafından tecrübelerle dayanılarak oluşturulan 'Diyalog Yoluyla Demokrasi' girişimine Avrupa çapında destek istenmektedir. Son olarak, AB rekabet kuralları kapsamında azınlıklara yapılacak her türlü yardımın 'az gelişmiş bölgelere' yapılan yardımlar kategorisinde ele alınarak devlet yardımları yasağından muaf tutulması (blok muafiyet verilmesi) talep edilmektedir (FUEN, 2013).

Bu kapsamda FUEN 2013 Brixen Kongresi'nde 'Azınlık Paketi'nin bir milyon Avrupa yurttaşının imzasıyla Avrupa Komisyonu'na sunulmasına karar verilmiştir. Ancak girişimin yaptığı başvuru bir yıl sonra Komisyon tarafından bu alanda kurucu anlaşmalar tarafından yetkilendirilmediği gerekçesiyle reddedilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2013). Komisyon red yazısında her ne kadar kurucu anlaşmalarda milliyet bazında ayrımcılık yapılamayacağı kesin olarak belirtilmişse de azınlıklar konusunu düzenleme yetkisinin hiçbir şekilde yer almadığı, dolayısıyla kurucu anlaşmaların uygulanmasından sorumlu olan Komisyon'un yetkisi dışında olduğu, FUEN'in arzu ederse Adalet Divanı'na ya da Avrupa Ombudsmanı'na itiraz edebileceği belirtilmiştir. FUEN red üzerine Bidayet Mahkemesi'ne gitmiştir. Mahkeme 3 Şubat 2017'de verdiği kararda Komisyon'un kararını bozmuştur. Mahkeme, Komisyon'un FUEN'in Avrupa Yurttaşlığı Girişimi kapsamında bir milyon imza toplayıp verdiği dilekçede yer alan ve azınlıklara ilişkin olarak alınması istenen tedbirlerin hangisi için kurucu anlaşmalar tarafından yetkilendirilmediğini, tek tek ve gerekçeleriyle açıklamasını istemiştir. Duruşmada Macaristan hükümeti FUEN, Slovakya ve Romanya hükümetleri ise Komisyon tarafında müdahil olmuştur (Bidayet Mahkemesi, 2014).

FUEN'in bu girişimi dışında FUEN ile işbirliği içinde olan Romanya'daki Macar azınlığın temsilcilerinden Şekeli Ulusal Konseyi de bir Avrupa Yurttaşlık Girişimi başlatmıştır. Girişim daha ziyade bölgesel özerklik hakkı ve Avrupa fonlarının dağıtımında bu bölgele- rin dikkate alınması ve doğrudan AB tarafından desteklenmesi talebi öne çıkmaktadır. Aynı şekilde Avrupa Komisyonu tarafından reddedilmiş ve Dernek tarafından Adalet Divanı'na temyize götürülmüştür (Waterbury, 2016: 8).

Almanya, Danimarka ve Schleswig-Holstein 1996 yılında 'Azınlık Sorunları için Avrupa Merkezi' (ECMI) adlı bir kuruluşu yine Flensburg'da kurmuştur. Doğrudan söz konusu hükümetlere bağlı olan bu kurumun FUEN ile bağları bulunmaktadır. Aslında iki dernek aynı mahallede mukim, komşudur, Helmut Kohl 1992 yılında kuruluşuna ilişkin hazırlıklar yapılırken bu fiziki yakınlığı önemli bulduğunu beyan etmiştir (Mungan, 1998: 19). FUEN

ile kıyaslandığında akademik niteliği öne çıkmaktadır, etnisite alanında önemli çalışmalar yapan birçok akademisyen derneğe katkı sağlamaktadır (Stefan Wolff, Will Kymlicka, Jennifer J. Preece, vs...). FUEN daha ziyade Avrupa yurttaşlarına yönelik propaganda için broşür gibi dokümanlar kullanırken, ECMI akademik yayınları ve toplantıları tercih etmektedir. Derneğin politikası FUEN'in izlediğinden farklı değildir. ECMI'nin özellikle Batı Balkanlara (Kosova, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Voyvodina, vs.) ve Uzak Avrupa'ya (Trans-Dinyester, Ukrayna, Kaliningrad, Rusya, vs.) önem verdiğini söyleyebiliriz, yapılan bölgesel çalışmalarda buna ağırlık verildiği gözlemlenmektedir.

Bu iki kurumun dışında, Haziran 2003'te Yunanistan'ın girişimiyle 28 ülkeden 60 diaspora temsilcisi Selanik'te düzenlenen 'Avrupa Diasporaları' zirvesinde bir araya gelerek, 'Avrupa Birliği ile diasporaları arasındaki bağlar nasıl güçlendirilir' konusunu tartışmışlardır. Fakat bu girişim zamanında çok konuşulsa da kısa ömürlü olmuştur (Dufoix, 2011: 90).

Sonuç

Uluslararası örgütlerin özel olarak soydaş azınlıkların korunması için bir düzenlemesi bulunmamaktadır. Doğal olarak devletler hukukunun saldırmazlık ve toprak bütünlüğü gibi negatif hak doğuran ilkeleri soydaş azınlıklara yönelik irredantizmi kapsamaktadır, ancak bunlar soydaş azınlıkları değil devletleri korumaya yöneliktir. Konu azınlık hakları kapsamında ele alınmıştır. Bunun tek istisnası Avrupa Konseyi'ne bağlı Venedik Komisyonu'nun ve AGİT'in tavsiye niteliğindeki kararlarıdır. Avrupa Birliği de soydaş azınlıklar söz konusu olduğunda daha ziyade Komisyon ve Parlamento kararları ile sorunlara geçici çözümler bulmayı tercih etmiştir.

Soydaş azınlık politikaları azınlık haklarının ötesinde, hukuksal temellere ve uluslararası düzenlemelere dayanan yeni bir hak kategorisi oluşturdukça daha da gelişecektir. Soydaş azınlık politikalarının günden güne gelişmesinin bir sebebi, ev sahibi devletlerin yayılcılık söz konusu olmadığı müddetçe, uzun vadede, uluslararası hukuk ve demokratik kurallar çerçevesinde bu politikaları engelleyemeyecek olmasıdır. Bu süreç, ilk aşamada üye devletler arasında siyasi sorunlar yaratabilecek ancak uzun vadede azınlık haklarının korunması ve diasporalara verilen destekler gibi, irredantist politikalara alternatif politikaların gelişmesini sağlayarak, Avrupa barışına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

AGİT, (2008). The Bolzano/Bozen Recommendations on National Minorities in Inter-State Relations & Explanatory Note, OSCE High Commissioner on National Minorities.

AKPM, (2003, 24 Haziran). Positive experiences of autonomous regions as a source of inspiration for conflict resolution in Europe, Resolution 1334.

AKPM, (2003, 25 Haziran). “Azınlıkların Soydaş Devletler Tarafından Ayrıcalıklı Muamelesine İlişkin Karar”, (Çevrimiçi) <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/ERES1335.htm>

AKPM, (2011, 4 Ekim). National sovereignty and statehood in contemporary international law: the need for clarification, Resolution 1832 (2011).

Avrupa Komisyonu,(2013, 13 Eylül). Commission Decision C (2013) 5969 final of 13 September 2013.

Barten, U. (2015). Minorities, Minority Rights and Internal Self-Determination, Springer, London.

Bauböck, R. (2006). “Accommodating national minorities in Europe”, European Integration and the Nationalities Question, Routledge.

Bidayet Mahkemesi, (2017). Judgment of the General Court of 3 February 2017 — Minority SafePack — one million signatures for diversity in Europe v Commission (Case T-646/13), OJ C 112, 14.4.2014.

Dufoix, S. (2011). Diasporalar, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

European Commission For Democracy Through Law, (2011, 20 Haziran). Opinion On The New Constitution Of Hungary, CDL-AD (2011)016.

European Commission For Democracy Through Law. (2001) Report On The Preferential Treatment of National Minorities By Their Kin-State, CDL-INF.

FUEN, (2006, 25 Mayıs). Charter for the Autochthonous National Minorities in Europa, Budyšin.

FUEN, Language Diversity Campaign Brochure, (çevrimiçi) www.fuen.org

FUEN, Linguistic Diversity And Multilingualism In Europe, (çevrimiçi) www.fuen.org

FUEN, Living Diversity Shaping Europe, (çevrimiçi) www.fuen.org

FUEN, Programmatic Declaration at the 2013 Fuen Congress In Brixen, (çevrimiçi) www.fuen.org

FUEN, The Right to Education, the Right to Information and Media of One's Own, (çevrimiçi) www.fuen.org

FUEN, The Right to Political Participation, (çevrimiçi) www.fuen.org

Hungarian Helsinki Committee, The case of the Hungarian Government with the Venice Commission Assessment of Government Reactions Concerning the Venice Commission's Opinion on the New Constitution of Hungary, (çevrimiçi) http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Assessment_of_HUN_Gov_reactions_to_Venice-Commission_opinion_201108.pdf

Kalmár, F. (2014, 5 Mart). "The situation and rights of traditional national minorities in Europe, Committee on Equality and Non-Discrimination", Parliamentary Assembly, Vienna.

Mungan, B. (1998). Yaşlı Kıtanın Yeni Düzeni, Avrupa'nın Etnik Parselasyonu, İstanbul: YGS Yayınları.

Nagle, J. (2013). Does having a kin state lessen the likelihood of minorities engaging in secessionist mobilization?: An analysis of the moderating influence of kin states. *Nationalism and ethnic politics*, 19(3), 287-309.

Nyysönen, H. ve Metsälä, J. (2014, 3-6 Eylül). "Dual Citizenship And Voting Rights: Domestic Practices And Interstate Tensions", ECPR General Conference University of Glasgow. (çevrimiçi) <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/66e658ed-f783-420f-bc9e-9762e-9c42f5a.pdf>

Unat, N. A. (2002). Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Waterbury, M. A. (2016). "National Minorities in an era of externalization", *Problems of Post-Communism*, Routhledge.

Türk ve Yabancı Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıklarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi ve Sosyal Görünüş Kaygısı ile İlişkinin İncelenmesi

Orçun Muhammet ŞİMŞEK^a

Orhan KOÇAK^b

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini değerlendirmek ve aynı zamanda internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul il sınırları içinde bulunan çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören 53 hazırlık, 264 lisans ve 105 lisansüstü olmak üzere 258 Türk ve 164 yabancı toplam 422 öğrenci oluşturmaktadır. Karşılaştırma yoluyla ilişkisel tarama modeli kullanılan bu çalışmada, İnternet Bağımlılığı Ölçeği ve Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği kullanılarak demografik sorularla birlikte İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı öğrenciler değerlendirilmiştir. İlk olarak, Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri Bağımsız Örneklem T-Testi ile incelenmiştir. İkinci olarak, internet bağımlılığı ve sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişki regresyon analizi ile araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde, Türk ve yabancı üniversite öğrencilerin internet bağımlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı Türk üniversite öğrencilerinden daha yüksek çıkmıştır. Regresyon analizinin sonucunda, sosyal görünüş kaygısı arttıkça, internet bağımlılığının azaldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

İnternet Bağımlılığı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Problemlı İnternet Kullanımı, Anksiyete, Yabancı Öğrenciler

^aOrçun Muhammet Şimşek, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı, o.simsek@ogr.iu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8028-3394

^bOrhan Koçak, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, orhan.kocak@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0281-8805

Comparative Evaluation of Internet Addiction of Turkish and Foreign University Students and Investigation of Its Relationship with Social Appearance Anxiety

Orçun Muhammet ŞİMŞEK^a

Orhan KOÇAK^b

Abstract

The aim of this study is to evaluate the internet addiction of Turkish and foreign university students and also is to investigate the relationship between internet addiction and social appearance anxiety. The sample of the study consists of 422 students, 258 Turkish and 164 foreigners, 53 prep school, 264 undergraduate and 105 graduate students studying at various state and foundation universities located in Istanbul. In this study, which uses a relational survey model by comparison, the Internet Addiction Scale and Social Appearance Anxiety Scale was applied to Turkish and foreign students studying in Istanbul province together with demographic questions. Firstly, the internet addiction levels of Turkish and foreign university students have been assessed by Independent Sample T- Test. Secondly the relationship between internet addiction and social appearance anxiety has been examined by using regression analysis. As a result of this study, it has been found that there is statistically a meaningful difference between Turks and foreign university students' internet addiction. The internet addiction of foreign university students is more than Turkish university students. As a result of regression analysis, as social appearance anxiety increase has been identified that internet addiction decrease.

Keywords

Internet Addiction, Social Appearance Anxiety, Problematic Internet Use, Anxiety, Foreign Students

^a Orçun Muhammet Şimşek, Cerrahpaşa Postgraduate Education Institute, Social Service Master Programme, o.simsek@ogr.iu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8028-3394

^b Orhan Koçak, Istanbul University Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Service, orhan.kocak@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0281-8805

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden beri, internet ve paydaşı alanların hızlı bir gelişim geçirdiği görülmektedir. İnternetin insan yaşamı içerisine giderek nüfuz etmesi, internetin insan hayatı ile bütünleşik bir hal almasına neden olmuştur. Bilgiye ulaşmanın kolaylığı, ihtiyaçların giderilmesinde yardımcı rolü ve eğlendirici içerikler için araç olması gibi birçok faktörün internet kullanımını çekici hale getirdiği düşünülmektedir. Diğer bir yandan, internetin aşırı kullanımı, insanların hayatlarını etkileyen karmaşık bir problemi de karakterize etmektedir. İnternet kullanımı sırasında bu problemlerin fark edilememesi, internet bağımlılığını araştırma konusu haline getirmiştir. İnternetin aşırı kullanımıyla birtakım sosyal ve psikolojik sorunların meydana geldiği görülmektedir. Meydana gelebilecek birtakım psiko-sosyal sorunların önlenmesi, toplum sağlığı açısından önemlidir. Birey ve toplum, sürekli dinamik bir yapı içerisinde birbirini etkilemektedir ve değişen koşullarda meydana gelen sorunların tanımlanması, bu doğrultu da gereklidir.

Meydana gelen psiko-sosyal sorunlar içerisinde anksiyete, depresyon ve yalnızlık gibi çeşitli sorunlar, araştırmalarda ortaya konulmuştur. İnternetin aşırı kullanımından dolayı da birtakım sorunların ortaya çıktığı ve giderek sosyal sorun halini aldığı görülmektedir. İnternet içerik bakımından zengindir ve internet vasıtasıyla bireyler iletişim ve etkileşim kurabilmektedir. İnternet, kullanıcılarına kolektif bir ortamı sağladığı için bu durum bireylere, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların neler yaptıklarını öğrenme fırsatı vermektedir. Gençler, kimlik edinim sürecinde çevresindekilerinden yararlanmakta ve aile bu süreçte en belirgin çevreyi oluşturmaktadır. İnternet, teknolojik aletlerin gelişmesiyle evlere kadar girmiştir. Bu durumdan dolayı, gençlerin kimlikleri üzerinde birtakım etkiler oluşturabilmektedir. Aile, çocuk üzerindeki model rolünü kaybetmeye ve internetin ailenin rolünü almaya başladığı söylenebilir. Bu bağlamda, genç nüfusun interneti aşırı kullanımı önüne geçilmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bakış açısıyla hareketle internet bağımlılığının İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve Yabancı üniversite öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ve araştırmaya katılan bütün öğrencilerin interneti aşırı kullanmasıyla sosyal görünüş kaygısı yaşadığı hipotezi ortaya konulmuştur. Bu çalışma konusu tercih edilirken, toplum içerisinde etkileşim halinde olan ve internetin içinde büyüyen kesimin öğrenciler olduğu düşünülerek yapılmıştır. Bu sebeple çalışmada, internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişki açıklanmıştır. Bu çalışma kapsamında, 258 Türk ve 164 yabancı üniversite öğrencisine internet bağımlılık düzeylerini ve sosyal görünüş kaygı düzeylerini değerlendirmek için anket formu uygulanarak, SPSS 22 programı yardımıyla İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı öğrencilerin internet bağımlılığı tespit edilmiş ve internet bağımlılığının sosyal görünüş kaygısı ile ilişkisi incelenmiştir.

İnternet Bağımlılığı Nedir?

Amerika Birleşik Devletleri'nde psikiyatrist olan Ivan Goldberg, 1995'de ilk defa bozukluk olarak "İnternet Bağımlılığı" terimini ortaya çıkarmıştır (Young ve Abreu, 2010). İnternet kullanımıyla ilişkili davranışsal problemlerin özellikleri, "internet bağımlılığı bozukluğu", "patolojik internet kullanımı" ve "problemlili internet kullanımı" gibi birçok farklı isimle tanımlanmaktadır (Shapira vd., 2000; Bai vd., 2001; Young, 1998). İnternet bağımlılığının, henüz kesin bir tanımı veya kriteri konulmamıştır. Fakat araştırmacılar, internet bağımlılığının varlığı konusunda hemfikirdir. Yediden yetmişe her yaş grubu adına bir içeriğe sahip olan internet ortamı insanlara çekici gelebilmektedir. İnternet ortamının daha fazla tercih edilmesinin bazı nedenleri vardır. Bu nedenler, internetin doğasının daha az kısıtlayıcı ve anonim olmasını içermektedir (Griffiths, 2001). İnternet, gündelik yaşamımızla bütünlüktedir ve internetin hızlı gelişimi; iletişim, bilgi değişimi ve sosyal kaynaşma konularında birçok fırsat sağlamaktadır (Haque vd., 2016).

Bilgisayar başında internete bağlı bir şekilde hesaplandığından fazla zaman geçirme problemi veya dürtü kontrol bozukluğu, internet bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır (Young, 1998). Sorunlu internet kullanımı ya da bağımlılığı, sorunlara ya da sıkıntıya sebep olan internet kullanımıyla ilişkili aşırı bir şekilde kontrol edilemeyen kaygı, dürtü ya da davranışlar olarak tasvir edilmiştir (Weinstein ve Lejoyeux, 2010). İnternetin aşırı kullanımı, internete psikolojik bir bağımlılık olarak tanımlanır ve (a) internet ile ilgili aktivelere daha fazla yatırım yapma, (b) internete girmediğinde istenmeyen hisler (kaygı, depresyon, boşluk vb.), (c) internete girmenin etkilerine daha fazla tolerans gösterme ve (d) sorunlu davranışların inkâr edilmesi şeklinde nitelendirilmektedir (Kandell, 1998).

İnternet bağımlılığı, insan yaşamında psikolojik, sosyal, akademik, mesleki bakımdan zorluklar oluşturan (Beard ve Wolf, 2001) ve internet kullanım süresinin artmasıyla depresyon, agresif ruh hali, sosyal izolasyon gibi bazı olumsuz ruhsal ve fiziksel tepkilerin ortaya çıktığı internet kullanımı olarak tasvir edilmektedir (Anderson ve Bushman, 2001; Kerber, 2005; Yang vd., 2005). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre, 16-24 yaş aralığındaki gençler için 2017'de yüzde 90 internet kullanımı varken 2018 yılında yüzde 93'e yükselmiştir. 2018'de genç erkeklerde önceki yıla göre internet kullanımı 3,6'lık bir artış göstererek yüzde 96,9'a, genç kadınlarda ise 2,3'lük bir artış göstererek yüzde 89'a yükselmiştir (BİK, 2019). Bilişim teknolojilerinin gelişmesinin bir sonucu olarak internet, cep telefonlarımız aracılığıyla her an ulaşılabilir olmaktadır. 2015 TUİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre, internet kullanımı %2 artış göstererek %55,9 oranına yükselmiştir. Cep telefon veya akıllı telefona hanelerin %96'sının, masaüstü bilgisayara %25'inin, taşınabilir bilgisayara %43'ünün ve internete bağlanabilen televizyona ise %20'sinin sahip olduğu bulunmuştur (Adanır vd., 2016). Veriler, genç nüfusun her geçen gün internete daha fazla dahil olduğunu göstermektedir.

Sosyal Görünüş Kaygısı

Sosyal anksiyete bozukluğunun bir çeşidi olarak ifade edilen sosyal görünüş kaygısı, insanların dış görünüşlerinin diğer insanlar tarafından değerlendirmeye alınması ile insanlar üzerinde ortaya çıkan kaygı, gerginlik ve içsel tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Çınar ve Keskin, 2015; Özcan vd., 2013). İnsanın kurduğu ilişkiler ve iletişimler üzerinden belli değer ve yargılar üretmek bulunduğu sistemler içerisinde kendisine yer edinme gayreti, insanın çok boyutlu ve bilinmek isteyen bir varlık olduğunun göstergesidir. İnsanların kendi görüntülerinin diğer insanlar üzerinde ne kadar etki bıraktığı önemli olmaktadır (Seki ve Dilmaç, 2015). Sosyal görünüş kaygısı, alanyazında tanımlanırken genellikle beden imajı bozukluğu ile birlikte verilmekte ve görüntünün değerlendirilmesinde göz, saç, ten rengi gibi fiziksel özelliklerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Cunningham, 1986). Fakat sosyal görünüş kaygısı sadece insanın bedeni üzerinden duyduğu endişe ile ilişkili bir durum değildir, insanın görüntüsü ile ilişkilendirilebilecek bütün değerlendirmeler ile ilişkili bir durumdur (White, 2008). İnsanlar, bu değerlendirmeyi yaparken kültürel ve toplumsal öğelerden, demografik özelliklerden, medyadan, kitle iletişim araçlarından ve modadan önemli ölçüde etkilenmektedir (Şimşir vd., 2019). Benlik saygısının azalması (Ağırnaslıgil ve Amuk, 2017), negatif değerlendirmelerin artması (Levinson vd., 2013), öz yeterliliğin düşük olması (Şahin vd., 2014) ve sosyal desteğin az olması (Atik vd., 2015) sosyal görünüş kaygısının artmasına neden olan faktörlerdir.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2000)'ne göre, sosyal fobi olarak da bilinen sosyal kaygı bozukluğu, toplum içinde utanma, çekinme, gerginlik şekilleriyle meydana gelen ciddi ve devamlı korkular olarak ifade edilmektedir (Hart vd., 2008). İyi görünümlü insanların yaşamları içerisinde daha iyi koşullara sahip olduğu ve iş, insan ve sosyal ilişkilerinde daha fazla avantaj sağladığı (Heilman ve Stopeck, 1985) çeşitli araştırmalar tarafından saptanmıştır. Bu insanlar çekici görüntüleri sayesinde, diğerlerine göre üstünlük sağlamakta (Hamermesh ve Biddle, 1993), çekici bireylerin kişilik özellikleri, çekici olmayan bireylere göre daha sosyal açıdan arzulanabilmekte (Dion vd., 1972) ve bu bireyler toplumda daha iyi muamele görmektedir (Langlois vd., 2010). Toplum içerisinde var olma mücadelesi, insanlar üzerinde eksiklik hissinin belirgin bir hal almasına ve kişisel dürtülerin bilişsel kaygılara dönüşmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle insanların görüntüleri hakkındaki endişeleri veya kendini beğenmeme davranışları, insanların gündelik yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

Genel olarak sosyal görünüş kaygısı, ciddi stres ve bozukluk belirtileriyle ortaya konulmasına rağmen, insanların yaşam kalitelerini azaltması yönünde çok az şey bilinmektedir (Safren vd., 1996). İnsanların görünüşleri üzerinde duydukları kaygı, öz saygının yitimine neden olabilmekte ve öz saygının yitirilmesi yaşam tatmininde bir azalmaya sebep olabilmektedir. Sosyal görünüş kaygısının artması, mutluluk üzerinde büyük oranda etkilidir (İsmail, 2018). Sosyal görünüş kaygısı, insanların günlük yaşamlarındaki akademik,

mesleki ve sosyal verimliliklerinde bir azalmaya sebep olmakta (Dindar ve Akbulut, 2015) ve insanların sosyal izolasyonunu arttırmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı sosyal görünüş kaygısı yaşayan insanlar, toplum içinde olumsuz değerlendirmelerden kendini korumak için farklı davranış kalıpları geliştirirler (Carleton vd., 2007) ve bu davranış kalıpları ile kaygının ortaya çıkmaması arasında bir bağ kurarlar (Well vd., 1995).

İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Görünüş Kaygısı Arasındaki İlişki

İnternet bağımlılığı; sorunlu internet kullanımı, aşırı internet kullanımı ya da internet bağımlılığı gibi birçok isimle anılsa da sonuç itibarıyla gündelik yaşamın aksamasına sebep olan bir sorun olarak çoğunluk tarafından kabul görmüştür. İnternet insan yaşamını kolaylaştırmak gibi olumlu getirilere sahip olmasına rağmen, internetin aşırı kullanılması ile birçok sorunda devamında ortaya çıkmıştır. Aşırı internet kullanımı depresyon, yalnızlık, anksiyete, karamsarlık, içe kapanma, utangaçlık, sosyal kaygı, sosyal becerilerde eksiklik, sinirlilik, tükenmişlik, yaşam doyumunda zayıflama, takıntılı bir şekilde mesajlaşma, sıcak ve hassas evlilikten soğuk ve kaçınılmalı bir evliliğe dönüşme gibi negatif yönlü birçok psikososyal değişime neden olmaktadır (Young, 2004; Ceyhan ve Ceyhan, 2008; Tezer ve Arkar, 2013). Görüldüğü üzere internet, insan yaşamını kolaylaştıran yararlarının yanısıra, insan yaşamını olumsuz etkileyen zararlara da sahiptir (Yücelten, 2016). Korkulara ve kaygılara sahip insanlar için internet ortamı, bu korku ve kaygılardan sıyrılmak olarak nitelendirilebilirken, internetin aşırı kullanımı, sağlık problemlerine sebep olabilmekte ve kullanıcıların diğer günlük aktivitelerinin aksamasına ya da çevresindeki insanlarla çatışmalar yaşanmasına sebep olabilmektedir (Chao ve Hsiao, 2000). Ayrıca internet bağımlılığı, sosyal izolasyona, depresyona, aile içi tartışmalara, boşanmaya, akademik başarısızlığa, finansal borca ve iş kaybına doğrudan neden olmaktadır (Young vd., 1999).

İnternet, insanlar tarafından iletişimin bir amacı olmaktan çıkmış ve modern dünya düzeninde bir eğlence aracı haline gelmiştir. İnternetin bir eğlence aracı halini alması, insanları yalnız kaldıklarında internet kullanımına itebilmektedir. Gençlik, kimlik arayışında olunan bir süreçtir. İnternet, bireye yeni bir ifade olanağı sağlaması ve kendisine sosyal ilişkiler kurması için uygun bir mekân oluşturmasından dolayı yeni kimliklerin inşa edildiği bir alanı oluşturmaktadır (Güzel, 2006). Bu sayede internet, boş zamanın değerlendirmesi adına etkili bir teselli mekanizması oluşturmaktadır. Boş zaman ve yalnızlık, özellikle üniversite öğrencilerinin eğitim sürecinde karşılaşılabilecekleri bir durumdur. İnternetin kapsayıcı rolü ve boş zamanın değerlendirilmesi nedeniyle üniversiteli gençler çevresinde, internetin aşırı kullanımı ortaya çıkabilmektedir. Buna en büyük etkenler arasında gelişen teknoloji gösterilebilir. Boş zamanın değerlendirilmesi üzerine yapılan bir araştırmada, internet, telefon vb. iletişim araçları ile vakit geçirme sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, 20-

22 yaş grubunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır (Arslan, 2014). Yapılan bu çalışmada, internet ve paydaşı alanlar vasıtasıyla boş zaman değerlendirme, üniversite çağı öğrenci gruplarında daha fazla görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirmede interneti kullanması, internetin eğlendirici doğasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer bir yandan içe kapanık, sosyal açıdan kendini eksik hisseden insanlar da internetin anonimliğinden yararlanarak, internette daha fazla vakit geçirmeyi tercih edebilmektedir. Bu sayede gençler, çevrimiçi ortamlarda özgüvenlerini yükseltebilmekte ve düşüncelerini daha rahat dile getirebilmektedir. Bu yüzden, internet kullanımı hızlı bir şekilde toplumlara nüfuz etmektedir. Toplumsal, kültürel ve sosyal farklılıklara bakmaksızın gençler arasında internet kullanım oranları gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum internetin bilinçsiz kullanımını ve beraberinde kişilerde sosyal kaygı, depresyon ve yalnızlık gibi psikolojik olumsuzluklarla karşı karşıya kalabilecekleri fikrini ortaya çıkarmıştır (DeRushia, 2010).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerini değerlendirmek ve sosyal görünüş kaygısı ile ilişkisini incelemek için yapılmıştır. Ek olarak bu alanda yapılacak olan diğer araştırmalara kaynak oluşturmak amacıyla sosyal bilimler alanyazımına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Araştırmacı araştırma hedefini gerçekleştirirken, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrenci grupları üzerinde veri toplamıştır. İnternet Bağımlılığı Ölçeğinden çıkan sonuçlar doğrultusunda Türk ve yabancı üniversite öğrenci grupları arasındaki anlamlılık düzeyi ve internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sosyal görünüş kaygısı düzeylerini tespit ederek ve internet bağımlılığının sosyal görünüş kaygısı ile ilişkisini ortaya çıkartarak alandaki boşluğu doldurması açısından önemlidir. Hedeflenen amaç doğrultusunda, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı öğrenciler şeklinde iki farklı grubun internet bağımlılığı ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farkı inceleyerek internet bağımlılığı üzerine etkisini ortaya koyması ve internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkiyi değerlendirmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın Hipotezleri

H1: İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

H2: İnternet bağımlılığının artması, sosyal görünüş kaygısını da arttırmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma;

1- İstanbul ilindeki devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerle,

2- Bu çalışma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ile,

3- Kullanılan ölçme araçlarından elde edilen verilerle,

4- Hipotezleri test etmek için kullanılan istatistiksel çözümleme teknikleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Sayıltıları

1- Ölçekte geçen soruların katılımcılar tarafından doğru algılandığı ve gerçek durum ve düşüncelerini belirtecek şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.

Tanımlar

Sosyal Görünüş Kaygısı: Sosyal görünüş kaygısı, diğer insanlar tarafından sosyal görünüşünün değerlendirilmesi ile birlikte ortaya çıkan aşırı kaygılar olarak tanımlanmaktadır (Hart vd., 1989; Mülazımoğlu vd., 2014).

İnternet Bağımlılığı: İnternet bağımlılığı, genel bakış açısıyla internet kullanımında farkında olunamayan aşırılık ya da patolojik bir şekilde sorun haline alan internet kullanımı şeklinde tanımlanmaktadır (Soltanifar vd., 2019).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarını tespit etmeyi ve sosyal görünüş kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan betimleyici bir çalışmadır. Bu çalışmada, Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarını değerlendirmek ve sosyal görünüş kaygısı düzeyleri ile ilişkinin incelenmesi amacıyla nicel araştırma yöntemi olan anket seçilmiştir. Birden fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi, ilişkisel tarama modeli olarak tanımlanmaktadır. Genel tarama modeli türlerinden ilişkisel tarama modeli; birden fazla değişken arasında, birlikte değişim şiddetini belirlemek için geliştirilmiş bir araştırma modelidir (Keskin vd. 2013).

Evren ve Örneklem

Örneklem belirlenme aşamasında rastlantısal örneklem alma teknikleri içerisindeki basit rastlantısal örneklem alma tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da öğrenim gören 258 Türk ve 164 yabancı toplam 422 öğrenci oluşturmaktadır. Sekeran ve Bougie (2016)' e göre, %95 güven aralığı için 384 örneklem büyüklüğü, bir milyon ve üstü evren büyüklüğü için yeterli büyüklüğe sahiptir. Bu araştırmanın örneklemini olması gereken örneklem büyüklüğünün üzerindedir.

Ölçme Aracı

Kişisel Bilgi Formu: Bu form, katılımcıların uyruğu, cinsiyeti, yaşı, sınıfı, üniversiteye gelene kadar yaşadığı çevresi, akademik ortalaması ve geliri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği: Hart ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilen Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ) yardımıyla Türk ve yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygı düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçek, Kesinlikle Katılmıyorum' dan Kesinlikle Katılıyorum' a kadar uzanan 5'li likert tip cevaba sahip 16 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk sorusu tersten, diğer 15 soru ise düz kodlanmıştır. Puanlar minimum 16 ile maksimum 80 puan aralığında alınabilmektedir. SGKÖ' deki puanlarda bir artış yaşanması Türk ve yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygısında bir artışı temsil etmektedir. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 340 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanarak ilk kez Doğan (2010) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma için hesaplanan Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ)'nin Cronbach's Alpha değerinin .931 olduğu saptanmıştır. Görüldüğü üzere ölçeğin içsel tutarlılık düzeyi, içsel tutarlılık kabul sınırının (0.70) üstünde yer almaktadır (Kılıç, 2016; Uzunsakal ve Yıldız, 2018). SGKÖ için yapılan normallik testinde Çarpıklık değeri -.238 ve Basıklık değeri -.803 olarak çıkmıştır. Pallant' a (2010) göre, Çarpıklık ve Basıklık değerleri -1 ile +1 arasında çıkıyorsa bu verilerin normal dağıldığını karakterize etmektedir.

İnternet Bağımlılığı Ölçeği: Hahn ve Jerusalem (2001) tarafından geliştirilen İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) yardımıyla Türk ve yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçek, Kesinlikle Katılmıyorum' dan Kesinlikle Katılıyorum' a kadar uzanan 5'li likert tip cevaba sahip 19 sorudan oluşmaktadır. Ölçek içerisinde, kontrol kaybı, daha fazla e-kalma isteği ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk şeklinde 3 ayrı faktör bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Şahin ve Korkmaz (2011) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma için İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ)'nin tümü için hesaplanan Cronbach's Alpha değerinin .893 olduğu saptanmıştır. Her alt boyutu için ayrı ayrı incelendiğinde kontrol kaybı alt boyutu için Cronbach's Alpha

değerinin .761 olduğu, daha fazla e-kalma isteği alt boyutu için Cronbach's Alpha değerinin .763 olduğu ve sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu için Cronbach's Alpha değerinin .855 olduğu saptanmıştır. Görüldüğü üzere ölçeğin içsel tutarlılık düzeyi, içsel tutarlılık kabul sınırının (0.70) üstünde yer almaktadır (Kılıç, 2016; Uzunsakal ve Yıldız, 2018). İBÖ' nin kontrol kaybı alt boyutu için yapılan normallik testinde Çarpıklık değeri -.095 ve Basıklık değeri -.357 olarak çıkmıştır. İBÖ' nin daha fazla e-kalma isteği alt boyutu için yapılan normallik testinde Çarpıklık değeri .475 ve Basıklık değeri -.443 olarak çıkmıştır. İBÖ' nin sosyal ilişkilerde olumsuzluk alt boyutu için yapılan normallik testinde Çarpıklık değeri .436 ve Basıklık değeri -.468 olarak çıkmıştır. Pallant' a (2010) göre, Çarpıklık ve Basıklık değerleri -1 ile +1 arasında çıkıyorsa bu verilerin normal dağıldığını karakterize etmektedir. Faktör analizi sonucu, soru 4, 5, 6, 7, 11, 14 ve 16 analizden çıkarılmıştır. Bu çalışma çerçevesinde ölçek, ortalaması alınarak analize sokulmuştur. Ölçek sahibiyle iletişime geçilerek ölçeğin kullanımı hakkında bilgi verilmiştir.

Veri Analizi

Bu çalışmanın tüm veri analizleri SPSS 22 yazılımı yardımıyla yapılmıştır. Araştırmada kullanılan verilerin normal dağıldığı görülmüş ve bu sebeple parametrik testler uygulanmıştır. Parametrik test olarak ise Türk ve yabancı öğrenciler arasında sosyal görünüş kaygısının anlamlı bir farkının olup olmadığını değerlendirmek için Bağımsız Örneklem T-Testi uygulanmıştır. Ayrıca internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo1. Katılımcıların Demografik Özellikleri		
	Frekans	Yüzdeler
Türk/Yabancı		
Türk	258	%61.1
Yabancı	164	%38.9
Cinsiyet		
Kadın	217	%51.4
Erkek	205	%48.6
Yaş		
17-19	82	%19.4
20-22	175	%41.5
23 ≥	165	%39.1
Sınıf		
Hazırlık	53	%12.6
1. Sınıf	78	%18.5
2. Sınıf	49	%11.6
3. Sınıf	68	%16.1
4. Sınıf	69	%16.4
Yüksek Lisans/ Doktora	105	%24.9
Hayatın Büyük Bir Bölümünün Geçirildiği Yer		
Köy	30	%7.1
Kasaba	66	%15.6
Kent Merkezi	201	%47.6
Büyükşehir	125	%29.6
Akademik Ortalama		
≤ 1.80	64	%15.2
1.81-2.39	35	%8.3
2.40-2.99	57	%13.5
3.00-3.59	113	%26.8
3.60 ≥	102	%24.2
İlk dönem ve hazırlık (puana sahip değil)	51	%12.1
Aylık Gelir		
≤ 1000 TL	225	%53.3
1000 TL-2000 TL	105	%24.9
2000 TL ≥	92	%21.8

Tablo 3. Türk ve yabancı öğrencilerinin İnternet Bağımlılıkları Bağımsız Örneklem T-Testi

Ölçek	Öğrenci	N	\bar{x}	ss	t	sd	p
İBÖ	Türk	258	47.9	12.3	3.303	420	.001
	Yabancı	164	51.9	11.5			

Araştırmaya katılan Türk ve yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerine ilişkin tablo sonuçları incelendiğinde Türk ve yabancı uyruklu üniversite öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=.001<0,05$). Yabancı uyruklu öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri, Türkiye vatandaşı öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerine göre daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 4. Sosyal Görünüş Kaygısı ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkiyi Açıklamak İçin Regresyon Analizi (N=422)

	B	SH	Beta	t	Sig	R2	F	Sig
SGKÖ	-.210	039	-.255	5.414	.000	.065	29.316	.000
Bağımlı Değişken: İnternet Bağımlılığı								

Tablo 4'teki basit regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında, sosyal görünüş kaygısının internet bağımlılığını istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir şekilde açıkladığı görülmektedir [$N=422$, $R=.255$, $R^2=.063$, $F=29.316$, $p<.01$]. Sosyal görünüş kaygısının artması, internet bağımlılığını azaltmaktadır.

Tablo 5. Hipotez analizi

Hipotezler	Sonuçlar
H1: Türk ve yabancı üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklendi
H2: İnternet bağımlılığının artması, sosyal görünüş kaygısının azalmasına neden olmaktadır.	Desteklenmedi

TARTIŞMA

Bu çalışmada birinci hipotez genelindeki verilerin analizi sonucunda internet bağımlılığının, İstanbul ilinde öğrenim gören Türk ve yabancı üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Yabancı öğrencilerde internet bağımlılığı

skorunun Türk öğrencilere göre yüksek çıkması yabancı öğrencilerin internette daha fazla vakit geçirdiğini ortaya çıkarmıştır. Araştırma çerçevesinde internet bağımlılığı ile ilgili alanyazın taraması yapıldığında; adölesanlar, üniversite öğrencileri, ilköğretim öğrencileri ve ortaöğretim öğrencileri hakkında yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Balcı ve Gülnar, 2009; Gökçearslan ve Günbatır, 2012; Ha vd., 2007; Lam vd., 2009). Fakat alanyazındaki mevcut çalışmalarda Türk ve yabancı öğrenciler arasında internet bağımlılığını araştıran bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyan faktör, daha önce Türk ve yabancı öğrenciler arasında internet bağımlılığını inceleyen çalışmanın olmaması ve bu anlamda bu çalışmanın bir ilk olma özelliği taşımasıdır. Bu çalışmadaki bulguların, alanyazına kayda değer bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer bir yandan, internet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemek için regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizi sonucunda, sosyal görünüş kaygısının internet bağımlılığını anlamlı ve negatif bir şekilde açıkladığı görülmektedir. Sosyal görünüş kaygısının artması, internet bağımlılığını azaltmaktadır. Alanyazın taraması yapıldığı zaman bu alanda sosyal medya ve sosyal görünüm anksiyetesi üzerine yapılan bir araştırmada medya kullanımının artması sosyal görünüm anksiyetesini arttırmıştır (Altındış vd., 2017). Diğer bir çalışma ise internet bağımlılığı ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinedir. Bu yapılan çalışmada internet kullanmayan, normal seviyede kullanan, tehlikeli seviyede kullanan ve internet bağımlılığı seviyesinde kullanan kullanıcı grupları arasında anksiyete seviyeleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anksiyete seviyesi yüksek kişilerin interneti anksiyeteye başa çıkmak için kullandıkları ortaya koyulmuştur (Razieh vd., 2012). İnternet bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısı ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemek için 186 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada sosyal görünüş kaygısı ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Dikmen, 2019). Bu sonuçlar incelendiğinde bizim çalışmamızdan çıkan sonuçlarla ters düşmektedir. Fakat örneklem miktarının farklı olmasının ve bizim çalışmamızın hem Türk hem de yabancı öğrencilerden oluşmasının çıkan sonuçların farklılaşmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak çalışmanın çıktıları göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul ilinde öğrenim gören yabancı öğrencilerin internet bağımlılıkları Türk öğrencilere göre daha fazla çıkmıştır. Yabancı öğrencilerin ait oldukları ülkelerden farklı bir ülkede olmaları, bu öğrencilerin internete daha fazla girmelerine neden olabileceği düşünülmektedir. Bunun sebebi, ait oldukları sosyal çevreden farklı bir çevreye gelen yabancı öğrencilerin kendi sosyal çevrelerinden haber alabilmek amacıyla ve yeni bir sosyal ortama uyum aşamasında karşılaşılan zorluklar

nedeniyle internette daha fazla vakit geçirmesi şeklinde açıklanabilmektedir. Bu çalışma konusu belirlenme aşamasında, interneti aşırı kullanmanın günümüzde karşılaşılan bir durum olması ve interneti aşırı kullanım oranlarının Türk ve yabancı üniversite öğrencileri arasında bir farklılık ortaya koyabileceği düşünülerek çalışmanın teması belirlenmiştir. Bu çalışmada öne sürülen diğer hipotezden elde edilen sonuçta, sosyal görünüş kaygısı arttıkça kişinin hem sosyal hem de internet ortamına katılımının az olduğu tespit edilmiştir. İnternete girmek, sosyal görünüş kaygısı arttıkça daha az tercih edilmektedir. Bu araştırmada sunulan hipotez çıkan sonuçlarla desteklenmemiş olsa bile, çalışmada ortaya çıkan sonuçlar bilimsel açıdan yararlı görülmektedir. Bu sebeple daha tutarlı sonuçlara ulaşabilmek için ileriki süreçlerde daha fazla örneklem ile çalışılmalıdır.

Bu çalışma kapsamında incelendiğinde internete aşırı bağlanma, iki şekilde etki göstermektedir. Bunlardan birincisi, alanyazında da karşılaştığımız anksiyete seviyesinde meydana gelen artış şeklindedir (Korkmaz, 2014). İkincisi ise bu araştırmada ortaya koyulduğu üzere, sosyal görünüş kaygısının artması ile kişinin kendisini internet ortamında da göstermek istememesidir. Onaylanma isteği, insanların tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Yetersiz onay, kişinin kendini değersiz görmesine neden olabilmektedir. Kendini yetersiz bir değer de gören bireylerin sosyal açıdan fobilerinin olduğu bilinmektedir (Yao vd., 1998). Bireylerin belirli kriterlere göre tercih edilip edilmediği internet ortamı, insanların değerlerini belirleyen ve bireyleri etkileyen bir mecraı oluşturabilmektedir. İnternet bağımlılığı ile onaylanma isteği arasında anlamlı bir ilişki vardır (Aydın, 2017). Özellikle etkileşim ortamının daha kolay gerçekleşebildiği üniversitelerde onaylanma dürtüsünün, üniversiteli gençler arasında daha sık görülebileceği düşünüldüğü için bu çalışma bu fikir çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Birey ve toplum tarafından üretilen belirli kalıp yargılar, yaşamın içerisinde sürekli karşımıza çıkmaktadır. Bu kalıp yargılar ortadan kaldırılarak, bireylerin değerini belirleyen şeyin toplum bakış açısı değil insanın kendisinin olduğu fikri topluma aşılmalıdır. Üniversiteli öğrencilerin de parçası olduğu bilgi toplumu içerisinde var olma mücadelesi, kişileri internet ortamında sınırlandırabilmektedir. İnternetin içerik bakımından zengin olması, gençler üzerinde özendirici bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu internet ortamında oluşan sanal dünya, insan davranışı ve sosyal çevresinin şekillenmesine doğrudan etkiye sahip olabilmektedir. Taklit davranışının gelişimi, içinde bulunduğumuz dönem içerisinde internet vasıtasıyla gerçekleşebilmektedir. Bireylerin internet ortamında kendine rol model seçmesi, sosyal açıdan kısır ve kendine güvenmeyen kimliklerin oluşmasına neden olabilmekte ve bu durum ise üretim mekanizması olan insan aklını engelleyebilmektedir. Öte yandan, farklı bir ülkede öğrenim görmek sosyalleşme sürecinde belirli dezavantajlara neden olabilmektedir. Yeni bir kültür ortamına alışmak ve arkadaş edinmek herkes için kolay gerçekleşmediği için yabancı öğrencilerin internette daha fazla vakit geçirmeleri uyum sürecinin bir getirisi olarak anlam kazanmaktadır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırmanın etik açıdan uygunluğuna yönelik, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu (2020-165 sayılı) onayı alınmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılardan kimliklerini açığa çıkartacak herhangi bir kimlik bilgisi alınmamıştır. Araştırma süresince katılımcıların haklarına, etik ilke ve değerlerine bağlı kalınarak gizlilik esasları çerçevesinde bir çalışma yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

Adanır, S. A., Doğru, H., Özatalay, E. (2016). Oyuna Adanmış Yaşam: Bir Olgu Sunumu Üzerinden İnternet Oyun Oynama Bozukluğuna Kısa Bir Bakış. Türk Aile Hekimliği Dergisi, 20(2), 85-90.

Altındış, A., Altındış, S., Aslan, F. G., Aşıcı, N., İnci, M. B., Ekerbiçer, H. Ç., Tokaç, M. (2017). Sosyal Medya Ağları ve Sosyal Görünüm Anksiyetesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 64, 227-235.

Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2001). Effects of Violent Video Games on Aggressive Behavior, Aggressive Cognition, Aggressive Affect, Physiological Arousal, And Prosocial Behavior: A Meta-Analytic Review of The Scientific Literature. Psychological science, 12(5), 353-359.

Arslan, H. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Tercihleri: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 40, 193-208.

Ayas, T, Horzum, B. M. (2013). İnternet Addiction and İnternet Parental Style of Primary School Students. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(39), 46-57.

Aydın, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımları ile Akılcı Olmayan İnançları ve Yetersizlik Duygusu Arasındaki İlişkiler (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.

Balcı, Ş., Gülnar, B. (2009). Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6(1), 5-22.

Bai, Y. M., Lin, C. C., Chen, J. Y. (2001). İnternet addiction disorder among clients of a virtual clinic. Psychiatr Serv. 52(10), 1397-1397.

Basın İlan Kurumu. (2019). TÜİK'in İstatistiklerle Gençlik 2018 Raporu Açıklandı. Erişim Adresi: <https://www.bik.gov.tr/tuikin-istatistiklerle-genclik-2018-raporu-aciklandi/>

Beard, K. W., Wolf, E. M. (2001). Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377–383.

Carleton, R. N., Collimore, K. C., Asmundson, G. J. (2007). Social Anxiety and Fear of Negative Evaluation: Construct Validity of the BFNE-II. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 131-141.

Ceyhan, A. A., Ceyhan, E. (2008). Loneliness, Depression, and Computer Self-Efficacy as Predictors of Problematic Internet Use. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 699–701.

Chou, C., Hsiao, M. (2000). Internet Addiction, Usage, Gratification, And Pleasure Experience: The Taiwan College Students' Case. *Computers and Education*, 35, 65- 80.

Cunningham, M. R. (1986). Measuring the Physical in Physical Attractiveness: Quasi-Experiments on The Sociobiology of Female Facial Beauty. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 925.

Çınar, H., Keskin, N. (2015). Öğrencilerin Sosyal Görünüş Kaygısının Öğrenim Yeri Tercihlerine Etkisi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 14, 457-464.

Çimen K, L. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ile Sanal Ortam Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1431-1452.

DeRushia, K. D. (2010). İnternet Usage Among College Students and Its Impact on Depression, Social Anxiety, And Social Engagement. (Doctoral Dissertation). Indiana University, Pennsylvania.

Dikmen, O. (2019). Genç Erişkinlerde İnternet Bağımlılığı Düzeyleri ile Sosyal Görünüş Kaygısı ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.

Dindar, M., Akbulut, Y. (2015). Role of Self- Efficacy and Social Appearance Anxiety on Gaming Motivations of MMOFPS Players. *Computers & Education*, 81, 26–34.

Dion, K., Berscheid, E., Walster, E. (1972). What Is Beautiful Is Good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 285-290.

Doğan, T. (2010). Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği' nin (SGKÖ) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39 (39), 151-159.

Gökçearsan, Ş., Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğrenim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.

Griffiths, M. D. (2001). 'Sex on The Internet: Observations and Implications for Internet

Sex Addiction', *Journal of Sex Research*, 38(4), 333-342.

Güzel, M. (2006). Küreselleşme, İnternet ve Gençlik Kültürü. *Küresel İletişim Dergisi*, 1(1), 1-16.

Ha, J. H., Kim, S. Y., Bae, S. C., Bae, S., Kim, H., Sim, M., Cho, S. C. (2007). Depression and Internet addiction in Adolescents. *Psychopathology*, 40(6), 424-430.

Hamermesh, D. S., Biddle, J. E. (1993). Beauty and The Labor Market (No. w4518). National Bureau of Economic Research, 84, 1174-1194.

Hahn, A., Jerusalem, M. (2001). Internetsucht: Reliabilität und Validität in der Online-Forschung.

https://www.andre-hahn.de/downloads/pub/2001/2001b_Internetsucht-Reliabilitaet_und_Validitaet_in_der_Online-Forschung.pdf.

Hart, E. A., Leary, M. R., Rejeski, W. J. (1989). The Measurement of Social Physique Anxiety. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 94-104.

Hart, T. A., Flora, D. B., Palyo, S. A., Fresco, D. M., Holle, C., Heimberg, R. G. (2008). Development and Examination of The Social Appearance Anxiety Scale. *Assessment*, 15(1), 48-59.

Haque, M., Rahman, N. A., Maiumder, M. A., Haque, S. Z., Kamal, Z. M., Islam, Z. (2016). Internet use and addiction among medical students of university Sultan Zainal Abiding, Malaysia. *Psychol Res Behav Manag*, 14(9), 297-307.

Heilman, M. E., Stopeck, M. H. (1985). Being Attractive, Advantage or Disadvantage? Performance-Based Evaluations and Recommended Personnel Actions as A Function of Appearance, Sex, And Job Type. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 35 (2), 202-215.

Kandell, J. J. (1998). Internet Addiction on Campus: The Vulnerability of College Students. *CyberPsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.

Kerber, C. S. (2005). Problem and Pathological Gambling Among College Athletes. *Annals of Clinical Psychiatry*, 17(4), 243-247.

Keskin, H., Baştuğ, M., Akyol, H. (2013). Sesli Okuma ve Konuşma Prozdisi: İlişkisel Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 168-180.

Kılıç, S. (2016). Cronbach's Alpha Reliability Coefficient. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.

Korkmaz, Y. (2014). Lise Öğrencilerinin Depresyon, Anksiyete, Stres ve İnternet Bağımlılığı İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması (Yüksek Lisans Tezi). Hasan

Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

Lam, L. T., Peng, Z. W., Mai, J. C., Jing, J. (2009). Factors Associated with Internet Addiction Among Adolescents. *Cyberpsychology & behavior*, 12(5), 551-555.

Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M., Smoot, M. (2000). Maxims or Myths of Beauty? A Meta-Analytic and Theoretical Review. *Psychological Bulletin*, 126 (3), 390-423.

Mülazımoğlu B. Ö., Erturan İ. G., Arslan, Y. (2014). Achievement Goals in Turkish High School PE Setting: The Predicting Role of Social Physique Anxiety. *International Journal of Educational Research*, 67, 30–39.

Özcan, H, Subaşı, B, Budak, B, Çelik, M, Gürel, Ş, Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve Genç Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Benlik Saygısı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Depresyon ve Anksiyete İlişkisi. *Journal Of Mood Disorders*, 3(3), 107-113.

Pallant, J. (2011). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using the SPSS Program*. Sydney: Allen & Unwin.

Razieh, J., Ghasempoor, A., Ajdari, Z., Sadeghigooghari, N. (2012). The Relationship Between Internet Addiction and Anxiety in The Universities Students. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 4(1), 942-949.

Safren, S. A., Heimberg, R. G., Brown, E. J., Holle, C. (1996). Quality of Life in Social Phobia. *Depression and Anxiety*, 4(3), 126–133.

Shapira N. A., Goldsmith T. D., Keck P. E Jr., Khosla U. M., McElroy S. L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *J Affect Disord*. 57, 267–272.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill building approach*. 7. Edition. John Wiley & Sons.

Seki, T., Dilmaç, B. (2015). Ergenlerin Sahip Oldukları Değerler ile Öznel İyi Oluş ve Sosyal Görünüş Kaygı Düzeyleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler: Bir Model Önerisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(179).

Soltanifar, A., Salimi, Z., Mashhadi, A., Teymouri, S., Ghaffari, Z. (2019). Evaluating the Role of Sensation Seeking and Brain-Behavioral Systems in İnternet Addiction Among College Students. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 21(2), 108-115.

Şahin, C., Korkmaz, Ö. (2011). İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe ‘ye Uyarlanması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32, 101-115.

Tezer, N., Arkar, H. (2013). Does Personality Affect Social Relationships? Assessing

Mediator Role of Social Network, Loneliness, And Perceived Social Support. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 41,46- 52.

Torlak, Ö., Doğan, V., Özkara, Y. B. (2014). Marka Farkındalığı, Marka İmajı, Markadan Etkilenme ve Markaya Güvenin Marka Bağlılığı Üzerindeki Görece Etkilerinin İncelenmesi: Turkcell Örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 9(1), 147-161.

Uzunsakal, E., Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.

Weinstein, A., Lejoyeux, M. (2010). Internet Addiction or Excessive Internet Use. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 277–283.

Wells, A., Clark, D. M., Salkovskis, P., Ludgate, J., Hackmann, A., Gelder, M. (1995). Social Phobia: The Role of Insituation Safety Behaviors in Maintaining Anxiety and Negative Beliefs. *Behavior Therapy*, 26(1), 153-161.

White, E. K. (2008). “The Role of Social Physique Anxiety and Social Appearance Anxiety in The Body Checking Behaviors of Male and Female College Students.” Unpublished Master Thesis. University of Nevada, Department of Psychology.

Yao, S. N., Cottraux, J., Martin, R., Mollard, E., Buovard, M., Guerin, J., Hanaur, M. T. (1998). Inferiority in Social Phobics, Obsessive-Compulsives, And Non-Clinical Controls: A Controlled Study with The Inferiority Scale. *Behavior and Cognitive Therapy Today*, 1,305-318.

Yang, C. K, Choe, B. M., Baity, M., Lee, J. H., Cho, J. S. (2005). SCL 90-R and 16PF Profiles of Senior High School Students with Excessive Internet Use. *Canadian Journal of Psychiatry*, 50(7), 407-414.

Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. *Cyber Psychology & Behavior*, 1(3), 237-244.

Young, K. S. (2004). Internet Addiction. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402–415.

Young, K., Pistner, M., O’mara, J., Buchanan, J. (1999). Cyber Disorders: The Mental Health Concern for the New Millennium. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 475–479.

Young, K. S., & Abreu, C. N. (2010). *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Yücelten, E. (2016). Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Bağlanma Stilleri ile İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.

İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü

Gülnaz Yücel^a

Öz

İklim değişikliği nedeniyle oluşan ekolojik tahribat ve bozulan doğal denge insanların yaşam alanlarını tehdit eder hale gelmiştir. İklim mültecileri yaşamlarını tehdit eden bu felaketlerden ötürü başka ülkelere göç eden ve değişen koşullar nedeniyle geri dönme şansı bulamayan kişilerdir. Bundan dolayı göç ettikleri ülkedeki kalıcı veya geçici olarak alacakları statüler önem arz etmektedir. Bu çalışmada iklim değişikliği ve onun sebep olduğu çevresel felaketler nedeniyle yaşanan göç hareketliliği ve iklim mültecilerine sağlanan koruma türleri incelenmesi amaçlanmaktadır. Makalede küresel iklim rejiminin yetersiz kaldığı, yeni bir iklim ve koruma rejimi geliştirilmesi gerektiği ifade edilecek Türkiye'de verilmesi gereken statüler açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler

Göç • İklim Değişikliği • Mülteci • İklim Göçü • Sığınma

^a Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta: gyucel@ilke.org.tr

Legal Status of Climate Refugees in Turkey

Gülnaz Yücel^b

Abstract

Ecological damage caused by climate change and deteriorating natural balance have threatened people's living spaces. Climate refugees are people who migrate to other countries due to these disasters that threaten their lives and cannot find the chance to return due to changing conditions. Therefore, their permanent or temporary status in the country of immigration is important. In this study, it is aimed to examine the migration mobility and the types of protection provided to climate refugees due to climate change and environmental disasters caused by it. In the article, the status that should be given in Turkey will be declared after expressing the inadequate global climate regime and a need in new climate and protection regime improvement.

Keywords

Immigration • Climate Change • Refugee • Climate Migration • Asylum

^b National Defence University, Atatürk Institute of Strategic Studies, International Relations, Graduate Student, E-Mail: gyucel@ilke.org.tr

Received: February 20. 2020
Accepted: May 30. 2020

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Summer 2020 • 5(2) • 45-65

GİRİŞ

Dünyada değişen iklimlerin artık insanlığa zarar verecek hali alması, iklim değişikliğinin yaşamsal bir tehdit haline gelmesine neden oldu. Küresel ısınmanın sebep olduğu kuraklık, kuraklığın sebep olduğu kıtlık buzulların erimesinin neden olduğu deniz seviyesinin yükselmesi ve bunun sonucunda toprakların sular altında kalması gibi birbirini tetikleyen zincirleme felaketler sebebiyle yaşamını devam ettirmek zorunda kalan insanların ortaya çıkardığı göçe iklim göçleri denmektedir. Bu çalışmada Anthony Giddens'ın İklim Değişikliği Siyaseti kitabının girişinde yazdığı “Bu, kâbuslar, afetler ve düşlerle ilgili bir kitaptır.” (Giddens, 2013) cümlesinden ilhamla iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketlerin sebep olduğu iklim göçleri, iklim mültecilerinin sahip olduğu ve sahip olması gereken hukuki statüler incelenecektir.

Çalışmada amaçlanan iklim göçlerinin ortaya çıkardığı ve çıkaracağı statüleri uluslararası hukuk nezdinde bulmaya çalışmaktadır. Makale bu kapsamda uluslararası hukuk ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) ortaya koyduğu göç ve sığınma türlerini irdelleyecektir.

Makalenin temel araştırma sorusu iklim mültecilerinin Türkiye'de ve uluslararası hukukta bir statüsünün olup olamayacağıdır. Bu sorudan hareketle YUKK ve uluslararası hukuktaki boşluklar iklim mültecilerine geçici koruma veya vatansızlık statüsü sağlayabileceği bir hipotez olarak mümkündür.

Çalışmanın konusu şimdiye kadar herhangi bir uluslararası anlaşmada adı geçmemiş iklim mültecilerinin, göç ettikleri ülkelerde yasal statüler edinmesi veya topraklarını kaybetmeleri neticesinde vatansız kalması durumunda hiçbir vatandaşlık hakkına sahip olamamasına dikkat çekmek açısından oldukça önem arz etmektedir.

Makale nitel araştırma yöntemiyle hazırlanmıştır. Veri toplama açısından birincil veri kaynağı olarak ulusal kanun ve uluslararası anlaşmaların yanı sıra ikincil veri kaynakları olan bilimsel kitaplar, bilimsel raporlar, makaleler, dergiler ve haber metinlerinden de faydalanılmıştır.

İklim Değişikliği

İklim Değişikliği Tanımı ve Küresel Isınma

Endüstri devriminden sonra artan endüstriyel üretimdeki ivme atmosferdeki sera gazı miktarını arttırmıştır. Sera gazının artmasıyla dünyadaki doğal çukurlar, ormanlar ve denizler bu zararlı gazı emmede yetersiz kalmaya başlamıştır (Giddens, 2013: 27). Karbon emisyonunun yeterince sağlanamaması ile atmosferde biriken sera gazı küresel ısınmayı doğurmuş,

bu da dünyaya yansıyan ısının yükselmesine sebep olmuştur (Giddens, 2013: 47). Küresel ısınmanın artmasıyla buzullar erimeye başlamış, deniz seviyesinde yükselmeler meydana gelmiştir. Aynı zamanda kuraklık ve çölleşmeye sebep olan küresel ısınma iklimlerin de değişmesine, sel ve tsunami gibi doğal felaketlerin artmasına yol açmıştır (Kanlı ve Başköy 2018: 22).

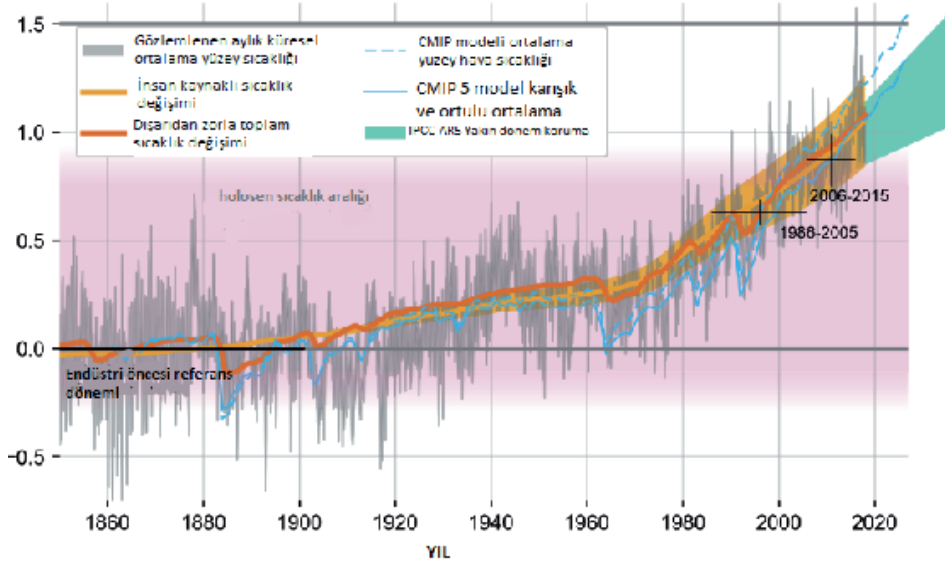

Şekil 1: Küresel Isınmanın Olası Etkileri, Kaynak: (Demirdelen & Odman, 2017)

Küresel ısınmanın sebep olduğu çölleşme, buna bağlı olarak gerçekleşen kıtlık, asit yağmurları ve toprak erozyonu gibi çevresel felaketler 1980'li yıllara doğru biyo-çeşitliliğe de ciddi zararlar vermiş ve tabiatı ve insanı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

İklim değişikliğiyle ortaya çıkan felaketler ani ve yavaş gelişen olarak ikiye ayrılmaktadır. Sel, tayfun, tsunami gibi afetler ani gelişen olaylarken; çölleşme, kuraklık ve buzulların erimesi gibi felaketler de yavaş gelişen iklimsel olaylardır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellert, 2017).

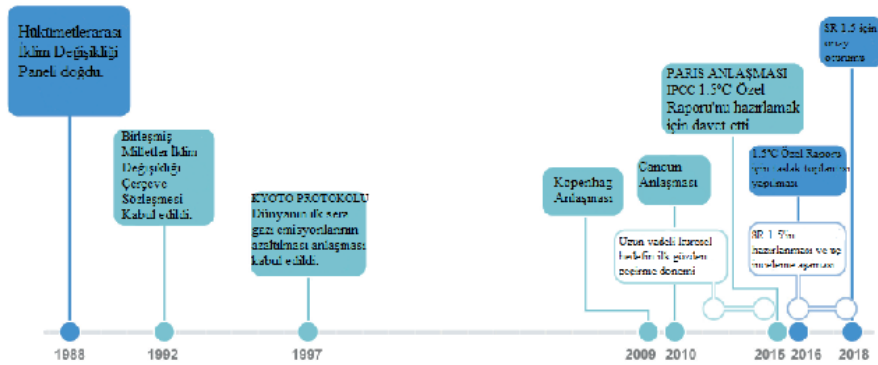
Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 6.000'in üzerinde bilimsel çalışmadan faydalanarak hazırladığı 1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu'na göre; sanayi öncesi döneme nazaran insanlar dünyanın 1,0°C ısınmasına sebep olmuştur. İnsan etkisinin neden olduğu küresel ısınmanın sonuçları günümüzde gözle doğrudan görülür hale gelmiştir. Küresel ısınmanın 1,5°C'yi geçmesi durumunda ekosistem ve insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin geri döndürülemez bir hal alacağı ifade edilmektedir (IPCC 2018: 183-185).

Şekil 2: 1850-1900'e Göre Sıcaklık Değişimi. Kaynak: IPCC 1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu (IPCC, 2018)¹

Sera gazı salınımının mevcut şekilde devam ettiği sürece 2030-2050 yılları arasında küresel ısınmanın 1,5°C'yi geçeceği öngörülmektedir. IPCC raporunda Paris Anlaşması'nda öngörülen iklim rejiminin küresel ısınmanın azaltılması ve belirlenen sınırdan kalmasına yetmediği için yeni bir iklim değişikliği ile mücadele rejimi gerektiği belirtilmiştir. Küresel ısınmanın durdurulamaması ve iklim değişikliği buna bağlı olarak artması halinde, iklim değişikliğine bağlı ani ve yavaş gelişen felaketlerde artış yaşanacak ve iklim göçleri dünyanın birçok yerinde başlayacaktır. Küresel ısınma 2030'a kadar 1,5°C'de sabitlenemezse ve sera gazı salınımı durdurulmazsa artık iklim değişikliği geri döndürülemez hale gelmiş olacaktır (IPCC, 2018: 245)¹.

IPCC'nin Küresel Isınma 1.5°C Özel Raporu'nun hazırlanmasında ve uluslararası iklim müzakerelerinde bazı önemli kilometre taşları

Şekil 3: 1,5°C Zaman Çizelgesi

¹ Makaledeki tüm şekil ve tablolar makale yazarı tarafından kaynakları belirtilerek Türkçeleştirilmiştir.

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin ekosisteme olan etkileri fark edilerek uluslararası düzeyde bir sorun haline gelmesiyle Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 1988’de faaliyet göstermeye başlamıştır. IPCC’nin görevi; dünyanın her yerinden bir araya gelen bilim insanları ve iklim aktivistlerinin iklim değişikliği ile mücadele konusunda bilimsel araştırmaları inceleyerek hazırladığı raporları, politika üreticilere her yıl gerçekleşen Taraflar Konferansı’nda sunarak izlenilecek politikalara yol gösterici olmaktadır.

Sera gazı emisyonlarının iklim değişikliğine sebep olduğuna dair 1980’li yıllarda çıkan bilimsel yayınların küresel kamuoyunda gündeme gelmesi ve IPCC’nin faaliyete geçmesinin ardından 1992’de Rio Dünya Çevre Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Küresel iklim değişikliği kavramı ilk olarak bu zirvede sorun olarak nitelendirildi (Kanlı ve Başköy, 2018: 27). Hükümetlerarası Müzakere Komitesi’nin hazırladığı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bu zirvede imzaya açıldı. 154 ülkenin imzalamış olduğu (şu an 185 ülke) sözleşme 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Atmosferde oluşan sera gazı birikmesinin iklim sistemi üzerindeki zararlı etkisini önleyici seviyede tutmayı tüm taraf devletlerin sorumluluğuna vermiştir. Bu amaç doğrultusunda ekosistemlerin iklim değişikliğine uyum sağlamasını ve biyo-çeşitlilik ile gıda üretimini tehdit etmeyecek şekilde sürdürülebilir kalkınmayı hedeflediler (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne Katılmamız Hakkında Karar, 2003).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin en yetkili organı olan Taraflar Konferansı’nın 1997’de gerçekleştirilen üçüncü oturumunda Kyoto Protokolü kabul edildi (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü’ne Katılmamız Hakkında Karar, 2009). Protokol’ün sözleşmeden farklı olarak sanayileşmiş ülkelere yönelik bağlayıcılığı bulunmaktadır. Sera gazı salımlarına sınırlama ve azaltma yükümlülüğü getirilmiştir. Protokol’e taraf ülke sayısı 2010’da 191 ülkeyi bulmuştur, Avrupa Birliği de taraftır.

Kyoto Protokolü sonrası iklim değişikliği rejiminde en etkili adım Paris Anlaşması ile atılmıştır. 2020 sonrası iklim rejiminin tasarlandığı anlaşma 21. Taraflar Konferansı’nda kabul edilmiştir. 2020 sonrası süreçte küresel sosyo-ekonomik dayanıklılığı arttırmayı hedefleyen, küresel ısınmayı 2.0°C’nin altında tutmaya çalışan devletlerin üstlerine düşen yükümlülüğü yerine getirme vaatlerini içermektedir. Sera gazı emisyonunu azaltma kapasitesinin artırılması, iklim değişikliğinden olumsuz etkilenen ülkelere uyum ve direnç konusunda destek olunması, En Az Gelişmiş Ülkeler ve Küçük Ada Devletleri’nin ihtiyacı olan mali desteğin verilmesi ve sanayileşmiş ülkelerin fosil yakıtlı enerjileri bırakıp yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş yapması öngörülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020).

İklim Değişikliği ve Çevresel Felaketlerin Etkileri

1960 sonrası yaşanan küreselleşmeyle insan-doğa dengesi doğa aleyhine bozulmaya başlamış, üretim araçları çevre üzerinde büyük bir tahakküm oluşturmuş ve onu dönüştürürken sürdürülebilirliğini zedeleyerek zarar vermeye başlamıştır. Çevresel sorunların gün geçtikçe felaketlere dönüşmesi çevrenin kendini yenileyememesinden de kaynaklıdır. Bu felaketler hem doğal felaketler hem de insan kaynaklı felaketlerdir ve birbirlerini tetiklerler (Demirbilek, 2016: 906).

2000'li yıllardan sonra meydana gelen çevresel felaketleri iklimlerde yaşanan değişiklikler, buzul erimeleri, çölleşme ve kuraklık, hava kirliliği, nükleer kazalar ve çevreye zararlı tehlikeli sanayi atıkları şeklinde örneklendirebiliriz (Kanlı & Başköy, 2018: 27-28). İnsan kaynaklı çevresel bir felaket olan iklim değişikliğinin de ortaya çıkardığı birçok farklı felaket vardır.

Ülkelerinde Yerinden Edilmiş Kişilerin İnsan Hakları Genel Sekreterliği Temsilcisi Walter Kalin, iklim değişikliğine bağlı en az beş felaket senaryosu tespit etmiştir:

- i. Hidrometeorolojik Afetler (sel, tayfun, kasırga, toprak kayması)
- ii. Hükümetlerin insanların yaşam alanlarını yaşam için riskli bölge ilan etmeleri
- iii. Çevresel bozulma ve yavaş başlayan su varlığının azalması, çölleşme, tekrarlanan su baskınları, kıyı kesimlerinin tuzlanması gibi felaketler
- iv. Küçük ada devletlerinin deniz seviyesinin yükselmesiyle sular altında kalması
- v. Su ve gıdanın azalmasına bağlı olarak yaşanabilecek silahlı çatışma ve katliamlar (Brookings, 2020)

İklim değişikliğine bağlı ani gelişen sel, fırtına, ekstrem sıcaklıklar gibi felaketlerin yanında okyanusların asit oranının artması, tuzlanma, mevsimsel trendlerin değişimi, kuraklık, çölleşme gibi yavaş gelişen felaketler de vardır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 9-11).

Küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine bağlı olarak değişen yağış rejimleri doğal ekosistemlerin de bozulmasına yol açmış ve biyolojik çeşitliliği tehlikeye düşürmüştür (Uysal-Oğuz, 2009: 47). Birçok endemik canlı türü yok olmakla karşı karşıya kalmış ve yok olmuştur. Canlılar yaşam koşullarının değişmesiyle birlikte yaşayabilecekleri iklimlere göç etmeye başlamış, Hint okyanusu balık türleri Akdeniz'de görülmeye başlamıştır (Anadolu Ajansı, 2020). İklim değişikliğiyle karasal ekosistemin %35'inin bu yüzyıl sonuna doğru tahrip olması, biyoçeşitliliğin yok olması öngörülmektedir. Kuzey Kutbu'nda ise yaşayan canlı türlerinin %20'si bu yüzyılın sonunda yok olma tehlikesindedir (Uysal-Oğuz, 2009: 48)

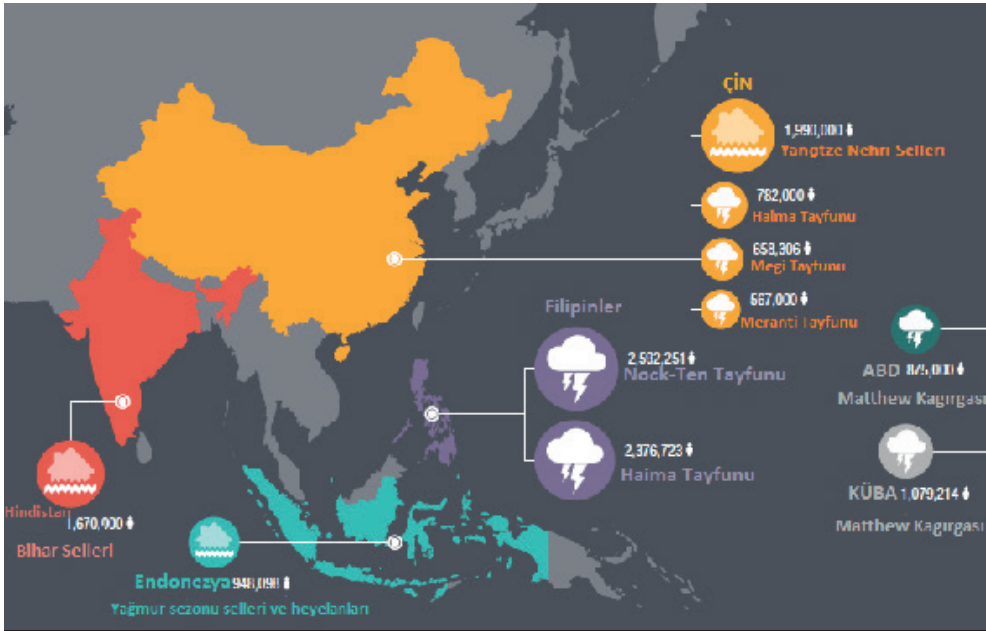
İklim değişikliği var olan sosyal adaletsizliği de arttırmakta ve insanların yaşadığı yerleri

terk etmelerine sebep olmaktadır. Bu da iklim göçleri denilen olguya sebebiyet vermektedir (Demirbilek, 2016: 907).

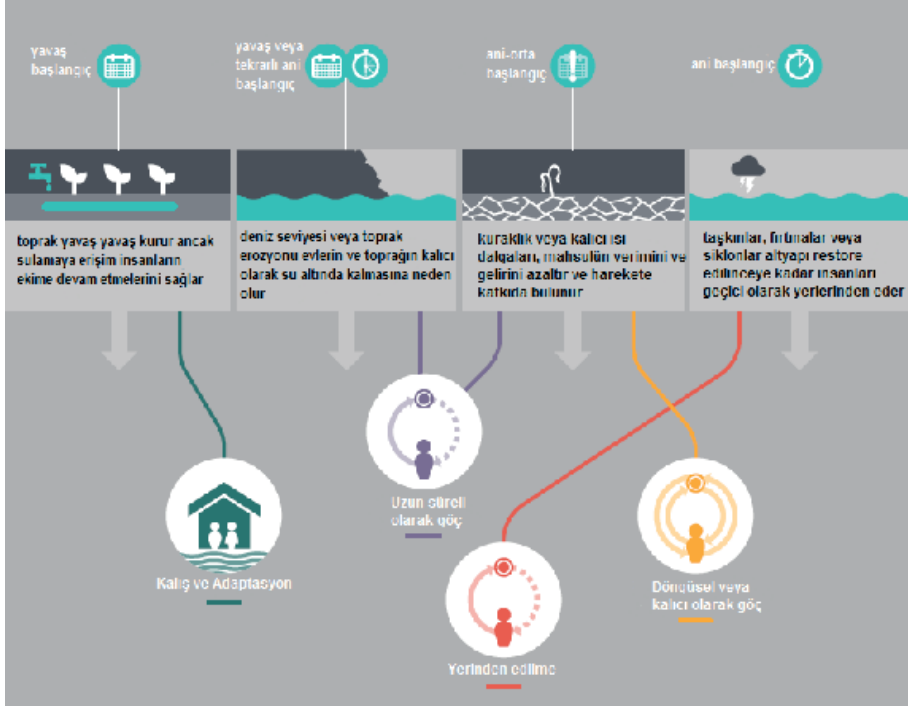
Çevresel Felaketslere ve İklim Değişikliğine Bağlı Göçler

Çevresel felaketslere ve iklim değişikliğine bağli olarak çevrenin güvensizleşmesi ve insan yaşamını tehdit eder hale gelmesi nedeniyle yapılan göçlere iklim göçleri denir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2008'den beri her yıl ortalama 21,5 milyon insan iklim bağli ani gerçekleşen çevresel felaketslerden olan sel ve kuraklık gibi nedenlerle göç etmek zorunda kalıyor. 2016'da ise 24 milyon insan iklime bağli ani gerçekleşen felaketsler sebebiyle yerinden edildi. Bu insan hareketliliği hem otonom hem de planlı gerçekleşebilir (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 9).

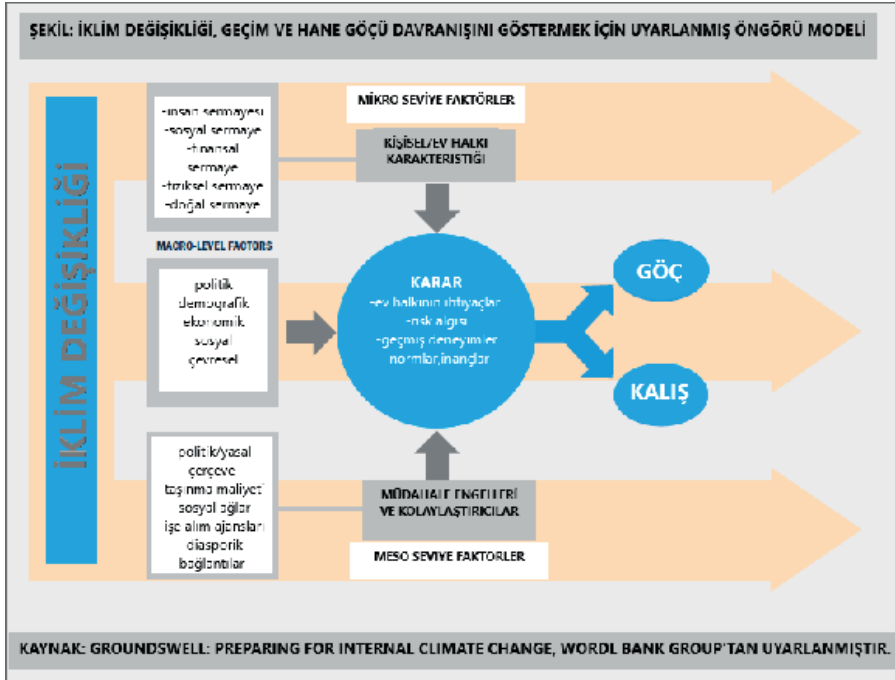
2050'de iklim değişikliğinden etkilenererek 200 milyon insanın göç edeceği öngörölmüş, CristianAid tarafından yalnız iklim değişikliği değil çevresel felaketslerin de etkisiyle 1 milyar insanın yerinden olacağı açıklanmıştır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 10).

Şekil 4:2016'da İklim Değişikliği Sebebiyle Gerçekleşen En Büyük 10 Yer Değişirme, Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 10)

Şekil 5: İklim Değişikliğinin Ani ve Yavaş Etkilerinin Sonuçları, Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 16)

Şekil 6: İklim Değişikliği, Geçim ve Hane Göçü Davranışını Göstermek İçin Uyarlanmış Öngörü Modeli, Kaynak: (World Bank, 2018: 24)

İklim değişikliğinin göçe sebep olan üç farklı unsuru bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, çevresel ve siyasi sebeplerdir (World Bank, 2018: 24). Çevresel değişim; makro, meso(a-ra) ve mikro olarak kavramsallaştırılmaktadır. Makro düzey etkiler bireylerin, hanelerin ve toplumun kontrolünün dışındadır ama geçim kaynakları, gelir ve refah üzerinde sürekli bir etkiye sahiptir. Bu sayede göç olanaklarını ve fırsatlarını şekillendirebilmektedir.

Makro düzey faktörler arasında demografik (ör: nüfusun büyüklüğü ve büyüme oranı), ekonomik (ör: işgücü piyasaları ve meta fiyatları), politik (ör: yasalar ve çatışma), sosyal (ör: cinsiyet ilişkileri) ve çevresel değişkenler vardır. Meso düzeydeki faktörler ise engeller ve kolaylaştırıcılarıdır. Yani politik veya yasal çerçeve, taşınma maliyeti, istihdam ajansları ve diasporik bağlantılar/göçmen kaçakçı ağlarını içerir. Mikro düzey faktörler bireylerin ve hanelerin özelliklerini içerir. Mikro düzeyde göç kararı davranışsal unsurları da barındırır. Bu davranışsal unsurlardan bazısı hane halkının göçün getireceği risklere karşı savunmasızlığı iken, bazısını sahip oldukları yerleşik inançlar ve normlar oluşturur (World Bank, 2018).

İklim değişikliği insanların yaşadığı ekonomiyi, çevreyi ve siyasal sistemi etkilediğinde insanlar geçimlerini sürdürmek adına göç kararı almaktadır. İklim değişikliği özellikle ekonomik sebeplerle makro faktörlerde daha etkilidir.

Geçim kaynakları, coğrafi bölgeye ve geçim türlerine göre farklı niteliklere sahiptir ve buna ilişkin olarak farklı sermayelere bağlıdır. Scoones (1998) geçim sermayesini şöyle tanımlar: doğal (ekolojik mal ve hizmetler), ekonomik veya finansal, insan (beceri, bilgi, fiziksel sağlık ve yetenekler) ve sosyal (sosyal ilişkilerle meydana gelen fayda ve fırsatlar).

İklim değişikliği bu bahsedilen geçim kaynaklarını doğrudan veya dolaylı olarak etkiler ve fiziksel etkileri daha görünür olsa da daha az görünür dolaylı etkileri de aynı derecede zararlı olabilir.

Nuray Ekşi, iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkan çevre mültecilerinin üç türü üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki geçici olarak yer değiştirmedir (temporarily displaced). Bu yer değiştirme türü doğal felaketler sebebiyle gerçekleşir ve genellikle ani gelişen felaketlerdir. Sonrasında yer değiştirenler geri dönerler.

İkincisi insan kaynaklı çevresel felaketlerin sebep olduğu daimi yer değiştirmedir (permanently displaced). Üçüncüsü ise, daimi veya geçici çevresel faktörlerin daha iyi yaşam koşullarının olduğu ülkelere gitmeye itici etki yaratmasıyla gerçekleşen yer değiştirmedir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 13).

Bunun dışında iklim mültecileri yerinden edildikleri süreye göre de sınıflandırılmaktadır: geçici iklim mültecileri, uzun dönem iklim mültecileri, daimi iklim mültecileri (Williams, 2008: 506). Devlet sınırları üzerinden de kategorize edilebilmektedir: sınır aşan yer değiştirme (cross-border displacement) ile ülke içi yer değiştirme (internally displacement) (Williams, 2008: 510).

İklim değişikliğine bağlı göçlerde göç edenler kimliksiz, topraksız, evsiz kalarak birçok sosyal imkana erişimleri kısıtlandığı için göçten olumsuz etkilenmektedirler. Çevresel sebeplerle yaşanan zorunlu göçlerde incinebilirliği fazla olan yoksullar, kadınlar, yaşlılar da göçün yaşattığı zorluklardan olumsuz etkilenmektedir (Demirbilek, 2016: 907).

Yoksullar: Küresel ısınma ve iklim değişikliğinden gelişmiş ülkelerde yaşayanlara göre daha fazla etkilenmektedirler. Kaynakların eşitsiz dağılımı, sürdürülebilir kalkınmaya imkân sağlamayan kapitalist ülkelere olan bağımlılık gibi etkenler, iklim değişikliğiyle mücadelede alt yapı yetersizliği yoksulları iklim değişikliği karşısında daha kırılgan yapmaktadır.

Kadınlar: Gelişmemiş ülkelerde kırsalda yaşayan kadınların doğal kaynaklara ulaşımı iklim değişikliği sebebiyle zarar görmüş, gıda güvenliği, temiz suya ulaşım, kıtlık gibi sorunların yükünü üstlenmek zorunda bırakmıştır.

Yaşlılar: İklim değişikliği ve çevresel felaketlerin etkileri yaşlılarda dış stres faktörü olmaktadır. Yaşadıkları ve sosyal hafıza oluşturdukları çevrenin gün geçtikte ortaya çıkardığı tahribat bir dış stres olarak karşılırlarına çıkmakta ve kırılgan olan psiko-sosyal durumlarını daha çok etkilemektedir. İklim değişikliğine uyum sağlamak ve göç etmek konusunda direnç göstermelerine sebep olmaktadır.

Uluslararası Hukuka Göre İklim Mültecileri

İklim Mültecilerinin Uluslararası Hukuk ve Ulusal Hukuklardaki Statüsü

Mevcut uluslararası hukuka göre mülteci rejimi 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne göre düzenlenmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi; ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet ve siyasi görüşünden dolayı zulme uğrayacağından haklı korkuya sahip ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında olan veya haklı korku sebebiyle vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan ya da faydalanmak istemeyen kişilere mülteci statüsü sağlar. Bu statü hukuki kategori ile sınırlıdır (Glahn, 2009). Zulüm ve haklı korkuyu ortaya çıkaran sebeplerin içinde iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler bulunmamaktadır. Bunun sebebi uluslararası hukukta var olan mülteci ve sığınma rejiminin ortaya çıktığı dönemlerde iklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmemesi ve buna bağlı göçlerin yaşanmamasıdır.

Mevcut uluslararası hukukta iklim mülteci-vatansızlarını karşılayan hiçbir statü bulunmamaktadır. Zira iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketlerden ötürü yer değiştiren insanlar yalnızca sınır ötesi yerinden edilme değil, ülke içinde yerinden edilme (Internal Displaced People-IDP) durumları da yaşayabilmektedir. Bu sebeple ne mülteci ne vatansız ne de göçmen statüsü ile tanımlanmaları mümkün olmamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği de "iklim mültecisi" kavramını kabul etmemektedir. Bu kavramın mülteci hukukunda olmadığını belirtmektedir (Guterres, 2009: 8-9).

İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı felaketlerin insanlara verdiği zararı zulüm olarak kabul eden ve buna bağlı olarak haklı korkunun var olduğunu savunarak belirli bir sosyal gruba mensubiyetin içine dahil edileceğini savunanlar da vardır. Böylece çevresel felaketlerle yerinden edilmiş insanların mülteci olabileceğini iddia etmektedirler. Ancak bu görüş azınlıkta kalmıştır.

Yeni Zelanda mahkemeleri, iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler ve ekonomik sebepler nedeniyle iltica başvurusunda bulunan Tuvalu halkına mülteci statüsü verilemeyeceğine hükmetmiştir. Avustralya mahkemeleri Kiribati adasından iltica başvurusunda bulunan bir aileye 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerinde yaşanan çevresel felaketlerin iltica için yeterli olmadığı gerekçesiyle mülteci statüsü vermemiştir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 26-34).

Avrupa Birliği hukukunda da iklim mültecilerine dair herhangi bir statüden bahsedilmemektedir. Ancak Avrupa Birliği Konseyi tarafından hazırlanan 2001 tarihli Geçici Koruma Yönergesi'nde 2. maddede geçici koruma verilebilecek kişiler belirtilmiştir. Bölgesel şiddet veya silahlı çatışma, insan haklarının sistematik veya genel olarak ihlali sonucunda ağır risk altında bulunan veya mağdur olan yerinden edilmiş kişilere geçici koruma verilmesi öngörülmüştür. İklim değişikliği veya çevresel faktörler söz edilmeseler de madde 7'de üye devletlerin geçici koruma statüsünün kapsamını genişletebilme yetkilerinden söz edilmiştir. Yani Avrupa Birliği Konseyi üyesi devletlerden biri kendi iç hukukunda isterse iklim mültecilerine geçici koruma verebilmektedir.

İsveç'in Yabancılar Kanunu'nun 4. Bölümünde "mülteci statüsü dışında başka bir yolla korunmaya ihtiyacı olan kişiler" başlığı altında farklı bir korunma statüsünden bahsedilmiştir. Bu statü ülke dışında bulunan yabancıları kapsamaktadır. Yabancı; ölüm cezası veya işkence, kötü muamele veya haysiyet kırıcı muameleden haklı korku sebebiyle ülke dışına çıkmışsa, iç veya dış silahlı çatışma veya başka bir şiddet olayı sebebiyle ağır zarara uğrayacağından haklı olarak korkmuşsa, çevresel felaketler sebebiyle ülkesine dönemiyorsa bu statüden yararlanabilir. Bu bilgiler ışığında İsveç Yabancılar Kanunu iklim mültecilerine kitlesel akınlarda verilen geçici korumadan farklı bir geçici koruma sağlıyor denebilir. Zetter, İsveç Yabancılar Kanunu'nun verdiği bu geçici koruma türünün uluslararası hukukta tanınan geçici koruma olmaması sebebiyle bu statüyü "ad hoc geçici koruma" olarak ifade etmiştir (Zetter, 2009).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1990 yılında çevresel felaketlerle zarar görmüş kişilere Geçici Koruma Statüsü (Temporary Protected Status-TPS) vermektedir. Bu sebeple mülteci olarak tanımlanamamaktadır. ABD Geçici Koruma Statüsü'nü üç farklı durumda vermektedir:

i. Devam eden silahlı çatışmalar yüzünden can güvenliği tehlikede olan ve yerinden edilen kimseler

ii. Deprem, sel, kuraklık, fırtına ve buna benzer çevresel felaketlerin yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemesi veya yabancı bir devletin çevresel felaketler sebebiyle yerinden edilen vatandaşlarına uygun yaşam koşullarını sağlayamayacak olması sebebiyle ABD'den vatandaşları için geçici koruma talep etmesi

iii. ABD'nin ulusal çıkarlarına aykırı olmayacak şekilde, olağanüstü ve geçici nedenlerle kişilerin kendi ülkelerine dönmelerinde engelleyici sebeplerin olması

ABD'nin sağladığı geçici koruma statüsü geri göndermeme ilkesini taşımaktadır. Ancak bu geçici koruma statüsü ABD makamlarının takdirine bağlı olarak süreli şekilde verilmektedir. Geçici koruma süresi bittiğinde geri göndermeme ilkesi ortadan kalkmaktadır ve kişinin ABD'yi terk etmesi gerekir. Yani statü, iklim mülteci-vatansızları için oldukça sıkıntılı bir statüdür. Güvence verilmez.

Mülteci statüsü ve geçici koruma dışında uluslararası hukukta bir de tamamlayıcı koruma (ikincil koruma) vardır. Ancak herhangi bir uluslararası belgede bir uluslararası koruma statüsü olarak geçmemektedir. Tamamlayıcı koruma; geçici ve acil olmayan, ama uluslararası hukuka göre döneceği ülkede insanlık dışı ya da onur kırıcı bir muameleye maruz kalacağı kesin olan birinin geri göndermeme ilkesi doğrultusunda verilen bireysel korumadır (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 46-47). Tamamlayıcı korumanın temel dayanağı geri göndermeme (non-refoulement) ilkesidir ve bu ilkedен uluslararası anlaşmalarda bahsedilmektedir. AİHS 3. madde, 1951 Cenevre Sözleşmesi 33. madde, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi 3. madde, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 3. maddesinde "geri göndermeme" ilkesi geçmektedir.

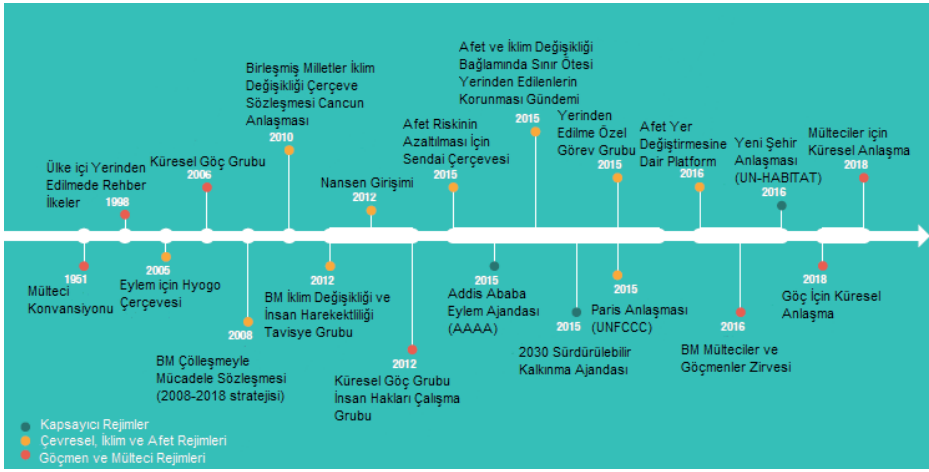
Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yaşama hakkına ve işkence yasağına ilişkin 6-7. maddelerde geri göndermeme ilkesinden doğrudan söz edilmese de İnsan Hakları Komitesi AİHS'in 2. Maddesi ile değerlendirildiğinde geri göndermeme ilkesinin yükümlülüğünü ifade etmektedir (Pobjoy, 2010: 190-191). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde 6. maddede düzenlenen yaşama hakkı ve 37. maddede de işkence yasağı geri göndermeme ilkesine kaynak olarak gösterilebilir. Geri göndermeme ilkesinin uluslararası hukukta bu derece kabul edilir olması iklim mültecilerinin geri gönderilemeye bile kalacağı ülkede hangi korumadan yararlanacağı konusunda büyük bir sorun oluşturmaktadır. Yaşama hakkının bir sonucu olarak koruma da beraberinde gelirken uluslararası hukuktaki belirsizlik korumayı muğlak bırakmaktadır.

Ayrıca Türk Hukukunda, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tamamlayıcı korumayı ikincil koruma statüsü başlığında, ayrı bir statü olarak 63. maddede düzenlenmektedir:

"Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ika-met ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

İklim Değişikliği ve Göçlerine Dair Uluslararası Anlaşmalar

Şekil 7: Küresel Politika ve Süreçlerin Zaman Çizelgesi Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 24)

Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın “Başlangıç” bölümünde yer alan gelecek nesilleri sa-
vaştan koruma, uluslararası barışı sağlamak ve uluslararası güvenliği tesis etmek hedefleri
Birleşmiş Milletler'in kuruluş amacını belirtmektedir. Bu sebeple iklim değişikliğinin sebep
olduğu felaketler ve neden olduğu nüfus hareketleri küresel sistem için bir sorun teşkil et-
mektedir.

Uluslararası kamuoyunda iklim değişikliğinin ilk gündeme getirildiği yerlerden biri 1992
Rio Yeryüzü Zirvesi'dir. Bu zirvede imzaya açılan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çer-
çeve Sözleşmesi'dir. 1994'te imzaların tamamlanması ardından yürürlüğe giren sözleşmenin
yükümlülüklerinden biri her yıl Taraflar Konferansı'nın gerçekleştirilmesidir. Taraflar Kon-
feransı 1995'te başlamış, 1997'de Kyoto Protokolü'nü hazırlamıştır (Şahin, 2014: 9).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, devletlerarasında iklim deği-
şikliğiyle mücadele için gerekli politikaları üretme, destek, iş birliği ve koordinasyon sağla-
maya yönelik bir sözleşmedir (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 25). Ancak iklim
göçlerine dair gerekli düzenlemeler bulunmamaktadır.

1969 Afrika'da Mülteci Sorunlarının Belirli Yönlerine İlişkin Afrika Birliği Organizasyonu Konvansiyonu kabul edilmiştir. Bu konvansiyonda 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımı genişletilerek kamu düzenini büyük oranda etkileyen önemli olaylarda da mülteci statüsünün verilebileceği kabul edilmiştir (Zetter, 2009: 413-414). Fakat bu konvansiyonda kamu düzeninin ciddi oranda etkilenmesi şartı her iklim mültecinin bu korumadan yararlanmasını mümkün kılmamaktadır.

1984'te Amerikan Devletleri Organizasyonu, Mültecilere İlişkin Kartagena Deklarasyonu kamu düzenini etkileyen olaylar karşısında kişilere mülteci korumasının verilebileceğini bildirmiştir. İklim değişikliği kamu düzenini etkileyen bir olay olarak nitelendirildiği için iklim mültecilerine de koruma sağlamaktadır. Ancak bu deklarasyonun bağlayıcılığı olmadığı için gerçekte iklim mültecilerine böyle bir koruma sağlayamamıştır. (Zetter, 2009: 413-414) İklim değişikliğine karşı mücadelede kapsayıcı rejimlerden olan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals) 2015-2030 yılları arasında küresel bir kalkınmayı hedeflemiştir. Birleşmiş Milletler üyelerince imzalanan anlaşmada birçok hedef iklim değişikliğine bağlı ortaya çıkan sorunlarla ilgilidir.

Şekil 8: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kaynak: Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi

İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı kuraklık ve çölleşmeyle mücadele için 6. hedef olan “Temiz Su, Hijyen ve Halk Sağlığı”, iklimlerin değişmesiyle ekosistemlerin de değişmesi ve gıda güvenliği sorunu oluşması 2, 3, 11, 12, 14, 15 hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. 13. hedef tamamen iklim değişikliğini önlemek ve yaşanan iklim değişikliği felaketlerine karşı mücadele etmeyi hedeflemektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri devletlerarası iş birliğine dayalı şekilde her ülkenin kendi iç işlerinde ve iç icraatlarında kullandığı bir filtre haline getirilmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne önem vermiş,256 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla tüm kamu kurum ve kuruluşları Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ilişkin icraatlerini raporlaması ve buna devam edileceği bildirilmiştir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019)

2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen Paris Anlaşması, iklim değişikliğine karşı tüm ülkelerin dahil olacağı bir küresel iklim rejimini belirleyen ilk anlaşmadır. Anlaşma; ulusal katkılar, sera gazı azaltımı, uyum, zarar/kayıp, teknoloji transferi ve geliştirme, kapasite geliştirme, şeffaflık, finansman gibi uygulama çerçevesi oluşturmuş, küresel ısınmayı 2°C üzerine çıkarmamak için belli yükümlülükler getirmiştir. Ancak anlaşma ABD'nin çekilmesiyle yeterli şekilde uygulanamamaktadır (BBC Türkçe, 2020)

Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, çölleşmeyle mücadelenin yanı sıra çevresel veya ekolojik göçmenlerin statüsünün yükseltmesi ve koruma haklarının artırılması gerektiğini savunur. Topraklarının bozulmasından etkilenen nüfusun sosyal, çevresel, politik ve kültürel etkileşimleri de dâhil edilerek çölleşme ve göç üzerine devletlerarası bir ortaklık ve işbirliği öngörülmüştür (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 26). Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi çevre ve kalkınmayı sürdürülebilir arazi yönetimiyle ilişkilendiren tek bağlayıcı uluslararası anlaşmadır. Bu sebeple insan hareketliliği, iklim değişikliğine uyum, arazi hakkı, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma konuları sözleşmenin yükümlü kıldığı konulardır.

İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda madde 3'e göre "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma"dan bahsedilmektedir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 45) Uluslararası korumayı bu üç statü oluşturmaktadır. Mülteci statüsü 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımını içerir. Ancak burada coğrafi kısıtlama sebebiyle yalnızca Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü verilmektedir (YUKK m.61).

Avrupa dışından gelenler "şartlı mülteci" olarak tanımlanır (YUKK m.62). "Şartlı mülteci"ler YUKK yürürlüğe girmeden önce "sığınmacı" olarak tanımlanmıştır. Şartlı mültecinin normal mülteciden farkı güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilmesidir. Ancak geçici ikamet olarak üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalmaktadırlar. Mülteci veya şartlı mülteci olma gereklilikleri arasında dini, ırkı, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşüncesinden dolayı zulme uğrama ve buna dair haklı bir korkuya sahip olma bulunduğundan, iklim değişikliği sebebiyle mülteci koruması verilmemektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü kapsamı dışında olan yabancılara sağlanan koruma türü “ikincil/tamamlayıcı koruma”dır. Tamamlayıcı/ikincil koruma geri göndermeme yasağına istinaden var olan ve Türk hukukuna YUKK ile girmiş bir statüdür. Ülkesine döndüğünde işkenceye, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalma riskinin olduğu durumlarda acil ve geçici olmayan geri gönderme yasağı dikkate alınarak kişiye sağlanan korumadır. YUKK madde 63’e göre tanımlanan bu statüyü sağlayan şartlar içinde iklim değişikliği bir sebep olarak sunulmamaktadır.

Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda ve Geçici Koruma Yönetmeliği’nde düzenlenen ve kitlesel akınlarda toplu olarak sağlanan ve aciliyet belirten bir korumadır. Geçici korumayı düzenleyen madde 91’e göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, geri dönemeyen ve acil korumaya ihtiyacı olan kitlelere bu koruma verilmektedir. Geçici korumaya dair usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığı kararı ile düzenlenebilir. Ancak geçici korumayı düzenleyen kanun ve yönetmelikte, geçici korumayı gerektiren sebepler belirtilmemiştir. Yani geçici koruma Cumhurbaşkanlığı takdiri ile de düzenlenebilen esnek sayılabilecek bir korumadır (YUKK, 2014). Uluslararası hukukta düzenlenmemiş olması herhangi bir yükümlülük doğurmuyorsa da iklim mültecilerine geçici koruma sağlanabilmesi için bir engel de teşkil etmemektedir.

Özetle, Türk hukukunda iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler sebebiye iklim mültecileri için özel bir koruma düzenlenmese de geçici korumadan yararlanmaları yönünde bir engel bulunmamaktadır. Uluslararası koruma alamazken, geçici koruma da tamamen Cumhurbaşkanlığı takdirindedir.

Sonuç ve Öneriler

Evrensel insan hakları tüm dünyada kabul görmüş kişilerin doğuştan gelen haklarıdır. İnsan hakları normatif bir değer taşır. Devletler, egemenliklerini insanların onlara devrettiği yetkiden alırlar ve vatandaşlık haklarına riayet gösterirler. İnsan hakları ile vatandaşlık hakları birbirinden farklıdır ve bir devlet vatandaşı olmayan yabancılara belli haklar tanıırken uluslararası hukukun yükümlülüğü altındadır. Bu sebeple evrensel insan hakları uluslararası hukukun güvencesinde kendine yer bulduğu ölçüde yabancılar da kendi ülkeleri dışında haklara sahip olabilmektedir.

Uluslararası kamuoyunun uluslararası hukuk yapımında insan haklarının öncelenmesi için bir baskı oluşturması gerekmektedir. İklim değişikliğinden etkilenen birçok insanın yaşamı ve güvenliği tehlikeye girmektedir. Küresel ısınma sebebiyle yaşanan deniz seviyesindeki yükselme insanların vatanlarını kaybetmelerine ve dolayısıyla da vatandaşlık hakkından mahrum kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durumda oluşan vatansızlık durumu, kişinin vatan olma hakkının ihlaline sebebiyet vermektedir.

İklim değişikliğinin sebep olduğu çevresel felaketler sebebiyle vatansız kalacak kişilerin uluslararası koruma ya da vatandaşlık hakkına sahip olamaması, yani hukuki bir kişilikten mahrum kalması bir insan hakları ihlalidir.

İklim değişikliği sebebiyle yaşanan kuraklık, ekosistemdeki değişiklik nedeniyle yaşanan gıda güvenliği problemi, temiz suya ulaşım sorunu, deniz suyundaki asitleşmenin artması, toprağın verimsizliği sebebiyle yaşanan üretim azlığı ve istihdamdaki azalış, sağlıklı gıda ve suya ulaşım zorluğu sebebiyle oluşan hastalıklar, sellerin/fırtınaların/hortumların yaşanmasıyla barınma imkanının ortadan kalkması gibi felaketler insanların yaşamlarını zorlaştırmakta ve güvenliklerini tehdit etmektedir.

İklim mültecilerinin uluslararası hukuktaki boşluk sebebiyle yaşadıkları mağduriyeti gidermek ve insan hakları ihlallerini önlemek adına yeni bir hukuki rejim gerekmektedir. Yaşanacak iklim göçlerinin sorumluluğu uluslararası iş birliği ve koordinasyon ile düzenlenmeli ve tüm devletler görece olarak üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmelidir.

Bu çalışmanın sonucu olarak iklim mültecilerine iki farklı statü verilmesi önerilmektedir:

1. İklim değişikliğinin sebep olduğu çevresel felaketlerden ötürü sınır aşırı yer değiştiren kişilere verilecek “Geçici Koruma”

İklim değişikliğine bağlı ani gelişen felaketlerden olan seller, fırtınalar, siklon ve tayfunlar sebebiyle yaşam alanları ve alt yapı zarar görmektedir, bu durumun acil ve kitlesel olarak göçü gerektirmesinden ötürü geçici koruma verilmelidir. Bu tür durumlarda ülke içi yer değiştirmeler olabileceği gibi, sınır aşan yer değiştirmeler de meydana gelebilir. Yaşanan tahribatın ekonomik boyutunun yüksek olması, zorunlu yer değiştirmeye maruz kalan bu kişilerin barınma ve açlık problemi yaşamasına neden olarak sınır aşırı yer değiştirmeye karşı itici(push) bir faktör oluşturmaktadır. Zira bu felaketi yaşayan devletin ekonomik açıdan tahribatı giderememe ihtimali bulunmaktadır. Felaket sebebiyle ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, yaşam alanları tahrip olduğundan dolayı ülkesine dönemeyen ve acil korumaya ihtiyacı olan bu kişiler geçici koruma statüsü almalıdır. Ancak burada menşe ülkenin alt yapısının düzelecek şekilde olması, yeniden yaşamaya elverişli hale gelmesi ve ülkede iklim değişikliğinin yavaş gelişen etkileri (kuraklık, çölleşme, deniz seviyesinin yükselmesiyle topraklarının sular altında kalacak olması gibi) gözlemlenmemesi gerekmektedir. Eğer bu ani gelişen felaketlerin yanında yavaş gelişen felaketler de ülkede bulunuyorsa, geçici koruma verilmesinin uzun vadede bir faydası olmayacaktır. Kişinin ülkesine hiç dönemeyecek olması ve o ülkeye kalıcı olarak yerleşmesi neticesinde neslinin o topraklarda devam etmesi, geçici korumayı anlamsız kılacaktır.

2. İklim değişikliği kaynaklı yavaş gelişen felaketlerden ötürü kişilerin vatansızlaşması sonucu verilecek “Vatandaşlık”

Deniz seviyesinin yükselmesi sonucunda yaşam alanları sular altında kalan küçük ada devletlerinin, devleti oluşturan üç unsurdan biri olan toprağı yitirmesi sonucu devlet unsuru ortadan kalkmaktadır. Bundan önce yaşam alanlarının tehlikeye düşmesi sonucu, küçük ada devletlerinin halkları ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Hem vatanın sular altında kalması hem de nüfusun zorunlu göçü sebebiyle devlet ortadan kalktığında vatandaşlık da ortadan kalkar. Bu sebeple göç eden kişiler “vatansız” konumuna düşer.

İklim değişikliğine bağlı yaşanan kuraklık, çölleşme, su kaynaklarının yok olması, ekosistemin tahrip olmasıyla meydana gelen gıda krizi, açlık, kıyılarda oluşan erozyon, küresel ısınmayla yaşanan sıcaklık artışları, biyoçeşitliliğin yok oluş tehlikesinde olması gibi etkisi geri döndürülemez felaketler sebebiyle o ülke toprağında sağlıklı ve müreffeh bir yaşamın artık imkansız hale gelmesi zorunlu göçü doğurmaktadır.

Zorunlu göçün esas sebebi “doğal zulüm”e ve doğal zulüm kaynaklı haklı korkuya dayanmaktadır. Ancak burada yaşanan doğal zulüm, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mülteciliğı oluşturan sebepler arasında sayılmamıştır. Ayrıca mültecilik gibi uluslararası koruma çeşitleri geçici korumalardır. Ancak bu kişiler vatanlarının yaşanmaz hale gelmesi sebebiyle geri dönmeyecek ve nesillerini devam ettirmek için de daha elverişli yerler arayacaklardır. Bu durumda yaşanmaz hale gelen toprak parçası da yine vatansızlığı meydana getirecektir.

Vatansız durumda kalan iklim mültecilerinin, uluslararası bir sözleşmeyle koruma altına alınmaları ve yeni bir iklim rejimi ile yaşayabilecekleri ülkelerin belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası alanda devletlerin adil şekilde bu nüfus hareketliliğini yönetmesi ve insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekir. Geçici statüler yerine adil bir entegrasyona tabi edilerek bu kişilere vatandaşlık verilmesi, sürekli gerçekleşecek ulusal sınır aşınmalarının önüne geçecek ve küresel bir kaosu da önleyecektir.

Küresel adil bir göç yönetimi ve entegrasyonu olmazsa ve bu sorumluluğı yalnızca bazı devletler üstlenirse çekici (pull) faktörler öne çıkacak ve eşitsiz bir durumun olması kaçınılmaz hale gelecektir. Bu da yine küresel bir kaosa neden olacaktır ve çözümsüzlüğü doğuracaktır.

Türkiye’nin küresel adil bir iklim rejimi oluşmadan iklim göçleriyle karşılaşması durumunda iklim mülteci-vatansızlarına vatandaşlık vermesi göçe karşı çekici (pull) bir faktör oluşturacağı için mümkün değildir. Zira Türkiye hali hazırda dünyada en çok sığınmacıyı barındıran ülkedir. Ancak bu rejim oluşana kadar birinci maddede belirtilen konumdaki iklim mültecilerine geçici koruma vermesi, ikinci maddede belirtilenlere ise uluslararası koruma vermesi göç yönetimi açısından uygun olacaktır. Yine de ikinci maddede bulunan vatansız iklim mültecilerine uluslararası koruma verilmesi de kalıcı bir çözüm olmayacaktır. Çünkü uluslararası koruma da koşulların değişebilirliği sebebiyle çoğu zaman geçici niteliktedir. Bu sebeple YUKK’nda iklim mülteci-vatansızlarına “kalıcı uluslararası koruma” verilerek,

bu hukuki statüden faydalanan kişilerin sonraki nesillerine de vatandaşlık verilmesine dair düzenlemeler yapılabilir. Zira Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda vatansız bir kişiden olacak çocukların Türk vatandaşlığı alma hakkı vardır. Bu sayede kalıcı bir çözüm bulunmuş olup, neslin devamlılığı sağlanmış olacaktır.

Kaynakça

Anadolu Ajansı. Akdeniz tropikleşiyor, zehirli balıklar çoğalıyor. (26.11.2020) Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/akdeniz-tropikleşiyor-zehirli-balıklar-cogalıyor-/1563755>.

BBC Türkçe. ABD'nin Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesi: Dünya tepkili, Trump taraftarları sevinçli. (10.12.2020). Erişim: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40128546>.

BİNGÖL SCHRİJER, B. (2018). Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 199-265.

Birleşmiş Milletler. (1948, 12 10). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Danıştay Resmi Sitesi: <http://yandex.com.tr/clck/jsreder?bu=6yj334&from=yandex.com.tr%3Bsearch%2F%3Bweb%3B%3B&text=&etext=5042>.

BMMYK. (2014). Vatansızlığı Bitirmek İçin Küresel Eylem Planı 2014-2024. BMMYK.

Çelikel, A. (2018). Yabancılar Hukuku (24. baskı b.). İstanbul: Beta Yayınları.

Demirbilek, M. (2016). Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet. International Journal of Social Sciences and Education Research, 905-914.

Demirdelen, Ö., & Odman, M. T. (2017). Küresel Isınmanın Yol Açtığı Sorunlardan Biri: İklim Mültecilerinin Statüsü. Sosyal Bilimler Dergisi(13), 470-497.

Ekşi, N. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 2(2), 10-58.

Giddens, A. (2013). İklim Değişikliği Siyaseti (1. Baskı b.). (E. Baltacı, Çev.) Ankara: Phoenix.

Glahn, B. (2009, Haziran 11). Eylül 1, 2019 tarihinde International Bar Association: <https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=B51C02C1-3C27-4AE3-B4C4-7E-350EB0F442> adresinden alındı

Gözler, K. (2011). Anayasa Hukukunun Genel Esasları. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

İneli Ciğer, M. (2016). Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine. Göç Araştırmaları Dergisi, 62-92.

IPCC. (2018). Global Warming of 1.5°C. Güney Kore: IPCC.

Kanlı, D. D., & Başköy, D. (2018). Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri. SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ, 6(3), 21-39.

Stapleton, S. O., Nadin, R., Watson, C., & Kellett, J. (2017). Climate Change, Migration and Displacement. London: ODI, UNDP.

Şahin, Ü. (2014). Türkiye'nin İklim Politikalarında Aktör Haritası . İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Rapor. Ankara: Cumhurbaşkanlığı.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (tarih yok). Ağustos 23, 2019 tarihinde <http://yandex.com.tr/clck/jsredir?bu=8d747o&from=yandex.com.tr%3Bsearch%2F%3Bweb%3B%3B&text=&text=4523>.

Uysal-Oğuz, C. (2009). İklim Değişikliğinin Ekolojik Bir Süreç Olarak Küresel Ölçekte İr-delenmesi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.

Williams, A. (2008). Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law. Law&Policy (s. 502-529). içinde

World Bank. (2018). Groundswell: Preparing for Internal Climate Change. Washington DC: World Bank Publications.

Zetter, R. (2009). The Role of Legal and Normative Frameworks for the Protection of Environmentally Displaced People. F. Laczko, & C. Aghazarm içinde, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence. Geneva : International Organization for Migration-IOM.

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. Türkiye Barolar Birliği Dergisi,229-2qeZCzZd7Olh2RvthscvoOQXqwFOM2ttdnTAMTduAjwt4T-2fO11ttgDZt0gNUdU9ZXee620c7e58e504748abc4d526c111d4cb3637dfb&uui-d=&state=PEtFfuTeVD4jaxywoSUvtB2i7c0_vxGdxcnDLF8AwTEkYTY6arayF9I91P3B-zGZSW8HgHciV5RpOAsHfTciArRSSPbIVqWh6ciYu06QdB1mOouPq8Rr6q-g.e240c2ea83a4389f1f5772c3841a95fd2195a3d8&uuiid=&state=PEtFfuTeVD4

adresinden alındı.

Edirne Sınır – Mülteci Olaylarının Sözcü ve Yeni Akit Gazetelerinde Çerçevenmesi Üzerine Bir Araştırma

Ebrar Yaşar^a

Öz

Bu çalışmada Türkiye'nin aldığı açık kapı politikası kararıyla sınırda yaşanan göçmen hareketliliğinin medyaya nasıl yansıdığı incelenmiştir. 27 Şubat 2020'de İdlip'te Rejim güçlerinin gerçekleştirdiği ve 34 Türk askerinin şehit olmasıyla sonuçlanan hava saldırısı, Türkiye'nin Suriye İç Savaşı kapsamındaki en büyük kaybı olarak tanımlanmaktadır. Yaşanan bu olayın ardından Türkiye, sınır kapılarını açarak göçmenlerin Avrupa'ya geçişine izin vermiştir. Bu konu bağlamında çalışma kapsamında iki farklı ideolojik yayın politikasına sahip olan Yeni Akit ve Sözcü gazeteleri örneklem olarak seçilmiş; her birinden 27 adet internet haberi incelenmiştir. Gazetelerin internet sayfalarında 28 Şubat ile 20 Haziran tarihleri arasındaki süreç ele alınmıştır. Gazetelerdeki haberler 'çerçeveleme kuramı' kapsamında 'içerik analizi' tekniğiyle incelenmiştir. Çalışmada, 'genel çerçeveler' kapsamında Yeni Akit gazetesinin 'çaresizlik/güçsüzlük' çerçevesini sıklıkla kullandığı görülürken, Sözcü gazetesinin 'İnsani İlgi' çerçevesini kullandığı tespit edilmiştir. 'Özel çerçeveler' kapsamında ise her iki gazetenin de 'şiddet' çerçevesini kullandıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler:

Edirne Sınırı • Çerçeveleme • Yeni Akit • Sözcü • Göçmen Hareketliliği

^aEbrar Yaşar, Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğrencisi. e-posta: fmkzllms@gmail.com

EDİRNE BORDER – A RESEARCH ON THE FRAMING OF REFUGEE EVENTS IN THE NEWSPAPERS OF SOZCU AND YENI AKIT

Ebrar Yaşar^a

Abstract

In this study, we examined how the migrant mobility at the border with the open door policy decision taken by Turkey is reflected in the media. The airstrike carried out by the Regime forces in Idlib on February 27, 2020, which resulted in the martyrdom of 34 Turkish soldiers, is defined as Turkey's greatest loss within the scope of the Syrian Civil War. After this incident, Turkey opened its border gates and allowed immigrants to pass to Europe. In the context of this subject, Yeni Akit and Sözcü newspapers, which have two different ideological publication policies, were chosen as samples; 27 internet news from each of them were examined. The process between 28 February and 20 June is discussed on the internet pages of the newspapers. The news in the newspapers were analyzed with the 'content analysis' technique within the scope of 'framing theory'. Which general and special frames the newspapers use in their news, what types of headlines they prefer, whether they frame the news episodic or thematically, what sources they use, whether they include the responsible/perpetrator and solution proposal in the news are the basic questions that this study seeks to answer.

In the study, it was determined that while Yeni Akit newspaper frequently used the "desperation/weakness" framework within the scope of "general frameworks", Sozcu newspaper used the "Humanitarian Interest" framework. Within the scope of 'special frames', it was seen that both newspapers used the 'violence' frame.

Keywords

Edirne Border • Framing • Yeni Akit Newspaper • Sozcu Newspaper • Migrant Mobility

^aEbrar Yaşar, Marmara University, Faculty of Communication, Department of Journalism. e-mail: ebrarysr29@gmail.com

İnsan hakları, insanların yalnızca insan oldukları için ve doğdukları andan itibaren sahip oldukları dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. Her insanın eşit ve özgür doğduğu, insanların dil, din, mezhep, renk, ırk, cinsiyet gibi özelliklerinden dolayı ayrımcılığa tabi tutulamayacağı evrensel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede modern devletler yurttaşlarına temel özgürlüklere ve toplumun standartları ölçüsünde ekonomik refah ve sosyal güvenlik haklarına sahip olmaktan başlayarak çağdaş bir birey gibi yaşamalarını sağlayacak bir dizi haklar vermektedir (Marshall ve Bottomore, 2006). Bu bağlamda ülkesinde yerinden edilmiş insanların asgari hakları karşısında kalınan kayıtsızlık, mülteciler ile insan hakları arasındaki sorunun başlıca nedenidir. Bu sorunun gözle görülebilir sahası ise göçlerdir. Göç bir insanlık durumu olarak herkesi ilgilendirmektedir; hem insanın hem çevresinin ortak sorunu olmakla birlikte aynı zamanda da ortak umududur. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Af Örgütü ile bölgesel iş birliği konseyleri olan Amerikan Devletleri Örgütü, Afrika Birliği Örgütü ve Avrupa Konseyi'ne göre de göç bir "hak"tır (Çotuksöken, 2010). İnsanlık tarihi boyunca insanlar, daha huzurlu, daha güvenli, daha olumlu doğa koşullarında yaşamak gibi birçok sebepten göç hareketi başlatmışlardır. Fakat bu göçler her zaman daha iyi koşullarda yaşamak için olmamıştır. Göçün en acımasız olanı kuşkusuz zorunlu göçtür, sığınmacılık ve mültecilik olgularıdır. Göç olgusuna konu olan zorunlu göçmenler, vatansızlar, sığınmacılar ve mülteciler; yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği haklarının tehlikeye girmesi sonucunda yaşadıkları ülkeyi terk ederek başka bir ülke sınırları içerisinde hayat bulma mücadelesine itilmektedirler.

Bu bağlamda, insan hakları ve vatandaşlık ilişkisine tarihsel perspektiften bakıldığında; I. Dünya Savaşı döneminin ve savaş sonrası yılların bu ilişkide dönüm noktası olduğu söylenebilir. Agamben'e göre mülteci hareketlerinin "kitlesele" olarak kabul edilebileceği göçler I. Dünya Savaşı sonlarında başlar ve yaklaşık üç milyon Avrupalı ülkelerinden başka topraklara göçer (Agamben,2009, s.47). Bu durumda tarihsel perspektifte 'mülteci' kavramı aslında sadece Avrupalı insanlar için tanınan bir haktır. Daha sonra, I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti, bir Yüksek Komiserlik oluşturarak Rus, Ermeni ve Alman sığınmacılar için bazı önlemler almaya başlamıştır. Alınan önlemlerin soruna yanıt olamaması nedeniyle bu kez 2. Dünya Savaşı sonrasında 1943 yılında BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi kurulmuş, 1947 yılında ise bu idare yerini Uluslararası Mülteci Örgütü'ne bırakmıştır. Saydığımız iki kurum 1950 yılında kurulan ve günümüzde de mültecilere yönelik faaliyetlerini sürdüren BM Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK)'nin temellerini oluşturmuştur (Beter,2006,s.12). Merkezi Cenevre'de olan BMMYK, 1 Ocak 1951 tarihinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 5 yıllık görev süresi için kurulmuş ve çalışmalarına, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir milyondan fazla Avrupalı mülteciye yardım ederek başlamıştır. Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme ise BMYK bünyesindeki 1951 Cenevre Sözleşmesi olmuştur (Görendağ, İnsan Hakları Eğitimi). Fakat bu sözleşmede önemli derecede sınırlamalar kullanılmıştır. Bu sınırlamaların amacı ise devletlerin sorumluluk almak

istemediklerinden kaynaklanmaktadır. Mülteci hukukun gelişimi açısından bir diğer önemli nokta, 1967 Protokolü olmuştur. Protokol kişilerin herhangi bir sınırlama olmaksızın, mülteci statüsüne dahil edilmeleri düşüncesinin etkisiyle ortaya çıkmıştır (Odman, 1995: s.41). Kısacası, Uluslararası mülteci haklarının gelişimi aslında Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan sonra ortaya çıkmış, tarihsel süreç içerisinde de yeniden ele alınarak geliştirilmiştir. Bu bağlamda, araştırmada incelenen gazetelerin hak odaklı habercilik yapıp yapmadıkları, mültecilerin haklarını ele alış biçimleri ve mültecilerin buldukları duruma çözüm önerisi getirip, getirmedikleri de önem arz etmektedir.

Türkiye’de Mülteci Sorunu

Coğrafi olarak üç tarafı denizlerle çevrili, birçok sınır kapısına sahip olan ve Avrupa’ya gitmek için köprü görevi görebilen Türkiye, göç hareketlerinin hem merkezi, hem de varış ve geçiş noktası olmaktadır. Türkiye’ye ilk göç dalgası 1856 Kırım Savaşı’ndan sonra Rusların izlediği yayılcı ve baskıcı politikanın neticesinde 1860’lardan itibaren Kafkaslardan gelen Çerkez ve Çeçen göçmenler ile olmuştur. (Khalaf ve Ilgar: 2017). En büyük göç ise, Cumhuriyet’in ilan edilmesi ve Osmanlı’nın fiilen yok olmasıyla gerçekleşmiştir. Çok sayıda Balkan Türkü, Boşnak, Pomak, Arnavut, Çingeneler Türkiye’ye göç etmiştir (Kirişçi: 1996). Yıllar sonra ise Türkiye, en uzun kara sınırına sahip olduğu ülke olan Suriye’de başlayan iç savaştan en çok etkilenen ülke olmuştur ve oradan birçok göç almıştır. İlk etapta Suriye sınırına yakın olan Gaziantep ve Şanlıurfa gibi şehirler göçmenlerden etkilenmeye başlarken, kısa süre sonra tüm Türkiye genelinde Suriyeli göçmenler hakkında birçok gelişme yaşanmıştır. Bunun yanı sıra, 2011’den günümüze kadar gündemden ve kamuoyunun dilinden ‘mültecilik’ kavramı ve mülteciler hiç düşmemiştir. Bu gelişmelerden sonuncusu ise 27 Şubat 2020 günü Suriye’nin İdlip kentinde yaşanan saldırıların sonucunda birçok Türk askerinin ölümüyle gerçekleşmiştir. Olayın sonucunda ise Türkiye’de kalan Suriyeli göçmenler yeniden gündeme gelmiştir. UNCHR Türkiye İstatistiklerine göre; Türkiye’deki mülteci ve sığınmacı, yaklaşık 3.6 milyon Suriye vatandaşı ve 330.000’e yakın kayıtlı mülteci ve diğer milletlerden sığınmacı. Suriyeli mültecilerin %98’inden fazlası Türkiye genelinde 81 ilde yaşamaktadır. Bu olayların ardından 3.6 milyondan fazla insana sınır kapıları açılarak birçok insanın sınır kapısına yığılmasına sebep olunmuştur.

Çerçeveleme Kuramı ve Medya

Günümüzün en önemli ideolojik aygıtlarından biri olan medya, zamanla toplumun üzerinde fikri açıdan da baskı unsuru oluşturmaya başlamıştır. Oluşturduğu mesaj ve içeriklerle ortak bir toplumsal duygu oluşturarak, ana akım ideolojisini insanlara empoze eden kitle iletişim araçları, kendi haline bırakılmayacak kadar önemli hale gelmiştir. Bundan dolayıdır ki medya üzerine birçok kuram geliştirilmiştir. Bunlardan biri de çerçeveleme kuramıdır. Çerçeveleme kuramı özellikle 1980’li yıllardan sonra önemli bir kavram halini almaya başlayarak

medya çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Belirli bir çerçeve içinde aktarılan durumlar anlamsal ve yorumsal olarak algımızı şekillendirmektedir. Çerçeveleme paradigmasında iki düzeyde çerçeveler ortaya çıkar: Medya çerçeveleri, izleyici çerçeveleri. Haber çerçevesi olarak da adlandırılan medya çerçeveleri, haber sunumunda yer alan ve olaya anlamını veren bir düzenleyici fikir veya öykü akışı olarak tanımlanmışlardır (Gamson ve Modigliani 1989: 2). Haber çerçevelemede sözcükler, görseller, kurulan cümleler, şemalar, metaforlar büyük önem taşımaktadır (Oğuz, 2019: 26; Tokgöz, 2005: 365-369). Norris ve arkadaşlarına göre; haber çerçeveleme, bir durumu bir bağlama oturtmak için ve yorumlamanın yollarını güçlendirmek adına yapılmaktadır. Haber metinlerinde yapılan çerçeveleme izleyicinin olayı ya da durumu anlayış biçimini kökten etkileyebilmektedir. Bu noktada, haber metinlerinde yapılan çerçeveleme haberin çok yönlülüğünü daraltmaktadır. Ayrıca neyin çerçeve içinde kalacağı haberi yapan ile ilişkilidir. (Sarıkaya, 2020: 406) Bundan dolayı gazeteciler olaylara karşı medya etiğini göz önüne bulundurarak habercilik anlayışı geliştirmelidirler. Bunun yanı sıra gazeteciler bir çerçeve oluştururken kamuoyunda oluşabilecek nefret, kin ve infiali minimum seviyeye indirmelidirler. Bu bağlamda bu çalışmanın konusunu oluşturan mültecilerin Avrupa'ya hareketlerinin gazetelere nasıl yansdığı kamuoyunda oluşan algıyı anlamlandırmada faydalı olacaktır. Nitekim gazetelerin göçmen meselesinde uyguladıkları haber çerçevelemesi üzerinden kamuoyunun fikrine ayna tutmak kısmen mümkün olabilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, mültecilerin haklarını ve buldukları durumları, örneklem olarak seçilen gazetelerde okuyucuya hangi çerçevelerde sunulduğunu ve birbirine taban tabana zıt ideolojik yapıya sahip olan gazetelerin aynı olaylara hangi perspektiften yaklaştıklarının anlaşılmasıdır. Gazetelerin haberlerinde hangi genel ve özel çerçeveleri kullandıkları, hangi başlık türlerini tercih ettikleri, haberi epizodik mi, tematik mi çerçeveledikleri, hangi kaynakları kullandıkları, haberde sorumlu/faile ve çözüm önerisine yer verip, vermedikleri, bu çalışmanın cevap aradığı temel sorulardır. Bu amaç kapsamında, Yeni Akit ve Sözcü gazeteleri örneklem olarak seçilmiştir. Örnekleme dâhil edilen gazetelerin haberlerine internet sitelerinden erişim sağlanmıştır. Çalışmada her iki gazeteden 28 Şubat ile 20 Haziran sürecini kapsayan 27 haber, toplamda ise 54 haber incelenmiştir. İnternet sitelerindeki ilgili tarihleri kapsayan haberlere gazetelerin sitelerinde bulunan arama motoru ve arşiv arama sayfaları üzerinden ulaşılmıştır. Çalışma içerisinde incelenen haberlerdeki genel ve özel çerçeveler ortaya konulmuştur. Patti M. Valkenburg, Holli Semetko ve Claes de Vreese'nin çalışmalarında tespit ettikleri; “çerçeveleme” üzerine çalışan birçok araştırmacı tarafından da kabul edilen “çatışma, sorumluluk, ahlakilik, insani ilgi ve ekonomik sonuçlar” (Valkenburg vd.: 550-569) çerçeveleri, genel çerçeveler olarak kabul edilmiştir. Haberlerde kullanılan başlıklar, kaynak seçimleri, görsel medyalar ve yazı üslubu da dikkate alınmıştır. Haberlerde genel çerçeve dışında öne çıkan özel çerçeveler ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Özel çerçeveleri

belirlerken haberde neyin ön plana çıkarıldığı, konunun anahtar kelimeleri ve neyin üzerinde durulduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Haberlerin gazetelere göre dağılımı

Gazete Adı	Haber Sayısı
Yeni Akit	27
Sözcü	27
Toplam	54

Araştırmaya göre, Yeni Akit ve Sözcü gazetelerinin internet sitelerindeki haber dağılımı birbirinden farklı olsa da daha adil sonuç alabilmek için eşit miktarda haber çalışmaya dâhil edilerek incelenmiştir. (Tablo:1)

Tablo 2: Haberde kullanılan başlık türlerinin gazetelere göre dağılımı

Haberde başlık kullanımı okurun konuya olan ilgisini çekmek için çeşitli biçimlerde ele alınır. Bunlardan nesnel olanı olayı ve durumu doğrudan aktaran ‘betimleyici’ tür iken, daha öznel ve ideolojik bakış açısıyla ele alınan ‘yorumlayıcı’ türdür. Bu bağlamda Yeni Akit gazetesinde toplam 27 haberden (13)’ünde yorumlayıcı başlık kullanıldığı tespit edilmiştir. Sözcü gazetesinde ise toplam 27 haberden (13)’ü betimleyici tür olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak haberlerin büyük çoğunluğu, toplam (22) haber başlığı betimleyici tür altında değerlendirilmiştir. (Tablo:2)

Haber Kaynağı:	Yeni Akit	Sözcü	Toplam
AA	6	0	6
DHA	0	4	4
İHA	0	7	7
Haber Merkezi	20	2	22
Muhabir Haberi	1	14	15

Tablo 3: Haber kaynaklarının gazetelere göre dağılımı

İncelenen kaynak seçimlerine göre, her iki gazetenin kaynak seçimi birbirinden tamamen farklıdır. Muhabir haberi, gazetelerin olay sahalarna kendi muhabirlerini gönderip bilgi topladıkları kaynak iken, Haber merkezi, gazetenin çeşitli yerlerden derleme olarak kullandığı kaynaklardır. Sözcü gazetesi daha çok (14) tane muhabir haberi kullanırken, Yeni Akit gazetesi çoğunluk olarak (20) tane haber merkezi kaynaklı haber kullandığı tespit edilmiştir. Haberlerde ajans haber kullanımı incelendiğinde, Sözcü gazetesinin çoğunluk tercihi (7) İHA iken, Yeni Akit gazetesinin çoğunluk olarak (6) AA kaynaklı haber tercih ettiği tespit edilmiştir. (Tablo:3)

Tablo 4: Haberlerde fotoğraf ve video kullanımı dağılımı

Gazete Adı:	Fotoğraf	Video
Yeni Akit	7	0
Sözcü	18	18
Toplam	25	18

Gazetelerde konunun çerçevesi bakımından önemli faktörlerden biri görsel medya kullanımıdır. Bu bağlamda Tablo 4’ü incelediğimizde Yeni Akit gazetesinde 27 tane haberden yalnızca (7)’si görsel medya içerirken, Sözcü gazetesinin toplam 27 tane haberinden (18)’inin görsel medya içerdiği tespit edilmiştir. Bu noktada çalışmada, Sözcü gazetesinin görsel medya zenginliği, çoğunlukla muhabir kaynaklı haber kullanmasıyla (**Tablo:3**) ilişkilendirilmiştir. (**Tablo:4**)

Tablo 5: Haberlerde kullanılan genel çerçevelerin gazetelere göre dağılımı

Gazete Adı:	Çaresizlik/ Güçsüzlük	İnsani İlgi	Çatışma
Yeni Akit	14	9	4
Sözcü	11	16	0
Toplam	25	25	4

Çalışmanın amaç ve yöntem kısmında da ele alındığı gibi birçok araştırmacı tarafından ‘çatışma, sorumluluk, ahlakilik, insani ilgi ve ekonomik sonuçlar’ çerçeveleri genel çerçeveler olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda Tablo 5 incelendiğinde her iki gazetede toplam 54 haberden çoğunluk olarak (25)’i ‘Çaresizlik/ Güçsüzlük’ çerçevesine alınırken, diğer çoğunluk olan (25)’inin ‘İnsani İlgi’ çerçevesine alındığı tespit edilmiştir. (**Tablo:5**)

Tablo 6: Haberlerde kullanılan özel çerçevelerin gazetelere göre dağılımı

Özel Çerçeve	Yeni Akit	Sözcü	Toplam
Siyasi	3	4	7
Temel Haklar - Uluslararası Hukuk	3	5	8
İnsan Kaçakçılığı	2	3	5
Şiddet	7	9	16
Pandemi	1	1	2
Belirsiz	11	5	16

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde üzerinde durulan ‘temel konu’, ‘anahtar kelime’ veya ‘öne çıkarılan durumlar’ kapsamında ‘özel çerçeveler’ de ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Tablo 6’yı incelediğimizde her iki gazetede de özel çerçeve olarak çoğunlukla ‘şiddet’ çerçevesinin (16) kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer çoğunluk ise (16) belirsiz çerçeve olarak kategorize edilmiştir. Burada önemli bir diğer nokta ise pandemi döneminde gerçekleşen olayda, her iki gazetede de “pandemi” özel çerçevesine neredeyse hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 7: Haberlerdeki çerçevelerin genel dağılımı

Gazete Adı:	Epizodik	Tematik
Yeni Akit	14	13
Sözcü	14	13
Toplam	28	26

Çalışma kapsamında haberlerde tematik (konusal) ve epizodik (olaysal) çerçeve ayrımı yapılmıştır. Tematik çerçeve olayın bütün taraflarını içine alır ve okuruna vatandaş olarak yaklaşırken, epizodik çerçeve ise bireyleri odak alır ve okuruna tüketici gibi yaklaşmaktadır. Shanto Iyengar'ın (1994: 2-3) televizyon haberlerinin konuları işleyiş şekli üzerinden ortaya koyduğu epizodik ve tematik haber çerçeveleri, araştırma kapsamındaki haberlerde de analiz edilmiştir. Her iki gazeteden toplam incelenen 54 haberden çoğunluk olarak (28)'inin "epizodik" çerçeveye alındığı tespit edilmiştir. (Tablo:7)

Tablo 8: Haberlerde olayın sorumlularının / faillerinin gazetelere göre dağılımı

Sorumlu/Fail	Yeni Akit	Sözcü	Toplam
Var	10	5	15
Yok	17	22	39

Çalışma kapsamında haberlerde sorumlu faille yer verip, verilmediği incelenmiştir. Bu bağlamda toplam 54 haberden büyük çoğunluğu olan toplam (39) haberde olayın en önemli aktörü olan sorumlu faile yer verilmediği tespit edilmiştir. (Tablo:8)

Tablo 9: Haberlerde soruna yönelik çözüm önerisinin gazetelere göre dağılımı

Çözüm Önerisi	Yeni Akit	Sözcü	Toplam
Var	5	0	5
Yok	22	27	49

Çalışma kapsamında haberlerde soruna yönelik çözüm önerisine yer verilip verilmediği incelenmiştir. Bu bağlamda toplam 54 haberden büyük çoğunluk olan (49) haberin çözüm önerisinde bulunmadığı tespit edilmiştir. (Tablo:9)

Değerlendirme

Çalışma kapsamında incelediğimiz bulguları detaylı olarak değerlendirecek olursak; öncelikle haberlerin gazetelere göre dağılımı (Tablo:1) tamamen birbirinden farklı olmuştur. Her iki gazetenin haberine de internet tarayıcısı üzerinden, kendi web sitelerindeki arama butonundan ulaşılmıştır. Fakat Sözcü gazetesinin arşivinde konuyla alakalı yaklaşık 194 sonuç elde edilirken Yeni Akit gazetesinin arşivinde yaklaşık 200'den fazla haber ele alınmıştır. Bu da konuya verilen değer açısından farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Haberlerde kullanılan başlıklarda (Tablo:2) Yeni Akit gazetesi çoğunlukla yorumlayıcı tür başlık kullanmıştır. Örneğin; 'Yunanistan medyasında mülteci paniği', 'Yaralı bacağa rağmen Avrupa'ya umut

yolcuğu' gibi. Nitekim bu başlıklar atılarak aslında okuyucunun bir duygu üzerine yoğunlaştırıldığı görülmektedir. Sözcü gazetesinde ise başlıkların çoğunluğu betimleyicidir. Örneğin; 'Göçmenler göç idaresinden otobüslerle ayrıldı', 'Yunan askerleri sınırdaki mültecilere ateş açtı' gibi. Sözcü gazetesi bu tür başlıklar kullanarak, olay hakkında okuyucuya betimleyici ve daha nesnel bilgiler aktarmıştır.

Gazetelerin kaynak seçimini değerlendirecek olursak (Tablo:3), Sözcü gazetesi çoğunlukla sahaya kendi muhabirini gönderip olayları yakından takip edebildiği kaynak kullanımına başvururken, Yeni Akit gazetesi derleme kaynak kullanımına başvurmuştur. Bu durum aslında Sözcü gazetesinin görsel medya kullanımının zenginliğiyle ve daha çok 'insani ilgi' çerçevesinde haber yapmasıyla da doğrudan ilişkilendirilebilir. Şöyle ki; Sözcü gazetesi olayın yaşandığı sahaya kendi muhabirini yolladığında, muhabir olay yerinde bol bol bireysel hikayelere yer verebilmiştir ve çokça görsel veriye de ulaşabilmiştir. Fakat Yeni Akit gazetesi derleme haber kaynaklı haber içeriği oluşturduğundan dolayı görsel medya kullanımı ve insani ilgi çerçeve kullanımı azınlıktadır (Tablo:4).

Çalışmanın en önemli noktası ise haberlerde genel çerçevenin dağılımıdır (Tablo:5) Yeni Akit gazetesi haber çerçevelemesini yaparken genellikle 'çaresizlik/güçsüzlük' kullanırken, Sözcü gazetesi 'insani ilgi' çerçevesini kullanarak bireysel hikayelere sıklıkla yer vermiştir. Yeni akit gazetesinin bireysel hikayelerinde ise görsel kullanımı çok az olduğu için nesnellik de sorgulanabilecek şekildedir. Haberlerde kullanılan özel çerçevelere bakacak olursak, her iki gazetede de 'şiddet' çerçevesi kullanılmıştır. Şiddetin özellikle 'Yunanistan' tarafından olduğu aynı şekilde her iki gazetede de sıklıkla vurgulanmıştır.

Fakat çalışmamız kapsamında önem arz eden bir diğer çerçeve 'temel haklar ve uluslararası hukuka' bakacak olursak, her ne kadar Sözcü gazetesinde rakam olarak daha çok olsa da nitelikli olarak ve çözüm önerisi üreten haberler Yeni Akit gazetesinde ele alınmıştır. Yeni Akit gazetesinin incelenmiş olan 17. haberinde mülteci konusunu ilk defa giriş kısmında da bahsedilen uluslararası hukuk bağlamında ele alınmıştır. İkinci bir örnek ise incelenmiş olan 19.haberde olay, aynı şekilde uluslararası arenada hak bağlamında ele alınmıştır. AB ve BM haberde eleştirilmiş, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne de atıf yapılmıştır. Fakat ilk çözüm önerisi içeren hak bağlamındaki haber, incelediğim 21.haberde ele alınmıştır. Çözüm önerisi olarak uluslararası hukuki yaptırımlar sunulmuştur. Yeni Akit gazetesinin yaptırımlar ve çözüm önerisi içeren en önemli haberi ise incelenmiş olan 27.haberi içerir. Bu haberde özellikle pandemi koşulları da ele alınarak, mültecilere yapılması gereken yardımların içine sağlık kitlerinin de koyulması önerilmiştir.

Ayrıca Yunanistan'ın uyguladığı şiddet için AİHM başvurusu yapılmıştır. Yeni Akit gazetesinin bu bağlamdaki haberlerinin hepsi Anadolu Ajansı kaynaklı ve genellikle Uluslararası Mülteci Hakları Derneği ve Uluslararası İnsan Hakları Derneği tarafından ele alınmıştır. Sözcü gazetesinin haklar alanındaki haberleri de genellikle temel haklar üzerine olmuştur. Bunların yanı sıra, özel çerçevelerde 'insan kaçakçılığı' başlığı özellikle tabloya dahil edilmiştir.

Şöyle ki; Yeni Akit gazetesinde incelediğim 13. haberinde insan kaçakçılığı gayet güzel bir meslekmiş gibi gösterilerek olumlu bir çerçeve çizilmiştir. Sözcü gazetesinde ise bu durum daha farklıdır. Şöyle ki; Sözcü gazetesinin incelenmiş olan 13.haberinde ise insan kaçakçılığı haberinin altına kaçakçılığın bir suç olduğu ve cezası girilmiştir. Bunun yanı sıra Sözcü gazetesinin 14. haberinde insan kaçakçılığı yapan insanların tutuklandığının haberi yapılarak işin legalleştirilmesinin önüne geçilmiştir.

Bu bağlamda haberlerdeki çerçevelerin genel dağılımına bakacak olursak; her iki gazetenin de ‘epizodik’ çerçeve kullanımının çok olduğunu görüyoruz. Bu durum Sözcü gazetesinin yaşanan olayı çoğunlukla bireysel hayat hikayeleri olarak ele almasından, Yeni Akit gazetesinin ise haber kaynağı olarak haber merkezi kaynaklı derleme haber ortaya çıkarmasından kaynaklanmıştır. Bunların yanı sıra, haberlerde faillerin yer alıp almadıklarına bakacak olursak (Tablo:8), Yeni Akit gazetesinde olayın sıcağı sıcağına girilen haberlerinde ilk olarak olayın sorumlusu olarak “Esed rejim güçleri” sıklıkla belirtilirken daha sonraları “Yunanistan” olayların sorumlusu olarak gösterilmiştir. Fakat Sözcü gazetesine bakacak olursak, haberlerinde sorumlu yok denecek kadar azdır. Son olarak, haberlerde çözüm önerisine yer verilip verilmediğine bakacak olursak (Tablo:9), her iki gazetede de çözüm önerisi olması gerekenden çok çok daha azdır. Fakat Yeni Akit gazetesinde yaklaşık üç haberde nitelikli çözüm önerisi bulunmaktayken, Sözcü gazetesinin sadece bir haberinde siyasi parti başkanının yaptığı açıklama ile ele alınmıştır.

Bu bilgiler çerçevesinde genel olarak özetlendiğinde; Yeni Akit gazetesinin görsel medya kullanımı olaylar bağlamında oldukça az iken, Sözcü gazetesinin oldukça doyurucudur. Yeni Akit gazetesinde yer alan haberlerde olayın dışında sürekli mültecilerin Türkiye’den memnuniyeti vurgulanırken; Sözcü gazetesindeki haberler mültecilerin Avrupa’ya gidişini, Türkiye’den memnuniyetsizlikleri olarak ele almıştır. Yeni Akit gazetesinde toplam 6 haber hak odaklı gazetecilik etiğiyle ele alınırken, Sözcü gazetesinde bireysel hayat hikayelerine yer verilerek aktarılmıştır. Son olarak Yeni Akit gazetesi insan kaçakçılığını legalleştirilerek okuyucuya bu durumu normalleştirmiştir. Fakat Sözcü gazetesi haberinde insan kaçakçılığının suçlarından bahsetmiştir. Bunların dışında her iki gazetede de üslup açısından sakıncalı kelime kullanılmamıştır. Olayın takibi açısından Sözcü gazetesi konuyla ilgili haberini en son 29 Nisan’da yaparken, Yeni Akit gazetesi ise 20 Haziran’da ele almıştır.

Sonuç

Bu çalışmanın da ortaya koyduğu gibi, özellikle toplumsal ve yasal konumları nedeniyle kırılgan durumda bulunan mültecilerle ilgili gündelik karşılaşmalarda, medyadan edinilen bilginin yönlendirici bir rolünün olduğu ileri sürülebilir. Yeni iletişim araçları ve olanaklarıyla duygu anlatımlarına dayalı enformasyon akışının hızlanması, geleneksel iletişim araçlarının enformasyon ve haber üretimini bu yeni anlatım olanaklarına uyumlu hale getirme girişimleri (gazetelerin online baskılarındaki okur yorumlarına olanak tanıyan haber ve yazı

formatları), kırılğan ve büyük ölçüde korumasız, hatta seslerini medyada duyurabilme, örgütlenme, protesto etme, dayanışma olanaklarından neredeyse tümüyle yoksun bulunan, dilsizleştirilmiş “mültecilerin”, ayrımcı söylemlerin hedefine yerleştirilmelerini kolaylaştırmaktadır. (Doğanay, 2016). Medyanın rolünü ortaya koymaya çalışan birçok çalışmada, ırkçı ve ayrımcılığın medya eliyle yeniden üretildiği ve meşrulaştırıldığı ortaya konmuştur (Doğanay ve Keneş, 2006: 146). Medyanın haberleri aktarırken seçtiği kelimelerin ve görsellerin insanların sorunları değerlendirme ve algılamalarında önemli etki ettiği ifade edilebilmektedir. Benzer yaklaşıma sahip olan Van Dijk (2005), göçmen hareketleriyle beraber artan etnik olaylar karşısında insanların olaylara karşı duruşlarının kendi kendilerine oluşmadığını ve kitle iletişim araçlarının oldukça belirleyici olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda çalışma özelinde; Türk medyasında, mültecilere özel ırkçı ve ötekileştirici söylemlerde bulunulmamıştır. Fakat mülteciler Türkiye için zamanla siyasi bir silah haline gelerek her fırsatta “kapıları açarım” tehdidinin aktörü olmuşlardır. Bundan dolayı, incelediğimiz her iki gazetede de ırkçı söylemlerde bulunulmamasına rağmen böyle bir durumda insanların can güvenliği sağlanmamaktadır. 27 Şubat 2020’de yaşanan son olayda, İdlip’de yapılan saldırının ardından mültecilere kapıların açılması ve ardından sınıra giden mültecilerden birçoğunun yaralı olarak geri dönmesi de bunun kanıtı niteliğindedir. Bu bağlamda diyebiliriz ki; 20. yüzyıldan itibaren devletsiz insanlar topluluğu durmadan büyümekte ve çağdaş siyasetin en büyük kriz unsurlarından birini oluşturmaktadır. Kitlesele olarak 12 ‘insan haklarından’ yoksun bırakılan insanlar, bugün modern dünya siyasetinin en büyük sınavlarından biridir (Arendt 2011: 271-273). Sonuç olarak, Hannah Arendt’in hakka sahip olma kavramını göz önüne alacak olursak; Günümüzde devletsiz insan, haklara sahip olamayan ve ölmeye mahkûm bırakılan insan haline gelmiştir. Ne siyaset ne de medya bu duruma çözüm üretmemektedir. Mülteciler kendi kaderlerine bırakılarak, hayatta kalma mücadelesi vermektedirler.

Kaynakça

- Arendt, H. (2011). Totalitarizmin Kaynakları / 2 Emperyalizm. Çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beter, Ö. (2006). Sınırlar Ötesi Umutlar, Mülteci Çocuklar. Ankara: SABEV Yayınları.
- Doğanay, Ü. ve Keneş, H.Ç. (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçeklerinin İnşası, Mülkiye Dergisi, 40(1). 143-184.
- Euronews, (2020,Şubat) İdlip’de Türk Askerine Saldırı Dünya Basınında Türkiye Suriye’de En Büyük Kaybını Yaşadı. Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2020/02/28/idlib-de-turk-askerine-saldiri-dunya-basininda-turkiye-suriye-de-en-buyuk-kaybini-yasadi>
- Gamson W.A. ve Modigliani A. (1989). Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. The American Journal of Sociology. 95:1–37.
- Khalaf, S. ve Ilgar, R. (2017). Suriyeli mülteciler ve Türkiye’de mülteci sorunu. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(2), 40-52.

- Kirişçi, K. (1996). "Coerced immigrants: Refugees of Turkish origins since 1945", *International Migration*, 34(3), 385-412.
- Marshall, T.H. ve Bottomore, T.B (2006). *Yurtaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. İstanbul: İletişim Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Oğuz, C. (2019) *Postmodern Sansür: Haberin Çerçevenmesi ve 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçlarına Gazetelerin Yaklaşımı*. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 2(2), 22-39.
- Sarıkaya, T. (2020). *Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere Avrupa Sınırlarını Açmasının Gazetelere Yansması: Sabah ve Cumhuriyet Gazetesi Örnekleri*. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(4), 402-414.
- Tokgöz, O. (2015). *İletişim Kuramlarına Anlam Vermek*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- UNHCR, (2020). *Türkiye İstatistikleri*. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri#:~:text=4%20milyon,m%C3%BClteci%20ve%20di%C4%9Fer%20milletlerden%20s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1>.
- Urk, M. (2010). *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 46-53
- Van Dijk, TA (2005). *Racism and Discourse in Spain and Latin America*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Volkan Görendağ (2013). *Uluslararası Af Örgütü İnsan Hakları Eğitimi*.

YENİ AKİT GAZETESİ HABER LİNKLERİ;

- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/korona-sonrasi-umut-gecisleri-yeniden-basladi-1273395.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/edirnede-multeciler-yunanistan-sinirina-akin-ediyor-1092262.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/suriyeliler-avrupaya-gidiyor-mu-turkiye-sinir-kapilari-ni-acti-mi-1092298.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/multeciler-sinir-kapilarina-akin-etti-1092410.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiye-sinir-kapilarini-acti-yunanistan-medyasinda-multeci-panigi-geliyorlar-1092675.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/idlibli-enis-avrupaya-gitmek-istiyorum-1092824.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/multecilerin-yunanistan-sinirinda-yuruyusleri-havadan-goruntulendi-1093200.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ozel-yarali-bacaga-ragmen-avrupaya-umut-yolcu-gu-1093267.html>
- <https://www.yeniakit.com.tr/haber/goruntuler-sinirdan-multeciler-gozunu-iyice-karartti-1093628.html>

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/edirnede-multecilerin-sogukla-imtihani-1093966.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/biletler-tukendi-sinir-kapilarinin-acilmasi-sonrasi-otogara-akin-ettiler-1094197.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiye-gocmenlere-avrupa-kapilarini-acti-simdi-bati-dusunsun-1094544.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/insan-kacakcileri-gocmenler-icin-seferber-oldu-1094841.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/ayvaciktan-bota-bindirilen-multeciler-25-dakikada-yunanistanda-oluyor-1094964.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/bakan-suleyman-soylu-turkiye-sinirini-gecen-gocmen-sayisini-acikladi-1095713.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/yunan-askerleri-almayinca-2-gun-adada-beklediler-yuzerek-turkiyeye-kactilar-1095780.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/umhdden-duzensiz-gocmen-raporu-1098018.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/kucuk-kiz-yunan-zulmunu-anlatti-hapishaneye-attilar-bir-damla-su-bile-vermediler-1100690.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/grafikli---yunanistan-uluslararası-hukuku-cigniyor-a-b-ve-bm-izliyor-1101470.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/minik-multecinin-umuda-yolculugu-yurek-sizlattti-1104008.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/analiz--avrupa-siginmacilar-gelmesin-diye-degerlerini-yunanistanda-askiya-aldi-1105763.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/yunan-guvenlik-guclerinin-pazarkuledeki-multecilere-sert-mudahalesi-suruyor-1107708.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/uluslararası-insan-hakları-ve-demokrasi-derneği-uyeleri-siginmacıların-sorunlarını-dinledi-1113638.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/yunan-sinirindeki-siginmacıları-ziyaret-eden-bm-temsilcisi-garelliden-turkiyeye-ovgu-1117097.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/8-bin-multecinin-tampon-bolgede-18-gundur-bekleyisi-suruyor-1125628.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/multecilerin-umut-nobeti-sona-erdi-1147748.html>
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/multeciler-pandemide-saglik-haklarına-erisimde-sikintiler-yasadi--1305245.html>

SÖZCÜ GAZETESİNİN HABER LİNKLERİ

https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/parmak-izi-veren-gocmenler-marketlere-akin-ediyor-5671965/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/gocmenler-otobuslerle-goc-idaresinden-ayrildi-5650933/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/siniri-gecemeyen-gocmenler-geri-donuyor-bizi-dovduler-biz-de-onlara-tas-attik-5652684/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/sinir-kapisindaki-multecilere-yunanistandan-gazli-mudahale-5652008/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/son-dakika-suleyman-soylu-turkiyeden-ayrilip-avrupaya-giden-multeci-sayisini-acikladi-5654721/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yunan-askerleri-sinirdaki-multecilere-ates-acti-5656885/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/multeciler-yunan-askerleri-bizi-dovup-paramizi-aldi-5658743/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/afgan-multeci-bir-tane-kucuk-suyu-5-tlye-aliyorusuz-bir-tane-ekmek-de-5-tl-5658604/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/siniri-gecmek-isterken-dogum-yapti-5668052/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/dun-cylem-yaptilar-bugun-ortadan-kayboldular-5660980/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/minik-multecinin-sinirdaki-yolculugu-yurekleri-sizlatti-5663047/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/gocmenler-rota-degistirmeye-hazirlaniyor-5654440/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/insan-kacakcilari-gocmenler-icin-seferber-oldu-5653267/>

https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/herkes-onu-konusuyor-yeni-goruntuleri-ortaya-cikti-turkiye-no-para-almiyoruz-5654212/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/multecilerden-yillarca-barindiklari-turkiye-ile-ilgili-tepki-ceken-sozler-5656462/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yunanistan-sinirini-otobusle-kapatti-5651564/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/sayi-ne-kadar-olursa-olsun-dedi-ve-cagri-yapti-basvurun-yollayalim-5651862/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/iyi-partili-zafer-kaya-edirnenin-sinir-kapilari-kapatilsin-5684993/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yunan-askerleri-multecileri-dovup-meric-nehri-ne-atti-5609016/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbulun-gobeginde-sinir-bekleyisi-5651652/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/yunanistan-sinirda-otomatik-silahlar-konuslandirdi-5672438/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yunan-ciftci-multecilerin-uzerine-tarim-ilaci-sikti-5668872/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/avrupaya-gitmek-isteyen-gocmenler-dugun-salonnunda-kaliyor-5654832/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/yunan-askerinden-sinirda-bekleyen-gocmenlere-sert-mudahale-5666361/>

https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/bahceli-grup-toplantisinde-konusuyor-17-5670838/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber

<https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/umudun-adi-hazze-bebek/>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/corona-virusu-salgini-oncesi-turkiyede-neler-yasandi-5781665/>

Temporary Protected Status: An Overview¹

Çevirmen: Rıdvan Akın²

American Immigration Council

26 May 2021

Geçici Koruma Statüsü: Genel Bir Bakış

Geçici Koruma Statüsü(TPS), geldikleri ülkeye sınır dışı edildiklerinde güç veya tehlikeli sorunlar yaşayacak olan belirli ülkelerin vatandaşlarına sağlanan geçici bir göçmenlik statüsüdür³. Bir anavatandaki sorunlar ülkeden ayrılmaları veya sınır dışı edilmeleri tahammül edilemez hâle getirdiğinde, Geçici Koruma Statüsü, hâlihazırda ABD'de bulunan yüz binlerce bireyin bir can simidi olmuştur Bu bilgi metni, Geçici Koruma Kararı vermenin nasıl belirlendiğine, Geçici Koruma Statüsü vermenin ne gibi faydalar sağladığına, hak sahiplerinin bu statüye nasıl başvurduklarına ve statülerini düzenli olarak nasıl yenilediklerine genel bir bakış sunmaktadır.

Geçici Koruma Statüsü Nedir?

Kongre, 1990 tarihli Göç Kanunu'nda Geçici Koruma Statüsünü oluşturdu⁴. Geçici Koruma Statüsü, devam etmekte olan bir silahlı çatışma, çevresel felaket veya olağanüstü ve geçici koşullarla karşı karşıya kalan, özel olarak belirlenmiş ülkelerin vatandaşlarına sağlanan geçici bir göçmenlik statüsüdür⁵. Statü bir çalışma izni sağlar ve ABD hükümeti statüyü verdiği sırada Birleşik Devletler tarafından geçici koruma kapsamında belirlenen ülkelere yabancı uyruklular sınır dışı edilmez⁶. ABD'de 2021 yılının Mart ayı itibariyle Geçici Koruma Statüsünden faydalanan kişi sayısı yaklaşık 320.000'dir⁷.

¹<https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/temporary-protected-status-overview>, Erişim Tarihi: 26.05.2021

² Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Araştırma Görevlisi- rakin@fsm.edu.tr, ORCID:0000-0001-8061-4085.

³ 8 U.S.C. § 1254a

⁴ Immigration Act of 1990, Pub. L. 101-649, 104 Stat. 4978 (1990).

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Congressional Research Service, Temporary Protected Status and Deferred Enforcement Departure, May 12,2021,5, <https://fas.org/sgp/crs/homesecc/RS20844.pdf>.

⁸ 8 U.S.C. § 1254a(b). Ayrıca çevresel bir felakete dayalı Geçici Koruma Statüsünün belirlenmesinde de yabancı ülkenin resmi olarak geçici koruma talep etmesi gerektirdiğini unutmayın. Bu talep, başka nedenlerle Geçici Koruma Statüsünün belirlenmesi için gerekli değildir.

Geçici Koruma Kararı Bir Ülke İçin Hangi Nedenlerle Belirlenebilir?

Bir ülke hakkında aşağıdaki nedenlerden bir veya daha fazlasının bulunmasıyla Geçici Koruma Kararı alınabilir: ⁸

- Vatandaş olduğu ülkeye iadesinde kişisel güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturan iç savaş gibi devam eden silahlı çatışmalar;
- Yaşam koşullarının önemli fakat geçici bir şekilde bozulmasına neden olan ve bu nedenle yabancı devletin kendi vatandaşlarının geri dönüşünü geçici olarak yeterli düzeyde karşılayamadığı deprem, kasırga veya salgın hastalık gibi çevresel bir felaket; veya
- Güvenli bir şekilde kendi vatandaşlarının ülkelerine dönmeyi önleyen yabancı devletteki olağanüstü ve geçici koşullar (ABD hükümeti bu vatandaşların geçici olarak ABD'de kalmasına izin vermesinin ABD ulusal çıkarlarına aykırı olduğunu tespit etmedikçe.)

Geçici Koruma Kapsamına Alınacak Bir Ülkeyi Belirlemeye Kim Yetkilidir?

İç Güvenlik Bakanı, bir ülkenin ne zaman geçici koruma kapsamına alınmayı hak edeceğine ilişkin kararı vermede takdir yetkisine sahiptir⁹. Bakan, bir ülkenin tamamı ya da bir kısmı hakkında Geçici Koruma kararı almadan önce diğer idarelere danışmalıdır¹⁰. Bu diğer idareler, kanunda belirtilmemesine rağmen, bu danışma işlevi için genellikle Dışişleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Konseyi ve bazen Adalet Bakanlığı'nı (DOJ) başvurur. Bakanın bir ülkeyi Geçici Koruma kapsamına alıp almamasına ilişkin karar göç hukuku'na göre yargı denetimine tabi değildir.

Geçici Koruma Kararı Ne Kadar Sürer?

Bir geçici koruma kararı bir seferde 6, 12 veya 18 aylık periyodlar için yapılabilir¹¹. Bakan, Geçici koruma kararının sona ermesinden en az 60 gün önce, yabancı ülkedeki koşullara bağlı olarak kararın uzatılıp uzatılmayacağına karar vermelidir¹².

Bir geçici koruma kararının verilmesini başlatma, uzatma veya sonlandırma kararları Re-

⁹ 8 U.S.C. § 1254a.

¹⁰ Ibid.

¹¹ 8 U.S.C. § 1254a(b). Bakan zaman zaman, Geçici Koruma Kararı için bir ülkeyi yeniden belirleyecektir ve bu, bir için önceki belirlemeden bu yana ABD'ye gelen bu yabancı uyruklulara Geçici Koruma Statüsüne başvurmalarına izin vermek için fiziksel mevcudiyet şartını güncellemesi bakımından bir uzatmadan farklı olacaktır.

¹² Ibid.

¹³ 8 C.F.R. § 244.19.

¹⁴ Ibid.

smi Gazete’de yayınlanmalıdır¹³. Uzatma veya sonlandırma kararı, sona erme tarihinden en az 60 gün önce yayınlanmazsa, karar altı ay boyunca otomatik olarak uzatılır¹⁴. Yasa, “geçici” kavramının sınırlarını çizmezse bir ülkenin Geçici Koruma Kararı sahip olabileceği süre miktarı başka türlü sınırlanamaz.

Kimler Geçici Koruma Statüsü İçin Hak Sahibidir?

Geçici Koruma Statüsüne hak kazanabilmek için bir birey¹⁵:

- Geçici Koruma Statüsü için belirlenen yabancı bir ülkenin vatandaşı olmalı (ya da vatansızsa, Geçici Koruma Statüsü için belirlenen bir ülkede son olarak mutad şekilde ikamet etmeli);

- Ülkenin geçici koruma kapsamına alındığına ilişkin kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ABD’de fiziksel olarak sürekli bulunmalı,

- İç Güvenlik Bakanı tarafından belirlenen bir tarihten beri sürekli olarak ABD’de ikamet etmeli ve

- Herhangi bir ağır suçtan (felony)¹⁶ veya iki veya daha fazla basit suçtan (misdemeanors)¹⁷ hüküm giymiş kişiler gibi bazı suç veya ulusal güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı iltica başvurusu yasaklanmış veya ABD’ye kabul edilemez olmamalıdır.

Geçici koruma sağlama kararı ile belirlenmiş bir ülkenin vatandaşları kendiliğinden Geçici Koruma Statüsünü alamaz, bunun yerine belirli bir kayıt döneminde kayıt yaptırmalı ve önemli ücretler ödemelidir. Buna ek olarak, bireyin Geçici Koruma Statüsü için başvuru sırasındaki göçmenlik statüsünün kişinin uygunluğu üzerinde hiçbir etkisi yoktur ve önceden sahip olduğu statünün kaldırma emrinin verilmesi söz konusu değildir.

Geçici Koruma Statüsü Vatandaş Olamayanlara Ne Yapma Yetkisi Verir?

Geçici Koruma Statüsüne hak kazanan bir kişi, İç Güvenlik Bakanlığı’nın (DHS) bir kuruluşu olan ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetlerine (USCIS) başvuruda bulunarak

¹⁵ 8 C.F.R. § 244.

¹⁶ Çeviren Notu: Suçların çoğu kanunla tanımlanır ve çoğu zaman ölüm veya bir yıldan fazla hapis cezası ile cezalandırılabilir olanları içerir. Amy Hackney Blackwell, The Essential Law Dictionary, Sphinx Publishing, s.190.

¹⁷ Çeviren Notu: Ağır suçtan (Felony) daha basit ve daha az cezayı gerektiren suç. Amy Hackney Blackwell, a.g.e., s.320.

¹⁸ Ibid. § 244.7.

¹⁹ 8 U.S.C. § 1254a(a).

²⁰ 8 C.F.R. § 244.15.

kaydolmalıdır¹⁸. Eğer bir kişi statüye uygunluk gösterir ve ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri tarafından Geçici Koruma Statüsü verilirse, statüyü elde eden kişi geçici olarak sınır dışı edilmez ve ABD'de çalışmak üzere geçici izine erişir¹⁹. Geçici Koruma Statüsüne sahip kişiler, aynı zamanda yurtdışına seyahat etme ve ABD'ye dönme izni veren şartlı seyahat belgesi için de hak sahibidir, ancak bunun için ayrı olarak başvurmaları gerekir²⁰. Statüyü elde edenler, Geçici Koruma Statüsünün statülerinden dolayı herhangi bir sosyal yardımı için uygun değildir²¹.

Hangi ülkeler Geçici Koruma Kapsamındadır?

Mayıs 2021 tarihi itibarıyla, aşağıdaki 12 ülke Geçici Koruma kapsamında belirlendi ve belirlenmenin süresi dolmadı²²:

- Burma (25 Kasım 2022'ye kadar geçerli)²³
- *El Salvador (4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)²⁴
- *Haiti (4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)²⁵

²¹ 8 U.S.C. § 1254a(f).

²² U.S. Citizenship and Immigration Services (USCIS), "Countries Currently Designated for TPS," last updated May 21, 2021, <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status>.

²³ Designation of Burma(Myanmar) for Temporary Protected Status, 86 Fed.Reg.28132(May 25,2021),<https://www.federalregister.gov/documents/2021/05/25/2021-11075/designation-of-burma-myanmar-for-temporary-protected-status>.

²⁴ Continuation of Documentation for Beneficiaries of Temporary Protected Status Designations for El Salvador, Haiti, Honduras, Nepal, Nicaragua, and Sudan, 85 Fed. Reg. 79208 (Dec.9,2020), <https://www.federalregister.gov/documents/2020/12/09/2020-27154/continuation-of-documentation-for-beneficiaries-of-temporary-protected-status-designations-for-el>.

²⁵ U.S.Department of Homeland Security, "Secretary Mayorkas Designates Haiti for Temporary Protected Status for 18 Months,"May 22, 2021, <https://www.dhs.gov/news/2021/05/22/secretary-mayorkas-designates-haiti-temporary-protected-status-18-months>. Haiti'nin 18 aylık tanımı, Federal Kayıt bildiriminin yayınlandığı tarihte yürürlüğe girecektir.

²⁶ Continuation of Documentation for Beneficiaries of Temporary Protected Status Designations for El Salvador, Haiti, Honduras, Nepal, Nicaragua, and Sudan, 84 Fed. Reg. 79208 (Dec.9,2020), <https://www.federalregister.gov/documents/2020/12/09/2020-27154/continuation-of-documentation-for-beneficiaries-of-temporary-protected-status-designations-for-el>.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ U.S. Citizenship and Immigration Services, "Temporary Protected Status Designated Country: Somalia," last updated September 8, 2020, <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status/temporary-protected-status-designated-country-somalia>.

- *Honduras (4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)²⁶
- *Nepal(4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)²⁷
- *Nikaragua (4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)²⁸
- Somali (17 Eylül 2021'e kadar uzatıldı)²⁹
- Güney Sudan (2 Mayıs 2022'ye kadar uzatıldı)³⁰
- *Sudan (4 Ocak 2021'e kadar otomatik uzatıldı)³¹
- Suriye (30 Eylül 2022'ye kadar geçerli)³²
- Venezuela(9 Eylül 2022'e kadar geçerli)³³
- Yemen (3 Eylül 2021'e kadar uzatıldı)³⁴

*Mayıs 2021 itibariyle, bu Geçici Koruma kapsamındaki ülkelerin statüsü İç Güvenlik Bakanlığı tarafından sonlandırılmıştır, ancak Bhattarai/Nielsen (Honduras ve Nepal) ve Ramos/Nielsen (El Salvador, Haiti, Nikaragua ve Sudan) dahil olmak üzere en az iki kararlar uyarınca otomatik olarak uzatıldı.

³⁰ Extension of the Designation of South Sudan for Temporary Protected Status, 85 Fed. Reg. 69344 (Nov. 3, 2020)24238<https://www.federalregister.gov/documents/2020/11/02/2020-06746/extension-of-the-designation-of-south-sudan-for-temporary-protected-status>.

³¹ Continuation of Documentation for Beneficiaries of Temporary Protected Status Designations for El Salvador, Haiti, Honduras, Nepal, Nicaragua, and Sudan, 84 Fed. Reg. 59403 (Nov. 4, 2019), <https://www.federalregister.gov/documents/2019/11/04/2019-24047/continuation-of-documentation-for-beneficiaries-of-temporary-protected-status-designations-for-el>.

³² Extension of the Designation of Syria for Temporary Protected Status, 86 Fed. Reg. 14946 (Mar. 19, 2021), <https://www.federalregister.gov/documents/2021/03/19/2021-05715/extension-and-redesignation-of-syria-for-temporary-protected-status>.

³³ Designation of Venezuela for Temporary Protected Status and Implementation of Employment Authorization for Venezuelans Covered by Deferred Enforced Departure, 86 Fed.Reg.13574(Mar. 9,2021), <https://www.federalregister.gov/documents/2021/03/09/2021-04951/designation-of-venezuela-for-temporary-protected-status-and-implementation-of-employment>.

³⁴ U.S. Citizenship and Immigration Services, “Temporary Protected Status Designated Country: Yemen,” last updated September 8, 2020, <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status/yemen/temporary-protected-status-designated-country-yemen>.

³⁵ Termination of the Designation of Angola for Temporary Protected Status, 68 Fed. Reg. 3896 (Jan. 27, 2003), <https://www.federalregister.gov/d/03-1994>.

³⁶ Termination of the Designation of Bosnia-Herzegovina for Temporary Protected Status, 65 Fed. Reg. 52789 (Aug. 30, 2000), <https://www.federalregister.gov/d/00-22138>.

Geçmişte Hangi Ülkeler Geçici Koruma Kapsamındaydı?

Geçici Koruma Statüsü tanındığından beri aşağıdaki ülkelerde veya ülkelerin bazılarında, şu anda sona erdirilen Geçici Koruma Statüsüne ilişkin belirlemeler yapılmıştır:

- Angola (Bitiş Tarihi: 29 Mart 2003)³⁵
- Bosna Hersek (Bitiş Tarihi: 10 Şubat 2001)³⁶
- Burundi (Bitiş Tarihi: 2 Mayıs 2009)³⁷
- Gine (Bitiş Tarihi: 21 Mayıs 2017)³⁸
- Gine-Bissau Cumhuriyeti (Bitiş Tarihi: 10 Eylül 2000)³⁹
- Kosova İli (Bitiş Tarihi: 8 Aralık 2000)⁴⁰
- Kuveyt (Bitiş Tarihi: 27 Mart 1992)⁴¹

³⁷ Termination of the Designation of Burundi for Temporary Protected Status; Automatic Extension of Employment Authorization Documentation for Burundi TPS Beneficiaries, 72 Fed. Reg. 61172 (Oct. 29, 2007), <https://www.federalregister.gov/d/E7-21128>.

³⁸ Six-Month Extension of Temporary Protected Status Benefits for Orderly Transition Before Termination of Guinea's Designation for Temporary Protected Status, 81 Fed. Reg. 66064 (Sep. 26, 2016), <https://www.federalregister.gov/d/2016-23244>.

³⁹ Six-Month Extension and Termination of Designation of Guinea-Bissau under the Temporary Protected Status Program, 65 Fed. Reg. 15016 (Mar. 20, 2000), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2000-03-20/pdf/00-6750.pdf>.

⁴⁰ Termination of the Province of Kosovo in the Republic of Serbia in the State of the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia-Montenegro) Under the Temporary Protected Status Program, 65 Fed. Reg. 33356 (May 23, 2000), <https://www.federalregister.gov/d/00-12856>.

⁴¹ Termination of Designation of Kuwait under Temporary Protected Status Program, 57 Fed. Reg. 2930 (Jan. 24, 1992), <https://www.loc.gov/item/fr057016/>.

⁴² Termination of Designation of Lebanon under Temporary Protected Status Program, 58 Fed. Reg. 7582 (Feb. 8, 1993), <https://www.loc.gov/item/fr058024/>.

⁴³ Six-Month Extension of Temporary Protected Status Benefits for Orderly Transition Before Termination of Liberia's Designation for Temporary Protected Status, 81 Fed. Reg. 66059 (Sep. 26, 2016), <https://www.federalregister.gov/d/2016-23250>.

⁴⁴ Termination of the Designation of Montserrat under the Temporary Protected Status Program; Extension of Employment Authorization Documentation, 69 Fed. Reg. 40642 (Jul. 6, 2004), <https://www.federalregister.gov/d/04-15243>.

⁴⁵ Termination of Designation of Rwanda under Temporary Protected Status Program after Final 6-Month Extension, 62 Fed. Reg. 33442 (June 19, 1997), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-1997-06-19/pdf/97-16050.pdf>.

⁴⁶ Six-Month Extension of Temporary Protected Status Benefits for Orderly Transition Before Termination of Sierra Leone's Designation for Temporary Protected Status, 81 Fed. Reg. 66054 (Sep. 26, 2016), <https://www.federalregister.gov/d/2016-23249>.

- Lübnan (Bitiş Tarihi: 9 Nisan 1993)⁴²
- Liberya (Bitiş Tarihi: 21 Mayıs 2017)⁴³
- Montserrat (Bitiş Tarihi: 27 Ağustos 2004)⁴⁴
- Ruanda (Bitiş Tarihi: 6 Aralık 1997)⁴⁵
- Sierra Leone (Bitiş Tarihi: 21 Mayıs 2017)⁴⁶

Geçici Koruma Statüsü Daimi İkamet veya Vatandaşlık İçin Bir Yol Oluşturur Mu?

Geçici Koruma Statüsü, statüden yararlananlara yasal daimi ikamet (yeşil kart) veya vatandaşlık için ayrı bir yol sağlamaz⁴⁷. Ancak, bu durum dışında daimi ikamet için elverişlilik gösteren Geçici Korunanlar bu statüler için başvurabilir⁴⁸.

Genel olarak, ABD'ye denetimsiz giren bir kişi daimi ikamet başvurusunda bulunamaz. 2021 yılının Mayıs ayı itibarıyla, 6 federal temyiz mahkemesi(federal appellate circuits)⁴⁹ bu konuda karar vermiş, ve Yüksek/Yüce Mahkeme(Supreme Court) Nisan 2021'de konuyla ilgili sözlü sunumu(oral arguments)⁵⁰ dinlemiştir:

• Üç federal temyiz mahkemesi(Altıncı, Sekizinci ve Dokuzuncu mahkemeler), geçerli bir Geçici Koruma Statüsüne sahip bir kişinin, ABD'ye denetimsiz girmiş olsa bile, aile temelli veya istihdama dayalı bir dilekçe ile uygun olması durumunda, statü intibakıyla yoluyla yasal daimi ikamet düzenlenebileceğine karar verdi⁵¹.

• Üç federal temyiz mahkemesi(Üçüncü, Beşinci ve On birinci mahkemeler), denetimsiz giriş yapan bir Geçici Koruma Statü sahibinin daimi ikamet izni almak için uygun olmadığına karar verdi⁵².

⁴⁷ 8 U.S.C. § 1254a(f).

⁴⁸ Ibid. § 1254a.

⁴⁹ Çeviren Notu: Temyiz mahkemesinin işlevi, ilk derece mahkemesi tarafından herhangi bir hukuka aykırılık yapıp yapılmadığını tespit etmek için ilk derece mahkemesinin işlemlerini incelemekle sınırlıdır. Maddi gerçeği ortaya çıkarma ve delilleri değerlendirme sorumluluğu ilk derece mahkemesine ait olduğundan, bu düzeyde, hiçbir delil dinlenemez veya alınmaz. Deborah S.Benton, Introduction To The Law For Paralegals, McGraw-Hill/Irwin, 2008, s.13.

⁵⁰ Çeviren notu: Bir avukatın bir mahkemede (özellikle bir temyiz mahkemesi) söz konusu yasal çareyi destekleyen veya buna karşı çıkan sözlü sunumu. Bryan A.Garner(Editor İn Chief,), Black's Law Dictionary, Thomson West, Eight Edition, s.1128.

⁵¹ Flores v. USCIS, 718 F.3d 548 (6th Cir. 2013), Velasquez v.Barr, 979 F.3d 572 (8th Cir.2020); Ramirez v. Brown, 852 F.3d 95, 958(9th Cir. 2017);.

⁵² Sanches v.Sec.U.S Dep.of Homeland Sec., 967 F.3d 242(3d Cir.2020), cert.granted sub nom. Sanchez v.Wolf, 20-315, 2021 WL 77237 (U.S. Jan.8, 2021); Solorzano v. Mayorkas, _ F.3d_, No.19-50220, 201 WL 365830(5th Cir. Feb. 3, 2021); Serrano v. United States Attorney General, 655 F.3d 1260 (11th Cir. 2011).

Diğer tüm mahkemelerde geçerli olan İç Güvenlik Bakanlığı'nın görevi, bir Geçici Koruma Statü sahibinin ABD içerisinde statü intibakı için uygun olmamasıdır. Geçici Koruma Statüsünden yararlanan bir kişinin, daimi ikamet statüsün elde etmesi için konsoloslukta vize işleminin yapılması amacıyla ülkeyi terk etmesi gerekir. Başlangıçta ABD'ye denetimsiz giren birçok Geçici Koruma Statü sahibi için, vize görüşmelerini yapmak üzere ülkeden ayrılmaları, 10 yıla kadar yeniden giriş yapmada engelleri tetikleyecektir.

Alternatif olarak, bazı geçici korunanlara, ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri tarafından şartlı seyahat belgesi olarak da adlandırılan ön izin verildiyse, verilen bu izinle onlar yurtdışına seyahat ettilerse ve ABD'ye şartlı izin kapsamında geri döndülerse, bu kişiler statü intibakı için hak sahibi olabilir.

Geçici Koruma Kararı Sona Erdiğinde Geçici Koruma Statü Sahiplerine Ne Olur?

Geçici Koruma Statü sahipleri, Geçici Korumanın süresi dolmamış veya kişi yeni bir göçmen statüsü kazanmış olmadıkça, Geçici Koruma Statüsünü almadan önce sahip olduğu göçmen statüsüne geri döner⁵³. Örnek verilecek olursa; ABD'ye denetimsiz giren ve diğer göçmenlik statülerinden yararlanmaya uygun olmayan geçici korunanlar, Geçici Koruma Kararının sonunda belgesiz kalmaya ve ülkeden çıkarılmaya tabi olacaktır.

“Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma” ve “Genişletilmiş Gönüllü Ayrılma” ile Geçici Koruma Statüsü Nasıl İlişkilidir?

Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma (DED) Geçici Koruma Statüsüne çok benzerdir, ancak özel bir kanundan ziyade Başkanın dış politikayı yönetme yetkisinden kaynaklanır⁵⁴. Mayıs 2021 itibariyle, Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma için belirlenen ülkeler 30 Haziran 2022'ye kadar

⁵³ 8 U.S.C. § 1254a(f).

⁵⁴ U.S.Citizenship and Immigration Services, “Deferred Enforced Departure,” last updated March 12,2021), [https://www.uscis.gov/humanitarian/deferred-enforced-departure#:~:text=Deferred%20Enforced%20Departure%20\(DED\)%20is,a%20designated%20period%20of%20time](https://www.uscis.gov/humanitarian/deferred-enforced-departure#:~:text=Deferred%20Enforced%20Departure%20(DED)%20is,a%20designated%20period%20of%20time)

⁵⁵ The White House, Memorandum on “Reinstating Deferred Enforced Departure for Liberians, January 20,2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/01/20/reinstating-deferred-enforced-departure-for-liberians/>

⁵⁶ The White House, Memorandum on “Deferred Enforced Departure for Certain Venezuelans, January 19,2021, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/memorandum-deferred-enforced-departure-certain-venezuelans/>

⁵⁷ Memorandum on Extension of Deferred Enforced Departure for Liberians, 38.2(i).

geçerli olan Liberya⁵⁵ ve 20 Temmuz 2022'ye kadar geçerli olan Venezuela'dır⁵⁶.

• Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma kararları vermek veya bir statü belirlendikten sonra kimin Ertelenmiş Zorunlu Ayrılmaya uygun olacağını belirlemek için açık bir kriter yoktur.

• Tıpkı Geçici Koruma Statüsünü elde edenler gibi, Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma statüsüne sahip olanlar da çalışma izni alırlar ve sınır dışı edilmezler ancak yurtdışına seyahat etmelerine izin verilmez⁵⁷.

Ertelenmiş Zorunlu Ayrılma kapsamındaki Liberyalılar için çalışma izni süresi 30 Haziran 2022'de sona erecek olsa da, bunlar için, 2020 Mali Yılı Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası 7611 bölümü⁵⁸, Liberya Mülteci Göç Adaleti (LRIF)⁵⁹ uyarınca daimi ikamet statüsü için uygun olabilir. 20 Aralık 2019'da yürürlüğe giren LRIF uyarınca, bazı Liberya vatandaşlarına ABD'de daimi ikamet izni almak için bir yıllık bir imkân verildi⁶⁰. Bu pencere daha sonra ek bir yıl için 20 Aralık 2021'e kadar uzatıldı⁶¹.

Genişletilmiş Gönüllü Ayrılma (EVD), 1990 tarihli Göç Yasası'ndan önce Geçici Koruma Statüsünün öncüsüdür. Bu statü, çalkantılı ülke koşullarında yaşayan bazı ülkelerin vatandaşlarına ABD'de kalmaya geçici izin veren ve Adalet Bakanlığı tarafından (Göçmenlik ve Vatandaşlık Hizmetininin Adalet Bakanlığı bünyesinde olduğu zamanda) kullanılan idari bir yetkidir. Kongre, Geçici Koruma Statüsünü oluşturduğunda Genişletilmiş Gönüllü Ayrılma Statüsünü ortadan kaldırdı.

⁵⁸ National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020, S. 1790, 116th Cong. (2019), <https://www.congress.gov/116/bills/s/1790/BILLS-116s1790enr.pdf>.

⁵⁹ U.S. Citizenship and Immigration Services, "Liberian Refugee Immigration Fairness," last updated January 4, 2021, <https://www.uscis.gov/green-card/green-card-eligibility/liberian-refugee-immigration-fairness>.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

Komşu mu Misafir mi? : Suriyeliler ve Yabancılık Üzerine

Neighbour or Guest: On the Syrians and Foreignness

Şehnaz Fındık^a

Yanı Başındaki Yabancı Suriyeliler ile Yerli Halkın Karşılaşmaları

Bilge Deniz Çatak

İstanbul, Ağustos 2020, Siyasal Kitabevi, 192 Sayfa.

“Mülteci olmak, beklenmeyen büyük olaylar yüzünden yön değiştiren yaşamı, mecburiyetler doğrultusunda yeniden düzenlemek zorunda kalmaktır“(s.31)

Türkiye 2011 yılında yaşanan Suriye krizi sonrası pek çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Yaşanan bu durumu anlamlandırmak ve karşılaşılan problemleri çözmeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır. İncelenen bu eser de gerçekleştirdiği saha çalışması ile farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Eser, Bilge Deniz Çatak'ın 2018 yılında tamamlanan doktora tezinin yeniden düzenlenmiş ve kitaplaştırılmış halidir. Çatak'ın çalışması bu anlamda hem Suriyeli göçmenlerin hem de yerli halkın karşılaştırmalı bir analizi olduğundan çağdaşları arasında dikkat çekmektedir. Türkiye'nin Mersin ilinde yaptığı saha çalışmasında Çatak, Suriyeliler ve yerel halkın birbirlerine karşı duygu, düşünce ve tavırlarını sosyolojik kavram ve kuramlar çerçevesinde incelemiştir. Bu bağlamda Çatak, kuramsal olarak Bauman'ın hakkında karar verilemediğinden endişe yaratan ve alışılmışın dışında kabul edildiği için “öteki” olarak tanımlanan “yabancılık” çözümlemesinden yararlanmıştır. Çözümlemelere ilişkin yapılan mülakatlar ile kitabın problematik yaklaşımla ele aldığı sorulara cevap aranmıştır. Bu kitapta genel olarak göç eden “Suriyeliler” için sosyolojik bir tanımlana olan “mülteciler” ifadesi kullanılmıştır. Kitapta göç ve mültecilik, temas noktalarında gelişen ilişkiler, yabancıların tanımlanması, dedikodular-rivayetler ve birlikte yaşamının imkânı gibi başlıklar ile her bir konunun tarihsel ve kuramsal çerçevesi üzerinden geniş analizler sunulmaktadır. Konuları altı başlıkta sunan kitap belirli sorular sorarak ve bunlara verilen cevapları inceleyerek ilerlemektedir.

^a Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Bölgesel Çalışmalar ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta: shnzfndk@gmail.com

Kitabın ilk kısmında sahada karşılaşılan durumlar ve Suriye savaşına dair bilgiler verilmektedir. Yazar, Bauman'ın "modern dünyada anlayış ve empati alanının daraldığı için öteki olana merhamet sorumluluğunu almak istemediği" çıkarımı ile "trajediyi sahiplenmeme" gerçeğine vurgu yapmaktadır. "Ev kiralarını artıran" mültecilere üzülen ancak sorumluluk almak noktasında çekinen yerli halkın korkuları yersiz değildir. Zira yerli halktan katılımcılarda "bu misafirperverlik karşılıklı olmayabilirdi" düşüncesi açıkça fark edilmektedir. Bu noktada merhamet, iltica ve savaş mağdurluğu ile başlayan yardımlaşma süreci etkisini kademeli olarak yitirecektir.

Kitabın ikinci kısmında göç ve mültecilik üzerine verilen kavramsal ve kuramsal çözümler farklı açılardan mülakatlarla desteklenmiş ve bu da kitabın güçlü yönlerinden birini teşkil etmiştir. Böylelikle söz konusu kavram ve kuramlarda izah edilen tezler ya desteklenmiş ya da kısmen onaylanmıştır. Suriye savaşına sebep olan faktörlerin "aidiyet" ve "kimlik" üzerinden göç etmeye zorlayıcı sebeplerle ilişkisi ortaya konulmuştur. Buna göre Suriyeliler, güvenli ve disiplinli buldukları Türkiye'de kendileri için yeni bir sığınak edinmiştir. Göç yollarının zorluğu ve maddi sorunlar sebebiyle göç edemeyenler Suriye topraklarında yaşamaya devam etmek zorunda kalmıştır. Bu ise göç edilen Mersin ilindeki yerel halkın "kalıp savaşanlar gerçek vatansever ancak siz vatan hainisiniz" söylemlerine zemin hazırlamıştır. (s.47) Zira yerli halk için göç etmek bir çeşit "savaşmaktan kaçmak" anlamına gelmektedir. Yerli halkın "Biz olsaydık gelmezdik, vatanımızı savunurduk" söylemi çerçevesinde vatan hainliği, gerçek Suriyelilik-sahte Suriyelilik ve vatanseverlik kavramlarının kültürel, sosyolojik ve duygusal karşılığı ortaya konulmuştur.

Kitabın üçüncü kısmında Elias ve Scotson'un "Yerleşikler ve Dışarıklar Teorisi" ile göç şartlarında karşılaşılan iki farklı toplumun tehdit algıları saptanmaya çalışılmıştır. Yeni gelen "yabancı"ya yer açma zorunluluğu ile yerel olanın kendine yer bulma ihtiyacını Mersin'deki Suriyeli-Yerleşik halk ilişkisi üzerinden incelemiştir. Çünkü Türkiye'de 2014 yılında geçici koruma statüsü verilen "Suriyeliler" iş piyasasına dahil olmaya başlamıştır. Buna göre yerli halk için sonradan gelen bu "yabancı" potansiyel bir paydaş durumundadır. Sınırlı olan kaynaklara ortak olan bu yeni ve "yabancı" ortak, yerliler için bir tehdit arz eder. Bu anlamda yazar, bu karşılaşmanın gündelik yaşamdaki ekonomik ilişkilerine dikkat çekmektedir. Kitapta "bugün gelen ve yarın gitmeyen yabancı" (Simmel), damgalama (Goffman), Günah keçisi (Girard) ve "temas noktası" (Pratt) kavramları ile Schütz'ün "yeni bir gruba yaklaşmaya çalışan kişinin gözünden yaptığı yabancılık" çözümlerinden yararlanan Çatak, bu bağlamda mülakat yaptığı katılımcılara sorduğu sorular ekseninde tanımlanmış problemlere detaylıca değinir.

Çatak kitabın dördüncü kısmında, göç edenlerin yerlilerle kaynaşmasına engel olan farklılıklarını sorgulayıp bu farklılıkları katılımcıların tecrübeleri ile destekler. Bu tecrübelerin yerli halk üzerindeki duygusal etkilerini irdeler. Bu noktada sorduğu "Komşu ülke nedir?"

ve “İki halkın birbirleri hakkındaki düşünceleri nelerdir?” sorularına gündelik yaşamda birbirleriyle karşılaşan mültecilerden ve yerli halktan kişilerin perspektifinden yaklaşır. Bunu yaparken farklı yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve meslek özellikleri olan mülteci ve yerli halk mensubunu bir arada kullanır. Böylelikle göç kavramının “göç eden” yahut “sığınan” ile “ev sahibi olan” yahut “yerli olan”ın penceresinden ne anlama geldiğini gözlemler. Bu gözlemleri aktarırken tarihsel bağları, benzerlikleri ve fedakârlık kavramlarını yapıcı bir unsur olarak kullanır. Nitekim Suriyelilerin iç savaş öncesinde medya ve turizm kanalıyla tanıdıkları komşu Türkiye, artık sığındıkları ve bir parçası oldukları bir “ev” olmuştur. Uyum ve sosyal entegrasyon, dil, kültür ve alışkanlıkların engeline takılan kaynaşma ve sosyalleşme sürecini, Schütz’ün dil faktörüne vurgu yaparak gruplar arası ilişkilerin olmazsa olmazı olarak görür.

Beşinci kısma gelindiğinde kitap, heterojen bir grubun gündelik yaşam pratiklerini mekânsal ve zamansal bağlamda işlemiştir. Önyargı ve yabancılaşma kavramları ile irdelediği “bir kişi sırf Suriyeli olduğu için herhangi bir suçun doğrudan zanlısı olabilir mi?” ve “Suçlu olduğu takdirde tüm Suriyeliler kötü muameleye maruz kalabilir mi?” sorularını sorar. Mersin’de yaşanan “gürültü yapmayın cinayeti” örneği ile yabancı olanın suçlanmasının kolaylığını gözler önüne serer. (s.155-156) Mersin’deki yerel halkın temas ve kaynaşma korkusunun ardında yatan algısal söylem, önyargı ve dedikodu faktörlerinin muhtevasına yönelik sorgulamalar yapar. Suriyeli kadınlar ve Suriyeli erkekler diye iki farklı şema tasarlayan yazarın, bu şemaları yerli halkın cevaplarına binaen oluşturduğu dikkat çeker. Suriyeli kadınlar yerel halkın gözünde evlilik, kişisel bakım ve çalışma hayatına katılım yönüyle “sorunlu” fikirlere sahiptir. Kumalık, çokeşlilik ve özgürlük gibi konularda yerel halkın olumsuz eleştirilerinin hedefi halindedir. Suriyeli erkekler ise kültürsüz, hoyrat ve keyfine düşkündür. Yapılan mülakatlarda bu hususlar çoğunluğun verdiği cevaplarda kavramsal olarak da göze çarpmaktadır. Yazar bunlara sorgulayıcı yaklaşarak söz konusu cevapları sosyolojik tabanda incelemiştir. Ancak bu noktada yazarın sorduğu soruların katılımcıların cevaplarına yön verip vermediği eleştirisi yapılabilir. Zira yazar göç edilen yerde yaşayan yerel halkın farklılıkları anlamlandırmadaki zorluklarına değinirken ilgili zorluklarla ilgili spesifik alanlara dair cevaplar aramaktadır.

Kitap altıncı ve son kısmında mültecilerle birlikte yaşamının imkânını “yaratılan farklılıklar” üzerinden bir önyargıya kurban gitmesi yönüyle sorgulamaktadır. Buna göre simasından, kokusundan ve giyiminden dahi yabancı olduğunu anladığımız bu insanlarla birlikte var olmanın yolları önyargı, dedikodu ve mitlerin olmadığı bir yerde aranmalıdır. Burada Kristeva’nın “yabancıyla birlikte yaşamak mümkün mü?” sorusuna ekonomik ve politik sorunlarla gündem edilen “yabancı”nın gözünden bakılır. Yabancıyı asimile etme ve kullanışlı hale getirmenin öncül ve ardıllarından bahsedilir. Empatiye dayalı sorularla desteklenen yaklaşıma yerel halk “Biz Suriyeliler’in yerinde olsaydık geldiğimiz yerin kurallarına uyar ve sıkı çalışırdık” demiş ve bu anlamda yazarın bir diğer çözüm arayışı gerçekleşmiştir. (s.166)

Goffman'ın "damgalı birey"inde olduğu gibi denileni yapan yabancılar toplumunda birlikte yaşamaya elverişlidir. Shütz ise yabancıyı geldiği yerin tarihsel geleneğini paylaşmadığı için kültürel örüntüye dahil etmez. Yazar, yerli katılımcıların "yabancıları içimize alıp yüz göz olmayalım" ifadelerini buraya yormaktadır.

Çatak'ın eser boyunca önemli yazarlardan ve teorisyenlerden yaptığı alıntılar ile konu daha anlaşılır hale gelmiştir. Kitap, sahadan aldığı mikro ölçekteki bulgularla Türkiye'nin genelinde oluşan algı ve söylemlerin analizine zemin hazırlamaktadır. Böylelikle kitabın başlığı ile saha incelemesinin bulguları birleştiğinde çalışmanın amacına uygun bir şekilde sonuçlandığı görülmektedir. Yerli halkın suç, ekonomik istikrar, komşuluk, eğitim ve milliyetçilik gibi konularda "öteki"ye yönelik algısı ile "Suriyeli"ye yönelik algısına ayrı ayrı değinen kitap, yazılış amacına uygunluk sergilemektedir. Kitabın çağdaşı olan çalışmalardan ayrıştığı noktanın bu olduğunu söylemek mümkündür. Yazarın alt başlıklarda mülakatlardan öne çıkan cümlelerle okurun dikkatini çekmek ve karşılaşılan durumun bireyler üzerindeki duygu durumsal etkisini gözler önüne sermeyi amaçladığı görülmektedir. Ancak, "Artık her trafik ışığında Suriyeli bir dilenci" şeklinde verilen alt başlık her ne kadar okurun dikkatini çekiyor olsa da bu kullanım aynı zamanda okuru yönlendirme tehlikesine de açıktır.

Yazar, eser boyunca yerli halkın mülakatları ile Suriyelilerin mülakatlarını karşılaştırmalı bir yöntemle analiz etmiştir. Üzerinde durduğu "yabancılık" ve "ötekilik" kavramlarına çokça atıf yapmış ve bunları birlikte yaşamının mümkünlüğü üzerinden incelemiştir. Yazarın amacı ve muhataplarına sağlamak istediği kazanım karşılıklı iletişim ekseninde birlikte yaşamın zorluklarına, engel ve imkanına yönelik senaryolar sunmaktır. Buna göre yaşanan yerin kültürüne uyulması, yabancı olanın yerli olanla benzer bir aidiyet hissetmesi ve dil engelinin aşılması gerekmektedir. Sonuç itibarıyla eser yerli ve öteki olanın arasındaki karşılıklı düşüncelerin bir dedikodu ve söylemden mi kaynaklandığını yoksa yaşanan tecrübelerin bir sonucu mu olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buna göre yerli ve öteki arasındaki ilişkinin birlikte yaşamayı zorlaştıran duvarlar inşa ettiği ve dolayısıyla birbirine karışan ama kaynaşmayan yeni bir topluluk inşa ettiği saptanmıştır. Yazarın eserin önsözünde yer verdiği şu cümleler durumu özetler niteliktedir: "Suriyeliler ve yerli halk arasındaki her karşılaşma, etkileşimi sağlayan eşiklere sahip olduğu kadar dil, ibadet biçimi, yaşam tarzı, beden sunumu ve kültürel değerler üzerinden kurulan hayali duvarları ve sınırları da içermektedir."

YAZARLARA NOTLAR

Çalışma Göndermek

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde;

- Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan çalışmalar değerlendirme süreçlerine alınmaktadır.
- Yayına kabul edilen Türkçe çalışmanın yazarından/yazarlarından geniş İngilizce özet hazırlamaları beklenmektedir. Geniş İngilizce özetle kaynakçada yer alan her bir referansa atıf yapılması gerekmektedir. Türkçe çalışmalar için talep edilen geniş İngilizce özet, yayım kabulü alındıktan sonra gönderilmelidir.
- Yazarlardan katılım bedeli alınmamaktadır.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde aşağıdaki ilkelere uygun çalışmalar yayımlanır.

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanan çalışmalar,
- Mültecilik konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışmaları,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunan çalışmalar veya benzeri özgün nitelikteki yazılar.

Çalışma Değerlendirme Süreçleri

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisine gönderilecek çalışmalar [Yazım Kuralları](#)na uygun olarak hazırlanmalıdır. Gönderilen çalışmalar Editör tarafından öncelikle amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Çalışmalar ikinci aşamada Alan Editörü tarafından değerlendirilir.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisindeki editöryal ön değerlendirme kriterleri şu şekildedir:

Nicel çalışmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, clustur analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
- Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

DeneySEL çalışmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneySEL araştırmalara öncelik verilmektedir.

Nitel çalışmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlik ve güvenilirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.

Betimsel/Kuramsal çalışmalar için;

- Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara çözüm önerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.

Karma (mixed) desenli çalışmalar için;

- Karma desende olan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği

ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılaması beklenir.

Ayrıca;

- Alanda çok sık kullanılan ölçme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yöntem ortaya koymaları beklenmektedir.
- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Ön değerlendirmesi tamamlanan çalışmaların Yetkilendirilmiş Yazarına değerlendirme neticesi bildirilir. Yukarıda belirtilen ilkelere uygun bulunan çalışmalar hakem değerlendirme sürecine alınır.
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi en geç 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.
- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, şu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iş yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)'de hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için [Hakemlere Notlar](#) bölümüne bakılabilir.

Hakem değerlendirme raporlarının sonuçlarına dayalı olarak Editör;

- Çalışmanın kabulüne,
- Çalışmanın, hakem raporlarında belirtilen hususlara göre düzenlendikten sonra yeniden değerlendirmeye alınabileceğine veya,
- Çalışmanın reddine karar verir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların hakem değerlendirme raporları ve editöryal değerlendirmeleri Yetkilendirilmiş Yazara gönderilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenleyerek Editöre ilettiği çalışma Editör tarafından kontrol edilerek tashih sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarıma yönlendirilir.
- Mizanpajı ve tasarımı tamamlanan çalışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan çalışmalar öncelikle DOI numarası atanarak [Online-First](#) olarak yayımlanır.
- OnlineFirst olarak yayımlanan makaleler yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Manuscript Submission

Contributors submitting their work to *MEJRS* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

Editorial and Review Process

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

For Quantitative Research

Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

For Studies Developing a Measurement Tool

The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently. The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

For Experimental Research

Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

For Qualitative Research

The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

For Descriptive Studies

The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

Mixed Research Designs

Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

Please Note

- The Editors emphasize that *MEJRS* articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.

-
- *MEJRS* believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Editorial and Review Process

- Manuscripts are assigned a reference code and recorded in ScholarOne Manuscript.
- After the submission, authors are sent a confirmation of receipt by email.
- Manuscripts are evaluated by the Editorial Board following the submission.
- Manuscripts that meet the criteria for *MEJRS* proceed to the next stage, which is reviewer evaluation.
- Manuscripts that do not meet the *MEJRS* criteria are notified of the decision with the relevant justification for rejection.
- Receipt of manuscripts and Editorial Board decisions may take approximately 40 days.
- Manuscripts are sent to two specialists in the relevant field.
- If the reviewers differ in opinion about the quality of your work, the paper will be referred to a third reviewer.
- The Editorial Board and referee reviews take approximately 3-4 months to complete. This time may be extended depending on the availability of referees in your sub-discipline.
- Reviewer reports are kept confidential. We adopt a double-blind peer-review evaluating process.
- Authors must be attentive to the criticisms, suggestions, and corrections of the referees and the Editorial Board. In case of disagreement with the reports, authors must explain why they do not agree with the points made by the reviewers.
- For more details of the review process, visit the [Notes for Reviewers](#) page.
- There are three possible results for a manuscript:
 - Acceptance with minor or major revisions
 - Reject and Resubmit process
 - Rejection

Manuscripts go through the following stages once accepted for publication:

- Reviewer reports and Editorial Board reports are sent to the author.
- Authors revise their manuscripts according to the reports, and the Editorial Board reviews the revised manuscripts before they advance to the proofreading stage.
- Authors are sent the proofreading notes.
- When proofreading is complete, manuscripts advance to the formatting and pagination stage.
- Following the pagination process, authors are asked to conduct a final check of their manuscripts.
- After completion of these processes, manuscripts are initially published on [OnlineFirst](#). As each article is assigned a DOI, this version could be treated as the authentic version.
- Printing of the manuscript in the journal may take approximately 5-6 months, depending on the workload involved in the journal.

